

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Jog- és Államtudományi Kar
Magánjogi és Kereskedelmi Jogi Tanszék**

**A kiadói szerződések jogi szabályozásával kapcsolatos
kérdések**

(Diplomamunka)

Témavezető:

Dr. Tattay Levente
egyetemi tanár

Viltsek Anna

Budapest 2015

Köszönettel
Dr. Tattay Tanár Úrnak

Tartalomjegyzék

Bevezető.....	5
1. A kiadói szerződés története. Kezdet: az utánnyomás tilalma.....	5
1.1. A szerzői jog első megjelenése és a kialakulását segítő tényezők	5
1.2. A könyvnyomtatás és a szerzői jog. Privilégiumok	7
1.3. A szerzői jog törvényi szabályozása. A kiadói jog első megjelenése	7
2. A kiadói szerződés megjelenése a magyar Szerzői jogi törvényben	8
2.1. A szerzői jog Magyarországon a törvénybe foglalás előtti időszakban. Az utánnyomás tilalma mint a szabályozás egyik kiindulópontja.....	8
2.2. A kiadói szerződés történeti háttere az első Szerzői jogi törvényig	10
3. A kiadói szerződés mint kiadói ügylet első törvénybeli megjelenése a Kereskedelmi Törvényben	12
3.1. A kiadói szerződés szabályainak bemutatása	12
3.2. A kiadói szerződés a kritikák tükrében.....	16
4. Az első szerzői jogi törvény – az 1884. évi XVI. törvény a Szerzői jogról és a korszakbeli kiadói szerződésre vonatkozó szabályozás kapcsolata	18
4.1. A törvénytervezet előkészítése	18
5. Az átruházási szerződés mint a felhasználási szerződés előzménye az 1921-es Szerzői jogi törvényben (1921.évi LIV. törvény)	19
5.1. A kiadói szerződés a korszak joggyakorlatában - két tanulmány alapján	23
5.1.1. Szerzői és kiadói jog összeütközése	23
5.1.2. Jog helyett jogbizonytalanság szerzők és kiadók közt	25
6. A kiadói szerződés jogszabályi megjelenése, környezete az 1969. évi III. törvényben a Szerzői jogról és az ezt megelőző években	27
6.1. Rendeleti jogalkotás az 1950-es években - a kiadói szerződés önálló rendeletben való szabályozása	27
6.2. A kiadói szerződés a régi Szerzői jogi törvényben (1969. évi III. törvény).....	31
6.2.1. A kiadói szerződés besorolása a régi Szerzői jogi törvényben.....	31
6.2.2. A kiadói szerződés a régi Szjt-ben.....	33
6.3. A kiadói szerződésre vonatkozó különös szabályok: 1/1970. (III. 20.) MM rendelet bemutatása	36
7. A kiadói szerződés önálló szabályai az Szjt.-ben.....	37
7.1. A szerzői jog elhelyezkedése a jogrendszerben a rendszerváltozás után	37
7.2. A Szerzői jogi törvény új vonásai.....	38
7.3. A kiadói szerződés jogszabályi háttere.....	39

7.4. A kiadói szerződés megkötése.....	41
7.5. Szerződő felek a kiadói szerződésben	42
7.5.1. A szerző.....	42
7.5.2. A kiadó.....	44
8. A kiadói szerződés tartalma	45
8.1. A kiadói szerződés közvetett tárgya - a szerzői mű.....	45
8.1.2. A szerződés közvetett tárgya - a felhasználási jog.....	46
8.2. A szerződő felek jogai és kötelezettségei	46
8.2.1. A kiadó jogai és kötelezettségei.....	46
8.3. A szerző jogai és kötelezettségei	49
9. A kiadói szerződés fő jellemzői	53
9.1. A kiadói szerződés kizárólagossága	53
9.2. A kiadói jog terjedelme	54
9.3. További speciális szerződési kikötések	55
9.4. Érvénytelen szerződési kikötések	58
9.5. A kiadói szerződés kötésekor még el nem készült mű esete	59
9.6. A mű elfogadása	60
9.7. A felhasználási szerződés megszüntetése – az Szjt.-ben nevesített felmondási jog. 61	
9.8. A kiadói szerződés megszüntetése és megszűnése.....	62
9.8.1. A kiadói szerződés megszüntetése - az Szjt.-ben szabályozott felmondási jog..62	
9.8.2. A kiadói szerződés megszűnése.....	63
10. Szerzői jogok az információs társadalomban, tekintettel az e-könyvre.....	64
10.1. Az információs társadalom fogalma és a vonatkozó jogszabály kapcsolata	64
10.2. Az interneten történő felhasználás és megjelenése az Szjt.-ben.....	66
10.3. Az e-könyv jellemzői: megkülönböztetés a hagyományos könyvektől	68
10.4. A szerzői jog mint a nemzetstratégia része a XXI. században	70
11. Nemzetközi kitekintés	71
11.1. A kiadói szerződésre vonatkozó nemzetközi és európai uniós rendelkezések	71
11. 2. A kiadói szerződés a német jogrendszerben.....	75
11.3. A kiadói szerződés az angol jogban	77
12. Záró gondolatok	79
Felhasznált irodalom.....	80

Bevezető

A könyvek ma is információink és irodalmi élményeink egyik fontos forrását jelentik. Ahhoz, hogy eljussanak hozzánk, olvasókhoz, szerző és kiadó közös munkája szükséges. Dolgozatom témája a kiadói szerződéshez kapcsolható magyar jogszabályok alakulásának bemutatása. A könyvkiadói szerződésre koncentráltam, az abból önállósult zeneműkiadói szerződést nem tárgyalom részletesen. A jogi szabályozás történeti folyamatát nyomon követve az összehasonlítás módszerét alkalmaztam. A hatályos törvényhez vezető út ábrázolása ezért nem pusztán háttére a mai helyzetnek, hanem hangsúlyos része a dolgozatnak. Elsősorban a magyar szabályozást vizsgáltam, az angol és a német szerzői, illetve kiadói jog fontosabb sajátosságait mint a téma nemzetközi vonatkozásait ismertetem. Álláspontom szerint a kiadói szerződés szabályozása párhuzamosan fejlődött a szerzői joggal, és így a két jogterületet összefüggéseikben mutatom be. A korai jogi rendelkezésektől a ma hatályos törvényig vizsgáltam a kiadói szerződést, kitérve az e-könyvre is. A dolgozatban a szerző és a kiadó viszonyrendszerére helyeztem a hangsúlyt.

A szakirodalom gyűjtését a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala könyvtárában, a Freckay János Szakkönyvtárban és a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban végeztem. Az anyaggyűjtést 2015. január végén zártam le.

1. A kiadói szerződés története. Kezdet: az utánnyomás tilalma

A kiadói szerződés kialakulásának története szorosan összefügg a szerzői jog történetének alakulásával, a kiadói szerződés a szerzői jog alkalmazása során fejlődött ki. **Mindkét jogterület** közös őst az utánnyomás tilalmának szabályai jelentik. Ezért az első fejezetben a szerzői jog történeti előzményeinek rövid összefoglalása mellett a kiadói szerződés első európai szabályozását mutatom be.

1.1.A szerzői jog első megjelenése és a kialakulását segítő tényezők

„Minden szellemi alkotás közös forrása az emberi kreativitás. [...] a szellemi alkotások személyes alkotó tevékenység eredményeként jönnek létre.”¹ A kreativitás és az alkotó

¹ Dr. Tattay Levente: *A szellemi alkotások joga*, Budapest, Szent István Társulat, 2009, [a továbbiakban: Tattay] 30. o.

tevékenység, a többi emberi tevékenységhez hasonlóan, igényli a jogi védelmet. Ebben az esetben a szerzői jog² látja el a védelmet.

A mai értelemben vett szerzői jog a polgári társadalmak hajnalán jelent meg. Kialakulásához a szellemi alkotások ipari- és kereskedelmi felhasználásának megteremtése, az ipari árutermelés kibontakozása volt szükséges.³

Nótári Tamás szerint a szerzői jogi védelem kialakulását három tényező segítette elő: a könyvnyomtatás módszerének feltalálása, az individualizmus eszmétörténeti elemként való megjelenése és a fogyasztói oldalon egy társadalmi igény kialakulása, hogy az elkészült művek tulajdonosai az emberek legyenek.⁴

Már a római korban megjelentek az irodalmi munkák sokszorosításához kapcsolódó, és így a kiadói szerződésre emlékeztető, a szerző és a könyvkereskedő közti szerződések. Ezek azonban nem részesültek jogi védelemben, a római jogi jogforrások sem említik az írói művek többszörözésének jogát. Így ezek az ügyletek nem tekinthetők szerzői jogi jogforrásnak.⁵

Part Krisztina Katalin megállapítása szerint a szerzői jog kialakulása előtt a műveket mai kifejezéssel élve szabad felhasználással használták. Ezzel a jogintézménnyel mentették át az antik műveket a középkori szerzetesek a kódexmásolás során. Elsődlegesen ez volt a művek terjesztésének és hozzáférésének módja a könyvnyomtatás feltalálásáig.⁶ A szerzetesek létrehoztak önálló műveket is, sokszor meg is nevezték magukat szerzőként, mint például Pierre Abélard a *Szombat esti himnusz*⁷ esetében, de ezek a művek is szabad felhasználással váltak szélesebb körben ismertté.

² A szerzői jog fogalma a Magyar Jogi Lexikon szerint: „a szerző v. jogutódjának kizárólagos joga vmely az irodalom és művészet körébe eső szellemi termék felett. Mint ilyen a jogok azon csoportjába tartozik, melyet a »szellemi javak feletti tulajdon« gyűjtőneve alá szoktak foglalni.” Kutasi Elemér dr. szócikke *Szerzői jog*. in: Magyar Jogi Lexikon I-VI., Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1907, VI. kötet, 397.o. URL: Digitalizált Törvényhozási Tudástár:

http://dtl1.ogyk.hu/R/CQK1XYRfK22EYQ6N8898TP2FRAE7GG994NNGKH3YQLPCN73XHX-02922?func=results-jump-full&set_entry=000094&set_number=786683&base=GEN01 Letöltés ideje: 2014. 06.20.

³ Ld. Boytha György: Bevezetés, 11. o. In: Benárd Aurél - Timár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973, 9-16. o. [a továbbiakban: Boytha: *Bevezetés*]

⁴ Nótári Tamás: *A magyar szerzői jog fejlődése*, Szeged, Lectum Kiadó, 2010, 9. o. [a továbbiakban: Nótári: *A magyar szerzői jog fejlődése...*]

⁵ Vö. Mezei Péter: *A szerzői jog története a törvényi szabályozásig* (1884: XVI. tc.), Jogelméleti Szemle, 2004, 3. sz., 1-21.o. itt 2.o. [a továbbiakban: Mezei: *A szerzői jog története...*] hivatkozik: Knorr Alajos: *A szerzői jogi törvény magyarázata*. Ifj. Nagel Otto kiadása, Budapest, 1890: III. - IV. - Kenedi Géza: *A magyar szerzői jog*. Budapest, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, 1908, 7 - Apáthy István: *A szerzői jogról szóló törvény*. Értekezések a Társadalmi Tudományok Köréből, 8. kötet, kiadta: MTA, Budapest, 1887, 10.

A téma részletes bemutatása: Tevan Andor: *A könyv évezredes útja. Könyvkiadás és könyvkereskedelem*. URL: <http://www.mek.oszk.hu/01600/01650/html/fejez32.htm> Letöltés ideje: 2014.07. 12.

⁶ Part Krisztina Katalin: *A szerzői jogi szabályozás kialakulása Angliában, Németországban és az Egyesült Államokban*. In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1 (111.) évfolyam, 4. szám, 2006. augusztus, 140-153.o. itt 141. o. [a továbbiakban: Part: *A szerzői jogi szabályozás...*]

⁷ Abélard (1079-1142/44) Forrás: Magyar Katolikus Lexikon, Abélard szócikk, Írta: Kecskés, 1943:227. - VII I:4. URL: <http://lexikon.katolikus.hu/A/Abaelard.html> Letöltés ideje: 2014. 07.14.

1.2. A könyvnyomtatás és a szerzői jog. Privilégiumok

Szerzői jogról a Johannes Gutenberg mainzi nyomdász nevéhez fűződő könyvnyomtatás feltalálása óta beszélhetünk. A könyvnyomtatás megjelenését Jakab Éva a XV. századi német városi kultúra termékének tekinti.⁸

Boytha György írja, hogy a nyomdaipar e szakaszában a könyvet ipari terméknek tekintették vagyoni értékűnek. A XV. századtól kezdődő időszakban könyvkiadó iparosok jelentek meg, akik új, kereskedelmi tevékenységük gyakorlására kizárólagos jogot kértek az államtól. A privilégium a könyvnyomtatást védte, amennyiben engedélyezte az írói művek nyomtatását és tilalmazta az utánnyomást.⁹ A privilégium intézménye kétféle lehetett: általános¹⁰ vagy speciális, egyes művek kiadására vonatkozó.¹¹ A XVI. században megjelent utánnyomás általános tilalma meghatározott időre szólt, és már fontos szerzői jogi védelmet jelentett, mivel csak az a nyomdász többszörözhetette az elkészült művet, aki közvetlenül a szerzőtől kapta meg a kéziratot. Emellett pedig megjelent a mai írói honorárium elődje is, a kiadók így ösztönözték a szerzőket, hogy átadják nekik műveiket. Boytha György a privilégiumokban a kiadói jog csíráit látja.¹²

1.3. A szerzői jog törvényi szabályozása. A kiadói jog első megjelenése

Európában elsőként Angliában szabályozták jogilag a szerzői és kiadói tevékenységet. Ennek előkészítése volt az 1557-ben létrehozott Stationers' Company (Könyviparosok Céhe), amely ellenőrzést gyakorolt a könyvkiadások és nyomtatások felett és kizárólagos könyvkiadási jogot adott. Ezt tükrözi a „right to copy” kifejezés, ami többszörözéshez való jog, szemben a „to print” fogalommal, ami a nyomtatáshoz való jogot jelentette.¹³

⁸ Jakab Éva: *Szerzők, kiadók, kalózok. A szellemi alkotások védelmének kialakulása Európában*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2012, 14. o. [a továbbiakban: Jakab: *Szerzők, kiadók...*]

⁹ Vö. Boytha György: A szerzői jog kialakulása, In: Benárd Aurél és Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973, 17-28. o. [a továbbiakban: Boytha: *A szerzői jog...*] itt 18. o.

¹⁰ Velence 1469-ben Johann von Speyer német nyomdásznak öt évre adott privilégiumot könyvnyomtatás gyakorlására, függetlenül attól, hogy milyen műveket adott ki. In: Boytha: *A szerzői jog...* i.m. 18. o.

¹¹ Bél Mátyás 1742-ben az uralkodótól kapta meg *Hungaria Nova* című művének tulajdonjogát saját maga és gyermekei részére. In: Kósa János: *Az utánnyomás eltiltása Magyarországon*. 377-378. o. In: Magyar Könyvszemle LXIV. év. Harmadik folyam 4. füzet, 1940. Okt.-Dec., 377-389. o. URL: <http://epa.oszk.hu/00000/00021/00203/pdf/377-389.pdf> Letöltés ideje: 2014.07.14.

¹² Boytha: *A szerzői jog...* i.m. 19-20. o. „A művekre vonatkozó privilégiumokban a nyomdaipar oltalma mellett, de még az iparjogvédelem körében maradva, már a kiadói jog csírái is fellelhetők.” (19. o.)

¹³ Az angliai könyviparos céhekről vö. Boytha: *A szerzői jog...* i.m. 20-21. o.

Part szerint Anna királynő 1710-es statútumától kezdve beszélhetünk Angliában szerzői jogról. A törvény bevezette, hogy a szerző a szerzői jogának tulajdonosa, illetve, hogy a kiadott művekre meghatározott védelmi idő vonatkozik.¹⁴

„A szerzői jog első önálló formája a tulajdonjog analógiája szerint alakult ki a XVIII. század végén” (10. o.), ahogy Nótári megállapítja. Vagyis a szerzői mű testi formában megjelenő tárgyként volt védelemben részesíthető. A kor tulajdonjogi felfogása szerint működött a szerzői mű adásvétele, öröklése, az utánnyomás tilalma.¹⁵

A szerzői mű dologi tulajdonjogi értelmezéséből vezette le a szerzőtől eredő kiadói jog törvényi elismerését J. Böhmer, aki 1734-ben leírta, hogy a kézirat megvásárlása a könyv kiadásához való jogot is tartalmazza.¹⁶

Ez a gondolat hatással volt az 1794. évi porosz Allgemeines Landrecht 996.§-ra, kiadói jogot hozva létre, amely szerint a könyvkereskedő a szerzővel kötött írásbeli megállapodás után szerzi meg a kiadói jogot. Ez az előremutató rendelkezés azonban nem honosodott meg, maradt a privilégiumrendszer.¹⁷

A kiadói jog és a kiadói szerződés a szerzői jog alakulásának, elismerésének függvényében alakult. Tulajdonképpen az utánnyomás tilalmából – ami privilégium volt – és a többszörözés jogából fejlődött ki. A XVIII. században az uralkodó dologi jogi szemlélet miatt a kiadó birtokolt minden kiadói és szerzői jogot, úgy tekintették, hogy a szerző a könyv átadásával minden szerzői jogáról lemondott. Ez a szemlélet fokozatosan változott meg, és alakult ki a szerző jogainak védelme, de még sokáig nem vált ketté a szerző személyi és vagyoni jogaira.

2.A kiadói szerződés megjelenése a magyar Szerzői jogi törvényben

2.1. A szerzői jog Magyarországon a törvénybe foglalás előtti időszakban. Az utánnyomás tilalma mint a szabályozás egyik kiindulópontja

A kiadói szerződés 1875-ig, a Kereskedelmi Törvény (Kt.) létrejöttéig, magyar jogszabályban önállóan nem szerepelt. Gyakorlati jelentősége ellenére sokáig nem volt jogi szabályozás tárgya, ezért volt döntő fontosságú az 1884. évi XVI. törvény kodifikációja, ez volt ugyanis az első magyar szerzői jogi törvény.

¹⁴ Part: *A szerzői jogi szabályozás...* i.m. 143. o.

¹⁵ Nótári: *A magyar szerzői jog...* i.m. 10. o., a szó szerinti idézet is innen.

¹⁶ Boytha: *A szerzői jog...* i.m. 27. o.

¹⁷ Part i.m. 148. o.

A szerzői jog és a kiadói jog Magyarországon is, hasonlóan az európai fejlődéshez, az utánnyomás tilalmából alakult ki. A könyvnyomtatás¹⁸ és a könyvterjesztés hazai megjelenésével együtt jelentek meg a nyomdai privilégiumok.¹⁹ Ezek segítették elő a szerzői jogi szabályrendszer kialakulását. A kor szokásjoga alapján bánt a kéziratokkal, azaz a tulajdonának tekintette az átadott szöveget, a XVII. század egyik legfontosabb nyomdásza és könyvkiadója Misztótfalusi Kis Miklós is. A szerző megkérdése nélkül belejavított a kéziratba, és aki nem értett a javításokkal egyet, nem tudott pert indítani szerzői jogai védelmében, mert nem volt jogilag szabályozva sem a kiadás és a kiadói szerződés, sem a szerzői jogok köre.²⁰

Hazánkban a szerzői jog törvényi szabályozásának kezdete az általam olvasott szakirodalom szerint egy gönyi református lelkész, Takács Ádám esetéhez köthető.²¹ Ez elősegítette az első szerzői jogi tárgyú rendelet létrehozását az utánnyomás tilalmáról, az 1793. november 3-i 12157. sz. királyi rendeletet.²² Palágyi Róbert kiemeli, hogy nem volt tiltott a belföldi utánnyomás akkor, ha „valamely nyomdász a könyv példányainak elfogyása vagy azoknak fölötte magas ára miatt az utánnyomásra engedelmet kapna.” (90.o.)

A rendelkezés nemcsak a nyomdászt, hanem a szerzőt és jogutódjait is védte.²³

A könyvnyomtatás és a magyar nyelvű irodalom terjedésével nem alakult ki a gyakorlatban a kiadói szerződés. A szerzők kénytelenek voltak elfogadni a kiadó

¹⁸ Boytha György említi, hogy 1473-ban – előbb, mint Bécsben, illetve Angliában – jelent meg Magyarországon az első nyomdai termék, a Budai Krónika, Hess András nyomdájában. In: Boytha György: A magyar szerzői jog története 1948-ig. 49-54.o. In: *A szerzői jog kézikönyve*. Szerk.: Benárd Aurél és Tímár István, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973, 49. o. [a továbbiakban: *A magyar szerzői jog története 1948-ig*]

¹⁹ Például a XVI. században a Nagyszombati Egyetem kizárólagos jogot kapott tankönyvek nyomtatására és kiadására. Ez a jog erősödött, amikor az Egyetem 1584-ben megkapta a kizárólagos jogot a Corpus Iuris kiadására. In: Boytha : *A magyar szerzői jog története 1948-ig*. 49.o.

²⁰ In: Tevan Andor: *A könyv évezredes útja. Könyvkiadás és könyvkereskedelem*. 25. fejezet. Misztótfalusi Kis Miklós élete és tragédiája. URL: <http://www.mek.oszk.hu/01600/01650/html/fejez25.htm> Letöltés ideje: 2014. 07.02.

²¹ Mezei: *A szerzői jog története...* i.m. 5. o.

²² Az eset a következő volt: Takács *felkiáltást* intézett a törvényhozókhoz, arra hívta fel a Helytartótanács figyelmét, hogy „a halotti beszédeit kiadó Paczkó pesti nyomdász munkáját megbecstelenítve Landerer nyomdász az egész kötetet utánnyomta, ... az ezzel okozott kár miatt Paczkó elállt attól, hogy a második kötetet is kiadja, félvén, hogy azt Landerer ismét elorozza.” Idézi Nótári in: *A magyar szerzői jog...* i.m. 38. o. Nótári 38. lábjegyzetben megadott i.m. Kelemen 1869, 311 [Kelemen M.: Adatok az írói tulajdon jog hazai történetéhez. Budapesti Szemle, 14. 1869. 305-317.], Balogh 1991, 151. o. [Balogh E.: A Szemere-féle szerzői jogi törvényjavaslat, In: Ruszoly J. (szerk.): *Szemere Bertalan és kora*, I. Miskolc, 1991, 149-172. o.]

²³ Vö. Palágyi Róbert: A magyar szerzői jog zsebkönyve. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1957 [a továbbiakban: Palágyi], 90. o. Ugyanitt áll az is, hogy úttörő jelleggel szerepelt a rendeletben a mai elévülés intézménye is, amely szerint a szerző halálától számított meghatározott idő elteltével a művet bárki szabadon kiadhatja, mondhatni, a mű „köztulajdonba” kerül. Az is szerepelt a rendeletben, hogy a szerzői mű újabb kiadása előtt feltétel a szerző vagy jogutódjának beleegyezése a kiadáshoz. Ennek meglétéhez kötötték a cenzúrát érvényesítő könyvvizsgálói engedély (imprimatur) megadását, ami nélkül nem lehetett kiadni a művet.

feltételeit,²⁴ mivel máshogy nem tudták megjelentetni műveiket. A szerződés hiánya a kiadók oldaláról előnyös volt, nem voltak kötelezve a szerzőknek honoráriumot fizetni, és a kiadóké volt a művek terjesztéséből befolyt összeg is.²⁵

2.2. A kiadói szerződés történeti háttére az első Szerzői jogi törvényig

A reformkorban erőteljes lendületet vett hazánk politikai, tudományos és irodalmi élete. Ezt a gyors fejlődést elősegítette a magyar nemzeti önazonosság fontossá válása, és ehhez kapcsolódóan a magyar nyelv államnyelvvé való előléptetése.

Ebben a korszakban jelent meg az első magyar nyelvű szerzői jogi témájú publikáció, melynek szerzője Toldy Ferenc volt.²⁶

Toldy 1840-ben jelentette meg a Budapesti Szemlében *Az írói tulajdonról* című cikkét. Azzal indokolta tanulmányának aktualitást, hogy „oly jog mellett emelem fel [...] szavamat, melly [...] hazánkban a törvényhozás tárgyává még eddig nem lett. [...] Értem **az írói tulajdon szent jogát**.”²⁷ Toldy meghatározta az írói tulajdon fogalmát, amely szerint: „mind az, mit saját, akár belső tehetségeinkkel, akár külső eszközeinkkel, idegen jogok sérelme nélkül szerzünk, elvehetetlen, igaz tulajdonunk. Ilyen [...] szellemi tehetségeink írói munkásságának eredménye is [...]”.²⁸ Toldy idézett művében jogfilozófiai szempontból közelítette meg a szerzői jogot, kiemelt jelentőséget tulajdonított az írói tehetségnek.²⁹

Toldy a szerzői jog tulajdonjogi felfogását képviselte. Szerinte a bemutatott írói tulajdon joga szerződésen alapuló jog. Ezt azzal indokolta, hogy a szerző szellemi termékét a könyv tartalmazza, ami a kereskedelmi forgalom tárgya. Az eredeti szellemi termék materiális

²⁴ A magyar felvilágosodás korának írói általában tiszteletdíj nélkül dolgoztak, s mint a 18. századvég egyik legnagyobb költője, Csokonai Vitéz Mihály megfogalmazta: a magyar költő egyetlen jutalma nevének kinyomtatása. Forrás: Kókay György: *A könyvkereskedelem Magyarországon*. Balassi Kiadó, 1997, [a továbbiakban: Kókay] 123.o. Interneten is elérhető: URL: <http://mek.niif.hu/03200/03233/html/index.htm> Letöltés ideje: 2014.07.30.

²⁵ „Igaz, általában a kereslet is szerény volt a magyar nyelvű irodalom iránt, de nem járt jobban a szerző siker esetén sem. Az első magyar „könyvsiker”-ként emlegetett regény, Dugonics András *Etelka* című műve 1788-ban ezer példányban jelent meg, s noha a kiadó viszonylag drágán, példányonként 2 forintért árulta, a kiadás mégis teljesen elfogyott. Az író viszont pénzt egyáltalán nem, mindössze 80 ingyen példányt kapott, a metszetekért meg ő fizetett 70 forintot a kiadónak.” In: Kókay i.m. 123. o.

²⁶ Boytha: *A magyar szerzői jog története 1948-ig*, i.m. 49. o.

²⁷ Toldy Ferencz (D. Schedel Ferenc): *Az írói tulajdon philosophiai, jogi és literaturai szempontból, az azt tárgyzó külföldi törvények, és vélemény egy magyar írójogi törvényről*. A Budapesti Szemle első kötetéből, Heckenast Gusztáv tulajdona, Pest, M.D.CCC.XL., 5-85.o., [a továbbiakban: Toldy] 5. o.

²⁸ Toldy i.m. 5. o.

²⁹ Toldy szerint az írói tulajdon két fő jellemzővel rendelkezett. Az első szerint az írói tulajdon eredeti birtok, mert „tehetségek szabad kifejlésének gyümölcsei (=telek)” In.: Toldy i.m. 6.o.. De szerzett birtok jelleggel is rendelkezik, amely az írói életformából fakad, mivel „arra, hogy valaki magát íróul képezhesse, idő kell, mely alatt e helyett bármi anyagi birtokot kereshetne, készülétek s anyagi eszközök szükségesek, mik költséggel járnak (= investitionális töke)” In: Toldy i.m. 6. o. Az utánnnyomás az írók károsítja ezeknek a jogainak gyakorlásában.

alakban vesz részt a forgalomban. A mű a vevő ismereteinek bővülését, tájékozottságát segíti elő. A szerzőnek nem volt szándéka ebben a folyamatban „más jogot [...] munkája bármely eladó példányához [...]”³⁰ kötni.

Toldy kiemelt jelentősége abban áll, hogy ő fogalmazta meg először magyarul a szerző szerzői és a műhöz kapcsolódó jogait. Az írói tulajdont ’szerzőségi jognak’ tekinti, mivel „egyedül a szerzőt illeti azon igény, hogy munkáját a maga elméjének szüleményének vallhassa, s minden abból szerzőjére háramló dísz és becsület öreá sugározzék vissza.”³¹

A Kiegyezés után hazánk kulturális, tudományos, gazdasági és politikai élete ismét fellendült. Kókay kiemeli, hogy a lendületet elősegítette az 1872-ben létrejött Ipartörvény is (1872. évi VIII. tc.), amely megszüntette a kereskedelemben az eddigi céhes kötöttséget. Tehát ekkortól bárki lehetett könyvkereskedő, nem volt szükség előzetes tanulóiidőre, vagy bizonyos pénzösszegre a könyvkereskedés beindításához. Az olvasási szokások is megváltoztak, népszerűvé váltak a magyar nyelvű könyvek. A gyors meggazdagodás reménye miatt sokan léptek könyvkereskedői pályára, így hirtelen sok könyvkereskedő és könyvkiadó vállalkozás jelent meg a könyvpiacra,³² erősödött a konkurencia.³³ A kiadói szerződés ekkor még nem volt törvényben szabályozva, azt csak a gyakorlat alakította. Új elemek bevezetésével próbálkoztak, például a Ráth cég 1863-ban bizonyos időre megvásárolta egyes szerzők összegyűjtött műveinek kiadási jogát, Vörösmarty Mihály összes munkáinak kiadási jogáért például tíz évre kilencezer forintot fizetett.³⁴

³⁰ Toldy i.m. 8. o.

³¹ Toldy i.m. 12. o.

³² Ld. „A kiegyezés utáni évtizedekben egymás után alakultak a nagy kiadói és kereskedelmi szervezetek. A sort az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság nyitotta meg 1868-ban. A részvénytulajdonosok Emich Gusztáv tekintélyes kiadóvállalatát és nyomdáját vásárolták meg.” In: Kókay i.m. 115. o. Továbbá 1873-ban alakult meg a Franklin Társulat részvénytársasági formában, ami főleg szépirodalmi és tudományos műveket adott ki. Működött még a Révai Kiadó, teljes nevén Révai Testvérek Irodalmi intézet Rt. Az alapítói Révai Leó, János és Ödön voltak. In: Kókay i.m. 115-116. o.

³³ Bucsánszky Alajos kiadóvállalata volt Magyarországon az „első sikeres tömegolvasmányokat termelő és kiadó vállalkozás, ahol nyomda, kiadó és terjesztés egy kézben volt.” In: Kókay i.m. 113.o.

³⁴ Kókay i.m.114. o.

3. A kiadói szerződés mint kiadói ügylet első törvénybeli megjelenése a Kereskedelmi Törvényben

A kiadói szerződés első megjelenése a magyar jogszabályokban 'kiadói ügylet'³⁵ néven a Kereskedelmi Törvényben (a továbbiakban: Kt.) volt.

Petkó szerint „a magyar törvényhozás első igazi rendelkezéseit” a Kereskedelmi Jogi Törvény tartalmazta.³⁶ A Kt.-t az 1875. évi XXXVII. törvény hirdette ki. A törvényt Apáthy István dolgozta ki a német Handelsgesetzbuch mintájára. Boytha felhívja a figyelmet arra, hogy az Apáthy által kidolgozott jogszabály azonban olyasmit is tartalmazott, amit a német törvény nem: a kiadói ügylet szabályait.³⁷ A Kereskedelmi Törvény II. részének 8. címében (515.§-533.§) található a kiadói ügyletre vonatkozó szabályozás.

3.1. A kiadói szerződés szabályainak bemutatása

A Kt. a kiadói ügyletet a kereskedelmi szerződések körében tárgyalta, ahol elsődlegesen a lex mercatoria (a kereskedelmi ügyletek szokásjoga) és az akkori magánjogi-kötelmi jogi szabályok szempontjai érvényesültek.³⁸ A Kt. nem szerzői jogi szempontból mutatta be a kiadói ügyletet, ellentétben a mai Szerzői jogi törvénnyel (a továbbiakban: Szjt.), hanem a kiadó érdekeit védte.

A törvény 515.§ tartalmazza a kiadói ügylet fogalmát. A szerződés alanyai 'valaki' (ez a kiadót jelentheti) és a szerző vagy az ő jogutódai. A fogalmakat sem a Kt., sem az első Szerzői jogi törvény nem határozza meg. **A törvény szemlélete kiadó központú, erre utal például az 515.§-ban, hogy a kiadó kizárólagos kiadói joghoz csak kiadói ügylet útján juthat.** Mindebben visszatükröződött a korabeli gyakorlat, hogy jellemzően egy kézben volt nyomda, kiadó és könyvesbolt, mint például Emich Gusztáv esetében, aki többek között Petőfi Sándorral kötött kiadói ügyletet.³⁹ **A kiadói ügylet fontos eleme a kizárólagosság, ami azt jelenti, hogy csak a szerződést kötő kiadó adhatja ki a szerző művét. Ez a hatályos Szerzői jogi törvényben is így szerepel.**

³⁵ Az 'ügylet' szó ma elsősorban a tőzsde nyelvezetére jellemző, ott nem azonos a 'szerződés' fogalommal. Az 'ügylet' szó a 19. századtól fordul elő, valószínűleg nyelvújítás kori származéka a *tény, megtörtént, a (bonyodalmas) dolog* jelentésű 'ügy' szónak. „A nyelvújítás kori származékok jelentős többsége a bonyolult jogászai tevékenységgel kapcsolatos, illetőleg az ügyességet kívánó üzletkötés, intézkedés fogalomköréhez tartozik.” In: Benkő Lóránd (szerk.): A Magyar Nyelv Történeti - Etimológiai Szótára. Harmadik kötet. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1976, 1049. o.

³⁶ Petkó Mihály: A szerzői jogi szabályozás története. In: *Collega* folyóirat, VI. évf., 5. sz., 2002. 23-27.o.[a továbbiakban: Petkó] itt 24. o.

³⁷ Boytha: *A magyar szerzői jog története 1948-ig*. i.m. 52. o.

³⁸ Kt. 1.§

³⁹ Sennowitz Adolf: *Emich Gusztáv*. Budapest, Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1898. URL: <http://mek.oszk.hu/10000/10084/10084.htm> Letöltés ideje: 2014. 06. 30.

A kiadó a szerzőtől irodalmi, műszaki vagy művészeti munka kiadására nyer jogot.

A hatályos Szerzői jogi törvényben a kiadói szerződés csak az írói mű kiadására vonatkozik.

Az ügylet vonatkozhatott jövőben alkotandó mű kiadására is, ennek szabályait a törvény nem határozta meg közelebbről.

A szerződés időtartamára vonatkozóan a törvény nem mondott ki semmit. Ez és a kizárólagosság erősen hátrányos volt a szerzők számára, mivel így meghatározatlan ideig egy kiadóhoz voltak kötve. A törvény egy helyen (521.§) említette a szerződés 'lejártát', ahol valójában a teljesítés általi megszűnésről van szó. Ilyenkor a felek újraszereződhettek, és az új szerződést kapcsolhatták a régihez, és az új szerződésben nem szereplő szerződési pontokra az előző kiadói szerződést kellett alkalmazni.

A Kt.-ben a szerzőnek kevés joga szerepel, a törvény a kártérítéshez (516.§), a felmondáshoz (532.§) és az újraszereződéshez való jogát (521.§) nevesíti. Úgy tekintették, hogy a szerző a mű átadásával mintegy hallgatólagosan lemondott a műhöz kapcsolódó szerzői jogairól és átengedte őket a kiadónak. Nem biztos, hogy minden esetben ez volt a szerző szándéka, hiszen így elveszítette a saját műve feletti ellenőrzési lehetőséget.

A Kt. pontosan meghatározta a szerző kötelelességeit. A szerző köteles teljesíteni a szerződést: köteles a kiadónak az ígért munkát a szerződésben megállapított minőségben és kellő időben átadni. A törvény komoly szankciókat határozott meg abban az esetben, ha a szerző nem teljesítette a szerződést (például nem szolgáltatva a kéziratot a kiadónak). A kiadó a következőkkel élhet a szerző nemteljesítése esetén: követelheti a szerzőtől a késedelemből eredő kár megtérítését, vagy kártérítést követelhet, illetve a szerződéstől elállhat, és ez olyan helyzetet teremt, mintha a felek meg sem kötötték volna a szerződést.

(516.§) Ha a szerző e kötelelességének saját hibájából meg nem felel, a kiadó - tetszése szerint - a szerződés teljesítését a késedelemből eredő kár megtérítését, vagy a nemteljesítés miatt kártérítést követelhet,

vagy a szerződéstől elállhat, mintha az meg sem kötötték volna.

Az 517.§-ban szerepelnek a kiadó jogai. Miután a szerző a kész művet többszörözés céljából átadta a kiadónak, a művel a továbbiakban a kiadó rendelkezhetett, a főbb szerzői jogokat ő gyakorolhatta. Nem a kiadóé viszont az elkészült mű fordításának és a fordított mű kiadásának joga (518.§), ezek a szerzőnél maradnak. Ez nincs leírva a Kt.-ben, mert a kiadói ügylet szabályai a kiadó szempontjából vannak megfogalmazva. A kiadó nem szerezhette meg egyetlen szerződéssel a mű kiadásának és ugyanazon mű fordításának és kiadásának jogát.

A kiadó kötelezettsége és egyben a joga is, saját költségén a művet változatlanul többszörözni és forgalomba helyezni (519.§). A kiadó anyagi kockázatot vállal azzal, hogy saját költségén adja ki a művet. Ha csőd alá került és a mű többszörözése nem kezdődött meg, ekkor a szerzőnek jogában állt egyoldalúan felmondani a szerződést. (532.§)

A szerződéssel a kiadó nyert jogot a művek kereskedelmi forgalomba hozatalára, ami azt jelentette, hogy a kiadó addig gyakorolhatta a szerzői jogokat, amíg az alkotások el nem keltek. A Kt. nem ad meg időbeli korlátot a forgalomba hozatallal kapcsolatban. Ez hátrányos a szerző számára anyagilag is, mert bizonytalan ideig kötve van a kiadóhoz. Az 517. § hangsúlyozza, hogy a szerző nem tehet olyan intézkedéseket, amelyek a kiadó kárára lehetnének, például a mű egészének vagy részének újrakiadása, a kiadás jogának átengedése, vagy a szóban forgó szerzői mű megjelentetése a szerző összes művében vagy gyűjteményes műben.

Kétség esetén a szerződés a mű egyszeri kiadására adott jogosítványt. Ha a kiadó több kiadásra szerzett jogot, köteles az első kiadás eladása után megkezdeni a mű következő kiadását (521.§). Ha a kiadó az új kiadást saját hibájából elmulasztotta, a szerzőnek kártérítési igénye lehetett. A szerző választása szerint ugyanazokkal a lehetőségekkel élhetett, mint a kiadó a szerző nemteljesítése esetén (522.§ - 523.§).

A példányok számát és a példányok árát is együtt állapíthatták meg a felek, a szerzőnek lehetősége volt alakítani a szerződést. A kiadó erőfölényét mutatja, hogy eltérő megállapodás hiányában azonban a kiadó döntött, saját belátása szerint. Korlátja a törvény szerint, hogy a szerződés teljesítése érdekében a példányok árát nem szabhatta meg drágán.

Az 524. § az összkiadás módjának szabályozását mutatja be. A kiadó a szerző kiadói szerződésbeli engedélyével adhatta ki a művek összkiadását. A szerzőt védő szabály, hogy – ha a felek másként nem állapodtak meg – ebben az esetben a kiadónak nem joga az összkiadásbeli műveket külön-külön kiadni. Ha a kiadó a kiadói szerződésben egyes művek kiadására kapott jogot a szerzőtől, önhatalmúlag nem adhatja ki a művek összkiadását is.

A Kt. hatályba lépése előtti időszakban a szerzők és a kiadók közötti törvényi szabályozás nemléte miatt a szerzők nem kaptak a megjelent művek után tiszteletdíjat, vagy ha mégis, igen csekélyet. 1847-ben Petőfi Sándor is így írt Arany Jánoshoz írt levelében: „... aztán még Emich is fene sovány alkut akar tenni költeményeimre, melyeket örök időre szándékozom eladni neki...”.⁴⁰ Megtiszteltetésnek számított, ha egy szerző műve megjelent.⁴¹ A Kt. rendezte ezt a helyzetet, mert szabályozásra került a tiszteletdíj kérdése. Központi szerepet játszott a kérdés, mert hat szakasz is erre vonatkozik a törvényben (525.§-530.§). Főszabály szerint a szerző csak akkor követelhet tiszteletdíjat a kiadótól, ha ilyen nyíltan vagy hallgatag kikötöttetett (525.§). Ez azt jelenti, hogy a tiszteletdíj nem volt a kiadói szerződés

⁴⁰ Sennowitz Adolf: *Emich Gusztáv*. Budapest, Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1898. URL: <http://mek.oszk.hu/10000/10084/10084.htm> Letöltés ideje: 2014. 06. 30.

⁴¹ Például: „Berzsenyi Dániel versei kinyomtatására sem vállalkozott egyetlen hazai nyomda sem, ugyanis attól féltek, hogy még a nyomdaköltség sem térül meg. Az evangélikus költő versei végül is a pesti és a székesfehérvári katolikus kispapok összegyűjtött pénzén jelenhettek meg 1813-ban.” In: Kókay i.m. 123.o.

tartalmának része, csak akkor, ha a felek ebben megállapodtak. A törvény szerint a tiszteletdíj akkor tekinthető hallgatólagosan kikötöttnek, ha a körülmények szerint a mű átengedése a kiadónak csak tiszteletdíj mellett volt feltehető. Ebben az esetben a tiszteletdíj mértékét a bíróság állapítja meg, az eset összes körülményének figyelembevételével. Ez történt akkor is, ha a tiszteletdíjat általában kötötték ki a felek, és nem határozták meg közelebbről. A törvény tehát nem a szerzőt védte, hanem a kiadót.

Előírta a törvény, hogy ha a tiszteletdíj megállapításánál a felek egy bizonyos ívszámot vettek alapul, akkor a kiadó a megállapított ívszám feletti részért nem köteles tiszteletdíjat fizetni a szerzőnek. Ellenben a kiadó követelheti ebben az esetben a szerzőtől, hogy a teljes munkát szolgáltatassa (526.§). Nemcsak ez előnytelen a szerző részére, hanem az is, hogy ebben az esetben csak a többszörözés befejezésekor fizeti meg a tiszteletdíjat a kiadó (527.§).

Azonnal jár a szerzőnek a tiszteletdíj, ha a tiszteletdíjat a munkáért általában kötötték ki és a szerző átadta a teljes kéziratot vagy az eredeti példányt a kiadónak (527.§).

Az 528.§-530.§-ok a kiadói szerződés lehetetlenülése esetében szólnak a tiszteletdíj fizetéséről. Ezek is a kiadót védő szabályok. Három esetet tárgyal a törvény. Ha a szerződés a kiadó miatt véletlenül lehetetlenül, a kiadó mentesül a tiszteletdíj fizetése alól, ha a szerző ugyanazon feltételekkel egy másik kiadónak átadta a munkát (528.§). A törvény szabályozta azt is, hogy ha a mű véletlenül elveszik a többszörözés során, a kiadó csak tiszteletdíj fizetésére kötelezhető, a szerző ebben az esetben kártérítés nélkül marad. Ha birtokában van egy másik példány, az esetleges költségeinek megtérítése mellett, köteles azt átengedni a kiadónak (529.§). Ha a kész kiadás egészben vagy részben a forgalomba helyezés előtt véletlenül megsemmisül, a kiadónak joga a megsemmisült példányokat saját költségén kipótolni anélkül, hogy a szerzőnek tiszteletdíjat fizetne.(530.§)

Végezetül a Kt. a kiadói szerződés megszűnését tárgyalja az 531.§-532.§-ban. Számba veszi a kiadói szerződés megszűnésének általános esetein túl a csak a kiadói szerződésre jellemző esetet is, amikor a szerző véletlenül elveszíti a művet a kiadónak történő átadás előtt.

A kiadói szerződés 515.§-532.§-ai főszabály szerint a szerzőre és jogutódaira vonatkoznak. Az 533.§ mondja ki, hogy ugyanezek a szabályok érvényesek abban az esetben, ha a kiadói szerződés „valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka tulajdonosával köttetik meg”, aki a szerzőnek nem jogutódja. Itt esetleg irodalmi vagy színházi ügynökről, tervezőirodáról, múzeumról is lehetett szó.

3.2. A kiadói szerződés a kritikák tükrében

Nagy Ferencz⁴² 1884-ben a Kt. ellentmondásaira hívta fel a figyelmet. Kritikai észrevételeket tett a kiadói ügylet fogalmával és szabályozásával kapcsolatban. Megállapította, hogy a törvényi fogalom a kiadó jogait határozta meg (többszörözési, közzétételi és forgalomba helyezési jog), a törvény szabályai azonban ugyanezeket a jogokat kötelezettségként nevezik meg. A törvény tartalmával kapcsolatban azt kifogásolta, hogy nincs egyértelműen meghatározva a szerző fogalma. Itt is talált ellentmondást: A törvény a kiadói ügylet alanyaként egyedül a szerzőt vagy az ő jogutódját jelölte meg, más helyen pedig kimondta, hogy nem jogutód is lehet a szerződés alanya. Nagy javaslatot tett a kiadói ügylet megfogalmazására: „a kiadó valamely irodalmi, műszaki vagy művészeti munka többszörözésére, közzétételére és forgalomba helyezésére annak tulajdonosától kizárólagos jogot szerzés kötelezettségét vállal;...”⁴³

Nagy a kiadói ügylet szabályainak kritikáját a Szerzői jogi törvény ismeretében fogalmazta meg. Úgy látta, a szerzői jog és a kiadói jog nem fedí egymást. „Miután [...] a kiadói jog a szerzői jogtól magában véve független, [...] azon közelebbi meghatározások, melyek a szerzői jog szempontjából tételnek, a kiadói ügylet szempontjából nem feltétlenül irányadók, [...] valamint egyrészt a szerzői jog által biztosított oly munkák vannak, melyek a kiadói ügylet tárgyai nem lehetnek, úgy másrészt kiadói ügylet tárgya szerzői jog által nem védett munka is lehet.”⁴⁴

Mezei a kiadói szerződés törvényi szabályozásának kritikájaként fogalmazza meg, hogy az valójában nem a szellemi alkotásra, a műre vonatkozott, hanem annak tárgyként való megjelenésére, a könyvre. Mezei a Kt. kötelmi jogi felfogása miatt hiányolja a törvénytövegből a szerzői műhöz kapcsolódó védelmi idő megnevezését, illetve azt, hogy a törvény a fordítás szabaddá válásáról sem rendelkezett.⁴⁵ Ezeket az első magyar Szerzői jogi törvény (1884) tárgyalja. Mezei pozitívként emeli ki, hogy a Kt. lehetővé tette a kiadó és a

⁴² Nagy Ferenc (1852-1928) az egyik legnagyobb magyar kereskedelmi jogász. Egyetemi tanár, az MTA tagja. Műveiben a váltójoggal és a kereskedelmi társaságokkal foglalkozott. In: URL: <http://dt1.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/konyvek/szerzoi-eletrajzok/item/316-nagy-ferenc> Letöltés ideje: 2015.01.22.

⁴³ Nagy Ferencz: *A Magyar Kereskedelmi Jog Kézikönyve. Különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra.* Az Athenaeum R. Társulat Kiadása, Budapest, 1884, 670.o.[a továbbiakban: Nagy] URL: http://dt1.ogyk.hu/R/8Q5QJEJKBY7YYRHLXADTUAGLFJSGFU1KMD6D9DNXPGHLNYJ4NV-04193?func=results-next-page&result_format=001 Letöltés ideje: 2014. 07. 30.

⁴⁴ Nagy i.m. 672. o.

⁴⁵ Mezei i.m. 9. o.

szerző kapcsolatának korrekt szabályozását, azaz elősegítette, hogy a szerzői mű elérhető legyen az érdeklődők számára, „mi több, az alkotó ebből még meg is éljen.”⁴⁶

A kiadói szerződés szabályai Boytha szerint is a kiadó érdekeit képviselik. Ezt többek között azzal támasztja alá, hogy a kiadói szerződés szerint nem járt tiszteletdíj a szerzőnek, csak akkor, ha a felek ezt a szerződésben kifejezetten vagy hallgatólagosan kikötötték. Illetve a kiadónak volt a szerződéstől elállási joga, a szerzőnek nem. Boytha említi, hogy Arany László a kiadói szerződés szabályozását a *filius ante patrem*⁴⁷ esetének minősítette, vagyis „szerzői jog lényegében sehol, de felhasználásáról már törvény intézkedett”.⁴⁸ Arany László is a szerzői jog körébe sorolta a kiadói szerződés szabályait.

Nótári szerint a kiadói szerződés jelentette az első lépést a magyar kiadói és szerzői jog kodifikálása felé. Mintaként az 1870. június 11-i német szerzői jogi törvény szolgált⁴⁹

A Kt.-ben a kiadói ügyletnél találhatók „a magyar törvényhozás első szerzői jogi rendelkezései” - állítja Petkó. A törvény hatályban maradt akkor is, amikor már életben voltak az 1884. és az 1921. évi magyar szerzői jogi törvények.⁵⁰

Összefoglalva elmondható, hogy a Kt.-ben, a kereskedelmi ügyletek között szereplő kiadói ügyletre vonatkozó szabályozás döntő fontosságú volt, mivel ez volt az első magyar szabályozása a szerzők és a kiadók közötti jogviszonynak. Ebben az időben a kiadói vállalkozásnak része volt a nyomda, a könyvesbolt és a terjesztés. A vállalkozók magukat könyvkereskedőknek tekintették. A Kt.-nek azért örültek, mert addigi szokásjogaik törvényben lettek rögzítve, és központban a kiadók szerepe állt, az ügylet az ő érdekeik mentén volt szabályozva.

Hiába volt azonban a kiadói szerződés a kereskedelmi szabályok közé sorolva, a hamarosan, 1884-ben kiadott első magyar Szerzői jogi törvény hatályba lépése után gyakorlatban a szerzői jog körében tárgyalták, és a szerzői jogi szabályokat próbálták alkalmazni rá. A gyakorlat alakította úgy, hogy a kiadói szerződésre párhuzamosan vonatkoztak a Kt. és a szerzői jogi törvények szabályai. A kiadói szerződés elhelyezése a Szerzői jogi törvényben még sokáig váratott magára, erre 1969-ben került sor.

⁴⁶ Vö. Mezei i.m. 9-10. o.

⁴⁷ Jelentése: A fiú az atya előtt. Átvitt értelemben a jelentése: képtelenség, lehetetlenség. Olyan eset, ahol egy későbbi jelenségnek kellene előzményként szerepelnie. URL: http://www.kislexikon.hu/filius_ante_patrem.html Letöltés ideje: 2014. 03.18.

⁴⁸ idézi Boytha: *A magyar szerzői jog története 1948-ig* i. m. 52. o.

⁴⁹ Nótári i.m. 81. o.

⁵⁰ Petkó i.m. 24. o.

4. Az első szerzői jogi törvény – az 1884. évi XVI. törvény a Szerzői jogról és a korszakbeli kiadói szerződésre vonatkozó szabályozás kapcsolata

4.1. A törvénytervezet előkészítése

Az első kodifikált magyar szerzői jogi törvény, amely a szerzői jogot egészében tartalmazta, az 1884. évi XVI. törvény. A törvény elnevezésében is a 'szerzői jog' kifejezést használja, egyes fejezetei a törvény által védelemben részesített területek.⁵¹

A törvénytervezet előkészítése a Kisfaludy Társasághoz kötődik. Fontos szerepe volt benne Arany Lászlónak, aki jogászként és költőként a kiadó és a szerző szempontját is képviselni tudta. Mintaként a korabeli német szerzői jogi törvény szolgált.⁵² A törvényjavaslatnak meghatározott utat kellett bejárnia. 1882. november 22-én nyújtották be a képviselőházhoz. Az igazságügyi bizottságban Apáthy István volt a törvénytervezet előadója, ezért kapcsolódik a nevéhez ez a törvény.⁵³

Az első magyar Szerzői jogi törvény elvetette a Toldy által képviselt tulajdonjogi szemléletet, és a szerzői jogot mint önálló jogterületet mutatta be, akkor, amikor még nem történt meg a polgári jogi kodifikáció. Az egyes művészeti ágak a törvényben önállóan szerepeltek, a kiadói szerződés nem kapott helyet benne. A törvény Magyarország egész területén jogegységet létesített, mivel az erdélyi országrészeket hatálytalanná tette az 1846. évi császári dekrétumot. A törvény hatályos lesz Horvátországban és Szlavóniában is.⁵⁴

A Kt. egyes részei 1969-ig voltak hatályban és így a kiadói szerződésre vonatkozó szabályok is. A két jogszabály összeütközhetett a gyakorlatban, például a szerzőnek kizárólagos joga volt az, ami a Kt. szerint a kiadó joga: az írott mű gépi többszörözése, közzététele és forgalomba hozatala. Valójában a korszakban a szerző ezeket a jogait a kiadón keresztül érvényesíthette, tehát a kiadói szerződés szabályait kellett alkalmazni. Így a Kt. lerontotta a Szerzői jogi törvény szabályait. Ezt mutatja például a Szerzői jogi törvény 3.§-a.⁵⁵

⁵¹ A törvény fejezetei Ld. 1884. évi XVI. törvénycikk a szerzői jogról. URL:

<http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6140> Letöltés ideje: 2014.03.19.

⁵² Arany sok, ma is használt kifejezéssel gazdagította szerzői jogi nyelvünket. A 'bitorlás' szakkifejezést ő használta először. In: Boytha: *A magyar szerzői jog szabályozása 1948-ig* i.m. 52. o.

⁵³ Mezei hivatkozik (i.m. 10. o.): Knorr Alajos: *A szerzői jog magyarázata*, ifj. Nagel Otto kiadása, Budapest, 1890, XVIII - Kenedi Géza: *A magyar szerzői jog*, Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat, Budapest, 1908, 14. o.

⁵⁴ Vö. 1884. évi XVI. törvénycikk a szerzői jogról. 82. § Ezen törvény végrehajtásával az igazságügyi, a földmivelés-, ipar- és kereskedelemügyi, a vallás- és közoktatásügyi kir. minister, illetőleg a horvát-szlavon-dalmátországi bán bizatik meg. URL: <http://www.1000ev.hu/index.php?a=3¶m=6140> Letöltés ideje: 2014. 03.19.

⁵⁵ A Szerzői jogi törvény lehetővé tette, hogy a szerző a szerzői jogokat átruházza szerződéssel (például kiadói szerződéssel) vagy halál esetére tett intézkedéssel másokra. Ha nincs ilyen intézkedés, a szerzői jog a törvényes

A korszakban a kiadói szerződés nem volt a szerzői jog része, 1875-től önálló törvényben, a Kt.-ben szerepelt. A szerzői jog csak 1884-ben került kodifikálásra, így egyes vélemények szerint a kiadói jog Magyarországon régebb múltra tekintett vissza, mint a szerzői jog, amelynek elismertsége és szabályozása későbbi időből származik. Nagy szerint a kiadói szerződés olyan művekre is vonatkozott, amelyek nem részesültek a Szerzői jogi törvény oltalmában.⁵⁶

Hiába nem volt a szerzői jog része a kiadói szerződés, mégis szerepelt már az első Szerzői jogi törvényben a bitorlással összefüggésben: 'a köztük [szerző és kiadó között] fennálló szerződés' volt a megnevezése. Ezt úgy is lehet értelmezni, hogy vonatkoztak rá a Szerzői jogi törvény szabályai.

Kiadói szerződés vagy törvény ellenében történt kiadás bitorlásnak tekinthető. A törvény szerint az is bitorlás, ha a kiadó több példányban állítja elő a művet, mint amennyire a kiadói szerződés szerint joga van. (6.§. 1.-2.-3.-4. esetek) Mint látható, a Szerzői jogi törvény a Kt. kiadói szerződésre vonatkozó szabályait egészíti ki a kiadóra vonatkozó szankciókkal, mivel ott ilyenek nem szerepeltek. Valójában a kiadói szerződés már része volt az első magyar Szerzői jogi törvénynek, azonban a törvény nem nevesítette. Így szólt róla: 6.§ 3. [a bitorlás esetének tekinthető] az olyan kiadás, melyet a szerző vagy kiadó, *a köztük fennálló szerződés* (kiemelés tőlem) vagy a törvény ellenére eszközöl.

Összefoglalva elmondható, hogy a korszakban a kiadói szerződésre vonatkozó szabályok egy része a Kt.-ben, más része a Szerzői jogi törvényben volt található. Az elnevezés is különböző volt: a Kt.-ben 'kiadói ügylet' szerepelt, a Szerzői jogi törvényben pedig 'szerződés' – de a kiadói szerződés esetében együtt alkalmazták a két törvény előírásait.

5. Az átruházási szerződés mint a felhasználási szerződés előzménye az 1921-es Szerzői jogi törvényben (1921.évi LIV. törvény)

A korabeli törvényhozás nem szándékozott új szerzői jogi törvényt létrehozni, a politikai események és a békeszerződés szerzői jogi rendelkezései miatt mégis megszületett az új szerzői jogi törvény. Az új szerzői jogi törvényt tulajdonképpen a trianoni békeszerződés

örökösökre száll át. (3.§) Az átruházással a szerző lemondott a szerzői jogairól, és azt például a kiadó gyakorolhatta. Így érvényesülhettek a Kt. kiadói szerződésre vonatkozó szabályai.

⁵⁶ Ld. Nagy i.m. 12. lábjegyzete, in: Nagy i.m. 673.o.

hatására alkották meg, ugyanis az előírta, hogy Magyarország csatlakozzon a Berni Egyezményhez, és ez új helyzetet teremtett a jogalkotásban.

A második szerzői jogi törvény 1921-ben lépett hatályba, előzményeivel Szalai Emil foglalkozott egy publikációjában,⁵⁷ amelyben a trianoni békeszerződés szerzői jogi rendelkezéseiről ír. Szalai a kihasználási szerződést tárgyalja. Tanulmányában arra hívja fel a figyelmet, hogy a békeszerződés szabálya csak olyan kiaknázási engedélyről tesz említést, amely művek többszörözésre vonatkozik.⁵⁸ Ez nagyon közel áll a mai jogfelfogáshoz, miszerint a kiadói szerződés a felhasználási szerződés nevesített alakja. A kiaknázási engedély jelentheti azt, hogy a szerző átruházza szerzői jogait, engedélyt ad a felhasználásra. Ez az átruházási szerződés szerepel az 1921-es szerzői jogi törvényben is, valószínűsíthető, hogy a békeszerződés hatására került a törvénybe.

Az 1921-es szerzői jogi törvény fontos új tartalmi eleme, hogy szabályozza a felhasználás átruházását. Nótári alapján a szerzői jog átruházása mai értelemben véve a mű értékesítésére, hasznosítására, kiaknázására vonatkozó vagyoni jogot jelenti. A szerzői jog átruházása történhet szerződéssel, adásvétel, illetve ajándékozás útján, de alapulhat más jogügyleten is. Nótári kiemeli, hogy a szerzői jog átruházása nem alapulhat kiadói szerződésen.⁵⁹

Az átruházás terjedelmének értelmezése során Faludi⁶⁰ és Petkó⁶¹ is a Kúria Bob herceg-esetben hozott P.I. 4536/1925. számú döntésére hivatkozik. A *Bob herceg* című operett ügyét részletesen ismertette Dr. Sente Andor 1934-ben megjelent írásában.⁶²

Sente a jogeset bemutatása előtt ismerteti a Kúria ide kapcsolódó elvét is. Az elv a kúriai gyakorlatban alakult ki.

A szerzői jog átruházása, illetve kiadói ügylet megkötése esetén rendszerint azt kell feltenni, hogy a szerződő felek akarata csak azoknak a jogosultságoknak átruházására irányult, amelyek akkor a szerződő felek előtt ismeretesek voltak, illetve amely jogosultságok kiaknázásának lehetőségei akkor a szerződő felek előtt lebeghettek. Ellenben nem tekinthetők átruházottnak az oly jogosultságok, amelyekre a felek a szerződés megkötésekor nem is gondolhattak, amelyek lehetőségével nem is számolhattak,- hacsak a szerződés tartalmából és

⁵⁷ Dr. Szalai Emil budapesti ügyvéd: *A békeszerződés szerzőjogi rendelkezései*. In: Jogtudományi Közlöny, 55. évfolyam, 4. szám, Budapest, 1920. február 15. 28-30. o. [a továbbiakban: Szalai]

⁵⁸ Szalai i.m. 30. o.

⁵⁹ Nótári i.m. 138-139. o.

⁶⁰ Faludi Gábor: *A felhasználási szerződés*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1999 Faludi [a továbbiakban: Faludi] itt 45. o., 22. lábjegyzet: Sente Andor: *Rádió, film és hangosfilm a szerzői jogban*. Kereskedelmi Jog, Budapest, 1934, 11. o.

⁶¹ Petkó 8. lábjegyzete, In: Petkó i.m. 24.o. A lábjegyzet szerint: Kúria P.I.4536/1925

⁶² Dr. Sente Andor: *Rádió, film és hangosfilm a szerzői jogban*. Budapest, A Kereskedelmi Jog Kiadása, 1934. 11. o. URL: http://www.mtdaportal.extra.hu/books/sente_andor_radio_film_es_hangosfilm.pdf. Letöltés ideje: 2014. 05. 11. [a továbbiakban: Sente] A dolgozatban a zárójelben lévő számok ennek az oldalait jelölik.

a fennforgó körülményekből a feleknek ezzel ellenkező akaratára nem lehet következtetést vonni.⁶³

A jogeset 1902-ben kezdődött. A felperes egy zeneműkiadó, aki minden szerzői jogot „mindazon jogokkal, melyek a szerzőket az 1884. évi XVI. t.-c. alapján megilletik” (Szente i.m.11. o.) megvett a szerzőtől (dalszövegírótól), ideértve a nyilvános előadások jogát is. Egy filmgyár 1921-ben a szerzőtől megszerezte a megfilmesítési jogot. A kiadó jogbitorlás címén pert indított a filmgyár ellen, amiért az a szerzőtől, és nem tőle vette meg a filmesítés jogát. A kérdés az volt, „hogyan kell értelmezni a szemmel láthatólag teljes körű átruházást célzó szerződést.”⁶⁴ Felperes hivatkozhatott egy előző ítéletre (P.I. 1514/1921), amely kimondta, hogy „fenti szerződésekkel a filmesítés joga is átment felperesre”. (Szente i.m.12. o.) Azonban a Kúria a *Bob herceg*-ügyben nem vette figyelembe az említett ítéletet, mert „az első perben mások voltak a felek és az ítélet jogereje a jelen perbeli felekre nem terjedt ki.” (Szente i.m. 12. o.) A Kúria úgy döntött, a megállapodások szövegei és a felek későbbi üzleti kapcsolata alapján, hogy „felperes az operettre vonatkozólag csak a színházügynöki képviselést szerezte meg, de nem az összes szerzői jogosítványokat, így a többi szerzői jog a szerzőknél maradt és tőlük alperes filmgyár joggal szerezte meg a filmjogot”.⁶⁵

A Kúria döntésének alapja – és a döntés nehézsége – a jogszabályok közötti ellentmondás volt. 1902-ben a szerző az 1884. évi XVI. törvénycikk alapján tudta minden szerzői jogát eladni. A per idején viszont az 1921-es törvény volt hatályos. Az eltelt időben új szerzői jog keletkezett, a megfilmesítés joga, ami 1902-ben nem képezhette a tárgyalás alapját. A technikai fejlődés eredményezte egy új szerzői jog létrejöttét, ami joghézagot keletkeztetett, amit a Kúria ítéletével pótolta. Szente más vonatkozásban is rámutat arra, milyen új helyzetet teremt a jog számára a filmesítés:

A filmjog körében élénk vita tárgyát képezte az ú. n. *filmesítési kényszer* kérdése is. A kérdés gyökere a kiadói jogban van. Ha a szerző művét egy kiadónak átengedi, akkor ezzel nem csak anyagi célt követ, hanem elsősorban azt az eszmei célt szolgálja, hogy az ő műve nyilvánosságra kerüljön és ismertté legyen. A szerzőnek ezt a fontos személyi érdekét a kereskedelmi törvény a kiadói ügylet szabályozásánál akként honorálja, hogy 519. §-ában a kiadónak nemcsak jogot ad arra, hogy a művet kiadja, hanem ezt egyúttal köteletségévé is teszi. A törvény ugyan 1875-ben hozatott és így a filmre még nem is gondolhatott, de azért sokan akadtak, akik ezt a jogszabályt a filmre is alkalmazandónak vélték. Ezen álláspont képviselői abban, hogy a filmgyáros valamely regényt (...) filmre való feldolgozás céljából megvesz, (...) kiadói szerződést látnak és a filmgyárat nemcsak jogosultnak, hanem kötelesnek is tartják a film elkészítésére.

Ennek az álláspontnak de lege lata semmi törvényes alapja nincsen.⁶⁶

⁶³ Szente i.m. 10-11. o.

⁶⁴ Faludi i.m. 46. o.

⁶⁵ Szente i.m.12. o.

⁶⁶ Szente i.m. 52. o.

A Kt. 515. § értelmében meghatározott kiadói ügylet sem képes már lépést tartani a korral, a megfilmesítésre nem lehet vonatkoztatni, írja Sente:

Kiadói szerződés tehát csak akkor forog fenn, ha a kiadó a többszörözés, közzététel és forgalombahelyezés jogát szerzi meg. Az pedig világos, hogy a megfilmesítés ezen három kategória egyikébe sem sorozható, mert a törvény többszörözés alatt egész egyszerű többszörözést ért, nem pedig olyan mélyreható feldolgozást, mint a megfilmesítés. A filmgyáros nem tekinthető egyszerű kiadónak, [...] akikre a kereskedelmi törvény gondolt. A kiadó pusztán technikai funkciót végez: egyszerűen kinyomatja a művet. [...] A kinyomtatott könyv szerzője egyedül az író; a film szerzője azonban nemcsak a scénáriumíró, hanem egyúttal a rendező és a fotográfus, sőt esetleg más személyek is és gyakori, hogy ezeknek a művészi teljesítménye sokkal értékesebb, mint a scénárium.⁶⁷

Sente úgy látja, hogy az 1921. évi szerzői törvény rendszere, az, hogy egyenként adja meg a szerzői jogokat, probléma forrása lehet, mert csak olyan jogokat tud szabályozni, amelyek adóttak. A törvény a rádióról és a filmről például nem szól, és így nem is állapít meg szerzői jogot a mű rádióközvetítésére vagy megfilmesítésére. Az új értékesítési lehetőségek a kiadói szerződésbe sem beilleszthetők, mint a fenti idézet is mutatja.

Érdekes kérdés, hogy az átruházott szerzői jog visszaszállhatott-e a szerzőre? Faludi a kérdést a kiadói ügylet szabályaival válaszolja meg. Szerinte a kiadói szerződés fogalmi elemei közé tartozik a Kt.519.§ szerint az is, hogy a kiadó köteles a szerződés szerinti művet kiadni. Azonban abban az esetben, ha a kiadó a saját hibájából nem tudta kiadni a művet, a szerző többféle módon érvényesíthette igényeit a kiadóval szemben a Kt. 523. §-a szerint. Követelhetette a kiadói ügylet teljesítését és a késedelemből vagy a nemteljesítésből eredő kár megtérítését vagy elállhatott a kiadói ügylettől.⁶⁸

Az 1921-es szerzői jogi törvény újításai közé tartoznak, mint látható, a szerzői jog átruházásának szabályai. Amikor a törvény a szerzői jog átruházásáról szól, akkor valójában a szerzői műhöz kapcsolódó szerzői jogok felhasználásának átruházásáról van szó. A törvény nem tartalmazta a felhasználás fogalmát és az egyes felhasználási módokat. A bírói gyakorlat sok tekintetben előremutató volt, például rámutatott az átruházás kizárólagosságára.

Ezek a szabályok a mai értelemben vett felhasználási szerződési fajták közül nem mindegyiket tartalmazták. Nem tartozott ide a kiadói szerződés, mivel azt külön törvény szabályozta.

⁶⁷ Sente i.m. 52-53. o.

⁶⁸ Faludi i.m. 48. o.

5.1. A kiadói szerződés a korszak joggyakorlatában - két tanulmány alapján

A jogesetek jelzik, hogy a kiadói szerződés mindig központi helyet foglalt el a magyar szerzői jogban, a jogszabályi háttér hiányosságai ellenére is. A magyar szerzői jog fejlődése során először történt meg a tárgyalt korszakban, hogy szakemberek tanulmányban mutatták be és elemezték a kiadói szerződést.

5.1.1. Szerzői és kiadói jog összeütközése

Dr. Földi Károly, kir. tsz. tanácselnök tanulmánya⁶⁹ 1924-ben jelent meg, amikor az 1921-es Szerzői jogi törvény már és az 1875. évi Kt. még hatályban volt. Földi a Gárdonyi-jogeset kapcsán a szerzői és a kiadói jogok egymással szembeni érvényesülési lehetőségeit vizsgálja.

Először a szerző szemszögéből tárgyalja a Kt.-beli kiadói ügyletet. Abból indul ki, hogy a szerzőnek igénye van arra, hogy művét a nyilvánosság számára elérhetővé tegye, ezt azonban csak a kiadó közreműködésével tudja megvalósítani, mert annak van jogosítványa a művet többszörözni, forgalomba helyezni és terjeszteni. Ez a folyamat a kiadói ügylet által jön létre.⁷⁰ Ennek a szerződésnek Földi szerint speciális vonása, hogy kulturális célja is van, ami az által érhető el, hogy a kiadói szerződés ösztönzi a szerzőt az alkotásra, úgy, hogy biztosítja a szerző anyagi és erkölcsi érdekeit. Másrészt a kiadói szerződés gondosodik arról, hogy a kiadó az adott szerző művének terjesztését, reklámozását minél nagyobb körben fejthesse ki.⁷¹ Földi szerint tehát a kiadó és a szerző jogviszonyát a kulturális cél szempontjából kell megítélni.⁷² A tárgyalt korszakban a kiadói ügylet a Kt.-ben volt elhelyezve, és a 3. § leszögezte, hogy a törvény jogviszonyainak alanyai a kereskedők, tehát a kiadót is kereskedőnek tekinti. Földi ezzel szemben erősen hangsúlyozza a kiadói ügylet nem csak kereskedelmi jellegét. Konkrét példával, a Gárdonyi-jogesettel szemlélteti a kiadói ügylet kettős természetét, kereskedelmi és kulturális jellegét.

Gárdonyi Géza kiadójával folytatott pert, amely egyezséggel végződött.⁷³ Földi részletesen bemutatja a jogesetet.⁷⁴

⁶⁹ dr. Földi Károly, kir. tsz. tanácselnök: Szerzői és kiadói jog összeütközése. In.: *Magyar Jogi Szemle*, Budapest, 1924. március hó, V. évfolyam, 3.szám, 119-121. o.

⁷⁰ Földi felhívja rá a figyelmet, hogy: „Az a szerződés, amellyel a szerző jogait a kiadóra ruhazza, szoros kapcsolatot létesít a mű alkotója és terjesztője között.” In: Földi i.m. 119.o.

⁷¹ Vö. Földi i. m. 119. o.

⁷² Ld.: „és ha a szerzői és a kiadói jogkör között surlódás (sic!) merül fel, ennek a kiegyenlítésénél nem szabad megfélekedni azokról a kulturális tekintetekről, amelyek áthatják ezt a viszonyt és az azt szabályozó törvényes rendelkezéseket.” In: Földi i.m. 119.-120.o.

⁷³ Budapesti kir. törvényszék 8.P.33.705./1921.szám. Földi 1.) lábjegyzete. In: Földi i.m. 120. o.

A tanulmányíró a jogeset elemzésében kiemeli, hogy a szerzői jog szerint a szerzőnek joga van változtatni művén, a szerzői jog átruházása esetén is, a többszörözés befejezéséig. Valamint „ép úgy általánosan elismert tétel az is”,⁷⁵ hogy a szerzői mű új kiadása esetén a kiadó a szerzőnek megengedi, hogy változtasson, javítson művén. Földi szerint az a kérdés, hogy ez a jog⁷⁶ a szerzőt milyen mértékben illeti meg? Erre válaszol az 1921. évi LIV. tc. 3.§ (3) bekezdése⁷⁷. Földi szerint a kölcsönös jóhiszeműség és méltányosság szerint kell megítélni azt, hogy a szerző által végzett javítások ütköznek-e a kiadó érdekeivel. Ez két esetben lehetséges: ha a változtatások, javítások késleltetik a többszörözés alatt álló mű vagy az újra kiadandó mű megjelenésének időpontját, illetve, ha a művek „oly terjedelműek, hogy a kiadói kalkulációt érintik”.⁷⁸ Mindkét esetben a kiadó joga, hogy figyelembe veszi-e a javításokat.

A kiadónak joga van a műveket változatlanul többszörözni és kiadni, miután a szerzőnek méltányos időt adott a javításokra, változtatásokra.

A jogeset kapcsán felmerül a kérdés, hogy a szerző a kiadó tiltakozása ellenére megtagadhatja-e már korábban megjelent művének az újrakiadását, ha ezt fontos érdekekkel igazolja? Földi szerint a kész mű a „szerző történeti, művészi, filozófiai felfogásának kifejezője és az mindaddig, míg a szerző ezt a felfogást magáénak vallja.” (121.o.) Ha idővel a szerző e felfogása megváltozik, és ezt közli a kiadóval, a kiadó nem kötelezheti a szerzőt arra, hogy egy, a felfogásával nem egyező mű megjelenésébe beleegyezzen.

Földi szerint ez „már az író személyiségi jogát, gondolatvilágát sértené.”⁷⁹ Ezt a gondolkodásmódot képviselte Gárdonyi, amikor a perben azt mondta, hogy „az írónak szent és sérthetetlen joga annak a megítélése, hogy kiadja-e azt a művet, amelyen tulfejlődött a

⁷⁴ A kiadó az író elfogyott műveinek újrakiadását tervezte, ezért megkérte Gárdonyit, „revideálja sajtó alá munkáit.” (120.o.) Gárdonyi nem így vélekedett „és nem adta meg az imprimaturát az „Egri Csillagok” és a „Láthatatlan ember” változatlan kiadásaihoz.”(120.o.) Az író 1920. május 15-én a kiadójához írt levelében kijelenti, hogy 1918-ig kiadott művei vázlatosak, és a későbbiek során szeretné a könyveit kiegészíteni, átdolgozni. Azonkívül „írói reputációja sem engedi már” élete végéhez közelítve, hogy elkészült műveit „hiányosan, vázlatosan engedje kiadni”.

A kiadó méltányolta, hogy Gárdonyi az új kiadás előtt átnézi elkészült könyveit, és változtat rajtuk. De ha a művek változtatása sokáig tartana, akkor a kiadói szerződés tartama alatt nem tudja Gárdonyi műveit újra kiadni és terjeszteni. Így a kiadó a két regény újrakiadására záros határidőt tűzött ki, amely határidő eredménytelen letelte után közölte, hogy a két regényt változatlan formában kiadja. Erre válaszul Gárdonyi felbontotta a kiadói szerződést, minek következtében a kiadó a művek „szedését abbahagyta és a két regény újra kiadása nem jelent meg.” Később a per a szerződés közös felbontásával, békésen végződött. In: Földi i.m. 120.o.

⁷⁵ Földi ezzel arra utal, hogy nem volt ilyen törvényi szabályozás.

⁷⁶ Földi a 'Korrekturrecht' kifejezést használja. In: Földi i.m. 120. o.

⁷⁷ amely szerint „a szerző oly változtatásokat végezhet a művén, amelyek nem sértik annak jogos érdekét, akire a szerzői jog átruháztatik”. In: Földi i.m.120.o.

⁷⁸ Földi i.m.120-121. o.

⁷⁹ Földi i.m. 121. o. A dolgozatban zárójelben írt oldalszámok erről az oldalról valók.

művészete vagy változott a filozófiája, erkölcsi felfogása vagy maga az idő haladta meg a művet.”⁸⁰

Földi ezzel a tanulmányával és a benne bemutatott jogesettel azt példázza, hogy a korszakban, a kiadói ügylet (szerződés) vonatkozásában együtt kellett alkalmazni a Kt. és a Szerzői jogi törvény szabályait. Földi a kiadói ügyletet szerzői jogi szempontból tárgyalta, így is szembeötlő, hogy a kiadónak a Kt. erősebb jogosítványokat biztosított. A jogesetben a két fél meg tudott egymással egyezni. Alapvető jellemzője a kiadói ügyletnek, hogy sokszor két érdek, a szerző művészi érdeke és a kiadó gazdasági érdeke feszül egymásnak.

5.1.2. Jog helyett jogbizonytalanság szerzők és kiadók közt

Szalai Emil Jogtudományi Közlönyben megjelent publikációjának címe: *Jog helyett jogbizonytalanság szerzők és kiadók közt.*⁸¹ Szalai egy kúriai ítélet bemutatását követően jut el a címbeli kijelentéshez. A jogeset a következő volt: Egy kiadó 1861-ben első, majd 1865-ben második kiadásban jelentetett meg egy fordított művet. 1901-ben a kiadó „a maga szerzett jogát”⁸² egy másik kiadóra ruházta át. Ekkor az 1865-ös második kiadásból már egy példány sem volt. A második kiadás után egyik kiadó sem jelentetett meg új példányokat, és a második kiadó újrarendelt a művet. Ez az új fordítás került kiadásra.

A Kúria a következő tényállást állapította meg P.I. 1112/932.sz. ítéletében: „*kiadói ügylet jött létre, amelynél fogva a kiadó jogot nyert és egyúttal kötelezettséget vállalt a fordításnak kiadására*” továbbá az ügylettel a „*a kiadó nemcsak egy, hanem korlátlan számú kiadásnak kibocsátására szerzett jogot.*” (185. o.) A Kúria ebből az alábbi következtetést vonta le: „*az a körülmény egymagában, hogy az első kiadó, illetve jogutóda, a második kiadó az újabb kiadást elmulasztotta, még nem vonja maga után a kiadás jogának elvesztését, hanem csak a Ker. Törv. 523. §-ban meghatározott jogok választását tette lehetővé a fordítónak, illetve örököseinek.*”⁸³ Szalai szerint a Kúria indoklása illeszkedik a Kt. 528. §-ra.

A Kúria kimondta, hogy a szerző választása szerint elállhat a kiadói szerződéstől, ha a kiadó saját hibájából elmulasztotta a mű kiadását. Szalai szerint ez az idézett Kt. szakasz azt jelenti, hogy a szerző választásáról köteles értesíteni a kiadót. Amíg a szerző nem választotta az elállást, és erről nem értesítette a kiadót, addig fennáll a kiadói ügylet. Szalai az elállás

⁸⁰ Földi idézete. In: Földi i.m. 121. o.

⁸¹ Dr. Szalai Emil: Jog helyett jogbizonytalanság szerzők és kiadók közt. Törvénykezési szemle. In: *Jogtudományi Közlöny*, hatvanhetedik évfolyam, 32. sz., Budapest, 1932. szeptember 3., 185-186. o. [a továbbiakban: Szalai: *Jog helyett jogbizonytalanság...*]

⁸² Szalai: *Jog helyett jogbizonytalanság...* i.m. 185. o.

⁸³ u. o. Szalai idézete, 185. o.

fogalmát az MJTT. 1066. § szerint értelmezi.⁸⁴ Eszerint „az elállás nem a szerző egyoldalú, *belső* elhatározását jelenti, hanem azt a cselekvést, mely az *értesítésben* nyilatkozik meg.”⁸⁵

Szalai kiemeli, hogy a Kúria figyelmen kívül hagyta a Kt. 528. §-át és a tanulmányában bemutatott jogelveket. Ezt azzal indokolja, hogy a Kúria ítéletében megállapította, „*hogy az a kiadó, akire az első kiadó a maga jogait átruházta, nemcsak hogy a fordítást nem adta ki újból, hanem ugyanazt a művet egy más fordításban kiadta, sőt kétszer is kiadta.*”⁸⁶ Erre a megállapításra a Kúria az alábbiakat alkalmazta:

*abban az esetben, ha a kiadó valamely fordítás kizárólagos jogát egy fordítótól korlátlan időre szerezte is meg, a kiadónak az a ténye, hogy ugyanazt az eredeti művet egy más fordító fordításában adja ki, már egymagában azt vonja maga után, hogy a fordító visszanyeri a fordítás felett való szabad rendelkezési jogot.*⁸⁷

Szalai megállapítja, hogy a 'visszanyerés' kifejezés, amit ítéletében a Kúria használt, nem jogi szakkifejezés.⁸⁸ Az értesítési kötelezettség tekintetében különbözik egymástól a Kúria két megállapítása, jogelve. Első esetben a kiadó nem adta ki a művet harmadik kiadásban saját hibájából. Emiatt a fordító nem kapta vissza a szabad rendelkezési jogot, a kiadói szerződés a felek között továbbra is fennállt. A második esetben a kiadó az eredeti művet más fordításban adta ki, így a szerző visszakapta a „mű feletti szabad rendelkezési jogot”⁸⁹ vagyis a második esetben nem volt szükség a szerzőtől elállási nyilatkozatra, „a szerződés tehát a kiadóval *automatikusan* szűnt volna meg.”⁹⁰

Szalai megállapítja, hogy a második jogelv ellentétes a Kt. 528. §-ával. A Kúria ítélete és a törvényszöveg ellentétben álltak egymással és ez jogbizonytalanságot eredményezhetett. A Kúria fenti megállapítása ellentétes a Kt. hivatkozott szakaszával, mivel a Kt 523. §-a a kiadás elmulasztása miatt az elállás jogát ismeri, a szerződés automatikus megszűnését nem.⁹¹

⁸⁴ MJTT. Magánjogi Törvénytervezet vagy más írásforma szerint Mtj. Magánjogi Törvényjavaslat. „jelenleg hatályos Ptk.-t megelőző tervezetek, az 1900. évi Polgári Törvénykönyv tervezete, az 1913. évi Tervezet, valamint az 1928. évi – törvényként soha el nem fogadott, de a bírói gyakorlat által alkalmazott, jogesetekben hivatkozott – Magánjogi Törvényjavaslat (Mtj.) szintén az európai kódexekre figyelemmel készült, és jelentős mértékben vették tekintetbe a tervezetek készítői a német *Bürgerliches Gesetzbuch* rendelkezéseit.” In: Boóc Ádám: Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez nemzetközi magánjogi szempontból. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2008/3. 3-8. o. X. évfolyam, 3. szám) 3. o. URL: <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/booc-adam-eszrevetelek-az-uj-polgari-torvenykonyv-tervezetehez-nemzetkozi-maganjogi-szemponthol-pjk-20083-3-o-90> Letöltés ideje: 2014.04.21.

⁸⁵ Szalai i.m. 186. o.

⁸⁶ Szalai idézete. In: Szalai i.m. 186. o.

⁸⁷ Szalai idézete. In: Szalai i.m. 186. o.

⁸⁸ Szalai szerint a Kúria megállapítása úgy értelmezhető, hogy a fordító szabadon rendelkezhet művével, a kiadóra tekintet nélkül, illetve anélkül, hogy az elállásról értesítené a kiadót.

⁸⁹ Szalai i.m. 186.o.

⁹⁰ Szalai i.m. 186.o.

⁹¹ A szerző szempontjából 'veszedelmes' a kiadói szerződés automatikus megszűnése. A kiadó, ha meg akarná szüntetni a szerző választási jogát, kiadná más fordításban a művet. Erre a szerző *visszanyerné* – Szalai kifejezése – a fordítással járó szabad rendelkezési jogot: tehát automatikusan szűnne meg a kiadói szerződés. In: Szalai i.m.186. o.

A kiadónak a szerződéssel joga van a kiadásra, de a jogesetben nem teljesítette ezt a kötelezettségét. A kiadó szerződésbeli kötelezettségei akkor is megmaradnak, ha nem tudja teljesíteni a szerződést, mivel az első fordítóval szerződéses viszonyban van. A szerző felléphet a kiadóval szemben, követelheti a teljesítést, mivel a kiadó a második fordító művét adta ki. A kiadó számára továbbra is fennáll a szerződés, kivéve, ha az első fordító eláll a szerződéstől. Szalai szerint addig kell a szerződést fennállónak tekinteni, amíg a kiadó nem kap értesítést a szerzőtől a szerződés megszüntetéséről.⁹²

Tanulmánya befejezéseként Szalai megállapítja, hogy a Kúria ítéletének elméleti alapjai ebben az esetben nem voltak helytállóak, mivel ellentétesek a Kt. 528. §-ával. Valamint ellentétesek a szerzők és a kiadók érdekeivel, és jogbizonytalanságot eredményeznek a szerzők és a kiadók között. Vagyis, Szalai szerint egy esetleges új jogelv létrehozása nem eredményezheti az elállásról való lemondást.⁹³

6. A kiadói szerződés jogszabályi megjelenése, környezete az 1969. évi III. törvényben a Szerzői jogról és az ezt megelőző években

6.1. Rendeleti jogalkotás az 1950-es években - a kiadói szerződés önálló rendeletben való szabályozása

A harmadik szerzői jogi törvény hatályba lépéséig, 1970. január 1-jéig az 1921. évi LIV. törvény maradt hatályban. Petkó 2002-ben írt tanulmányában felteszi a kérdést, hogyan működhetett a kommunista-szocialista berendezkedésben egy kapitalista időszakban született törvény? Az átruházás intézménye ugyanis megmaradt. Mellette megjelentek a „szerzőbarát álláspontot képviselő jogszabályok”,⁹⁴ azaz a rendeletek, amelyekben meg voltak adva az értékesítésre irányuló szerződések, mint például a kiadói szerződés, kógens tartalmi elemei és a szerzőt megillető díjazás összege értékesítés esetén. A kérdéshez kapcsolódik még az is, hogy az állam államosítások útján leszűkítette a szerzői jogi jogszerző szervezetek számát,⁹⁵ és jogszabályi úton határozta meg a szerzői jogdíj mértékét, mint például a 2/1959 (I. 18.) MM számú rendeletben, amely a tankönyvekre vonatkozó szerzői jogdíjat szabályozta.

Állami irányítás jelent meg a rendeleti jogalkotásban is, például a 98/1951.(IV.21) MT rendelet 14.§-ban, ami kimondja, hogy a kiadóvállalat felett főfelügyeletet gyakorló miniszter

⁹² Vö. Szalai i.m. 186. o.

⁹³ Vö. Szalai i.m. 186. o.

⁹⁴ Petkó i.m. 26. o.

⁹⁵ Ld. a SEMERT sorsa (Szerzők Mechanikai Jogait Védő Részvénytársaság) In: Grad-Gyenge Anikó – Sarkadi Ildikó: Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. *Médiatudományi Könyvtár* 10. Médiatudományi Intézet 2014, 25-26. o. URL: http://mtmi.hu/dokumentum/513/mk10_web.pdf Letöltés ideje: 2014.06.03.

az illetékes a rendelet alkalmazása szempontjából.⁹⁶ Tehát a kiadók politikai ellenőrzés alatt álltak. A tárgyalat korszakban az állam fokozatosan ellenőrzése alá vonta a könyvkiadókat. 1948-ban történt a jelentős kiadók államosítása: például Hungária, Új Magyar Könyvkiadó Vállalat, Révai, Franklin, Athenaeum kiadóké. 1952-ben az addigi magánkiadók iparjogosítványát visszavonták, ettől kezdve nem kerülhetett sor magánkiadásra egészen a rendszerváltozásig. 1951-ben jött létre az Állami Könyvterjesztő Vállalat, amelynek feladata a könyvpiac kialakítása és ellenőrzése volt. A szocializmus enyhülését követően továbbra is sikeres ágazat volt a könyvkiadás, és nyitottá vált más világnézetű és nyugat-európai művek kiadására is.⁹⁷

A 98/1951.(IV.21) MT volt az első szerzői jogi rendelet.⁹⁸ A tárgyalat időszakban még nem helyezték hatályon kívül a Kt. kiadói szerződésre vonatkozó szabályait, erre a Ptk. hatálybalépése után, 1960-ban került sor az 1960. évi 11. törvényerejű rendelettel. 1951-ben a tárgyalat jogszabály rendeleti úton került kibocsátásra, ami alacsonyabb szintű jogszabály, mint a törvényi szintű Kt. Mégis a rendeletet kellett alkalmazni, mivel az egészítette ki a Kt. kiadói szerződésre vonatkozó szabályait, illetve pótolta a joghézagokat. Jogszabályi szinten ekkor használták először a 'kiadói szerződés' kifejezést.

A kiadói szerződés 1951-ben még nem volt a szerzői jog része, de a gyakorlat, mint az előző időszakokban is, a szerzői jog körében tárgyalta. Palágyi a szerzői jog egyik értékesítési módra vonatkozó szerződésekként kategorizálja: „Az ilyen szerződések tartalmától függ, vajon a szerzői jog oltalmi szabályai holt betűk maradnak-e, vagy hozzásegítik-e a szerzőt azokhoz a materiális előnyökhöz, melyek biztosítása érdekében a törvény létrejött.”⁹⁹

A 98/1951.(IV.21) MT címe szerint az *Írói művek kiadásának szabályozásáról* szól. Megpróbálta kiegyenlíteni a korábbi szabályozásban szereplő egyenlőtlen viszonyt kiadó és szerző között. Már nem a kiadó dominál, egyre több jogot kap a szerző. (Például átírhatja a művet, javításokat végezhet rajta.) A kiadó csökkenő erőfölényét mutatta, hogy kötelezettségei a Kt-beli szabályozáshoz képest megváltoztak. A 2.§ (1) bekezdés szerint a kiadónak a kiadói szerződésből eredő kötelezettségei a szerzői jogdíj fizetése mellett a mű

⁹⁶ 98/1951.(IV.21) MT rendelet írói művek kiadásának szabályozásáról, 14.§ In: Dr. Palágyi Róbert: *A magyar szerzői jog zsebkönyve*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1957, [a továbbiakban: Palágyi] 149-150. o., itt 150.o.

⁹⁷ Vö. Kókay i.m. 141-142. o.

⁹⁸ A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsának 98/1951. (IV. 21.) M. T. számú rendelete írói művek kiadásának szabályozásáról. In: Dr. Palágyi Róbert: *A magyar szerzői jog zsebkönyve*, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1957, [a továbbiakban: Palágyi] 149-150. o.

⁹⁹ Palágyi i.m. 95. o.

kiadása és terjesztése, a tőle függő módon és mértékben.¹⁰⁰ Így a kiadó, a kiadói szerződéssel – meghatározott ideig – csak a kiadáshoz kapcsolódó jogokat szerezhette meg. Palágyi is úgy értelmezi a rendeletet, hogy a kiadó a szerzőtől csak olyan jogot szerezhethet meg, amire szüksége van a kiadás szempontjából. Például a kiadóé lehet az idegen nyelvű kiadásra való jog, de a megfilmesítési, rádióleadási jog nem.¹⁰¹

Fontos változás volt, hogy a jogszabály a 3.§ (3) bekezdésben meghatározta a kiadói szerződés időtartamát, a kiadó által kinyomtatásra elfogadott teljes kézirat átvételének napjától számítva legfeljebb négy évben. Ez pótolta a Kt-beli joghézagot, ahol nem volt meghatározva a kiadói szerződés időtartama.

A rendelet kötelező módon határozta meg a kiadói szerződés tartalmát: a szerződés tárgyául szolgáló mű műfaja és jellege (eredeti mű, fordítás, gyűjteményes mű), hozzátétőleges terjedelme, az első kiadás példányszáma, a mű megjelenésének határideje, a szerzői jogdíj mértéke, kifizetésének határideje és módja. [3.§(1)]. Ez a szabály a magánjogi szabályok figyelembe nem vételét jelenti. A korszakban nem érvényesült sem a szerződési szabadság, sem a típuszabadság elve, azaz, a felek nem állapíthatták meg szabadon a szerződés tartalmát. A típuszabadság elve azért nem tudott érvényesülni, mert a rendelet 12.§(1) bekezdése előírta, hogy az illetékes miniszterek kiadói típusszerződés mintákat állapíthatnak meg. Kötelező volt ilyen módon megkötni a kiadói szerződést, és ez is az ellenőrzés egyik eszköze lehetett.

A rendelet újdonsága, hogy kiadói szerződést jövőben alkotandó műre is lehetett kötni. Ebben az esetben is elő voltak írva a kiadói szerződés kötelező tartalmi elemei, például, hogy a kéziratnak a kiadó által történt elfogadásakor kellett meghatározni az első kiadás példányszámát és a mű hozzátétőleges terjedelmét. [3.§(2)] A kéziratnak a kiadó által történt elfogadását a 6.§(1) bekezdése definiálta: A kézirat akkor tekinthető a kiadó által elfogadottnak, amikor azt változtatás nélkül kinyomtathatónak nyilvánítja. A kézirat elfogadása történhetett a szerződés megkötésekor vagy később, a kézirat átdolgozása után. [6.§(1)-(2)] Ha a kiadó nem fogadta el a kéziratot, akkor egyoldalúan felbonthatta a szerződést. Emellett a kiadó megkérhette a szerzőt arra, hogy méltányos határidő alatt dolgozza át vagy javítsa ki a művet. Ha a szerző nem végezte el ezeket a javításokat, változtatásokat, a kiadó egyoldalúan felbonthatta a szerződést. Ebben az esetben a szerző nem tarthatott igényt jogdíjra. [7.§(2), 7.§(4)]

¹⁰⁰ Több olyan utalás is van a rendeletben, amit úgy lehet értelmezni, hogy a korszakban a kiadók nem politikától függetlenül, önállóan működtek, pl. 7.§(5), 11.§, 12.§, 13.§, 14.§-ok.

¹⁰¹ Palágyi i.m. 98. o.

Jövőben létrehozandó műre vonatkozó kiadói szerződés esetén a kiadó köteles volt a kézirat átvételétől számított négy hónapon belül nyilatkozni a kézirat elfogadásáról. [7.§(1)] Ha a kiadó elmulasztotta a nyilatkozatot akár a kézirat, akár a jövőben létrehozandó mű kézírata esetén, úgy kell tekinteni, hogy elfogadta azt. [7.§(3)]

A rendelet szerint a kiadói szerződés felbontását a kiadó kezdeményezhette abban az esetben, ha a szerző nem teljesítette a szerződést (például nem végezte el a művön a javításokat, átalakításokat). [7.§(4)] Ez a kiadót védő szabály. A szerzőnek érdekében állt a teljesítés, mivel szándéka művének nyilvánosságra hozatala és széles körű ismertsége. A gyakorlathoz igazodva a rendelet megfogalmazta azt is, hogy mikor bonthatta fel a szerző a kiadói szerződést. Ha a kiadói szerződés másként nem rendelkezett, a kiadó köteles volt a művet a kézirat elfogadásától számított egy év alatt kiadni. Ezt a határidőt meghosszabbíthatta három hónappal, késedelmi kötbér kikötésével. Ha a tizenöt hónapos határidő lejárt, és nem adta ki a kiadó a művet, akkor a szerző egyoldalúan felbonthatta a kiadói szerződést és követelhetette a teljes szerzői jogdíj megfizetését. [9.§(1)-(2)-(3)]

A kiadói szerződés, mint a szerződések általában, a teljesítéssel megszűnik. A kiadói szerződés teljesítése a rendelet szerint akkor történt, ha a kiadó kiadta a művet. Ez egy új szabály, ami a szerző érdekét képviselte, mivel a mű kiadása határidőhöz volt kötve, mint fentebb láthattuk. [9.§(1)]

A szerző és a kiadó is kis mozgástérrel rendelkezett, alá volt vetve a politikai hatalom ellenőrzésének, erre utalhat a 7.§(5) bekezdés, amely kimondta, hogy a kiadó a kézirat elfogadását „a szerzőnek fel nem róható okból” megtagadhatta és a szerződést egyoldalúan felbonthatta. Ebben az esetben a szerzőnek, indoklás nélkül, csak a teljes jogdíj összege járt, kártérítés nem.

A 13.§ szerint a rendelet hatálya azokra a kiadói szerződésekre is kiterjedt, amelyeket a hatálybalépése előtt kötöttek, és így ezek legfeljebb a hatálybalépéstől számított négy évig voltak érvényesek, amennyiben a szerző a négy év elteltével még életben volt. Tehát a szerzői jogok „*visszaszálltak az élő szerzőkre*”,¹⁰² írja Boytha.

A következő szerzői jogi törvény ezek után az előzmények után került megalkotásra. Jelentős előrelépésnek tekinthető az a tény, hogy a szerzői jog a legmagasabb szinten, azaz jogszabályi szinten került szabályozásra.¹⁰³ Megállapítható, hogy a szerzői jogi szabályozás

¹⁰² Boytha György: A magyar szocialista szerzői jog kiépítése. In: Benárd Aurél - Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973. [a továbbiakban: Boytha: *A magyar szocialista szerzői jog kiépítése*] 61-63.o. itt 61.o.

¹⁰³ Boytha kiemeli, hogy a Polgári törvénykönyv kodifikálási munkája miatt került sor csak 1969-ben a Szerzői jogi törvényre, habár kodifikálása már 1959-ben, a Ptk. megszületésének évében elkezdődött. A polgári jog szabályai szolgálnak ugyanis háttérszabályként a törvény szabályaihoz. Ennek során megvizsgálták a bírói

nagyon szétszórt volt, sok jogszabályban jelentkezett a szerzői jog. Ezért nagyon nehézé vált a jogszabályok értelmezése és alkalmazása. Petkó szerint „a jogalkotás nem győzte követni a gyakorlatot.”¹⁰⁴ Hiányzott a felhasználási szerződések közös szabályozása.¹⁰⁵

A szerzői jog megújítása a rendszerváltozás után történt meg, a hatályos Szerzői jogi törvénnyel.

6.2. A kiadói szerződés a régi Szerzői jogi törvényben (1969. évi III. törvény)

6.2.1. A kiadói szerződés besorolása a régi Szerzői jogi törvényben

A kiadói szerződés csak 1969 óta szerepel az öt megillető jogszabályi helyen, a Szerzői jogi törvényben. [1969. évi III. törvény a Szerzői jogról, a továbbiakban: régi Szjt.] A kiadói szerződés besorolása: „a felhasználási szerződés nevesített alakja”. A kiadói szerződésre így a felhasználási szerződés általános szabályai vonatkoztak. Ez a törvény 1999-ig volt hatályban, amikor felváltotta a jelenleg hatályos Szerzői jogi törvényt.

A törvény felfogása a szocialista szemléletet követte, ennek következtében került bele a kiadói szerződés szabályozása. E szemléletben kitüntetett szerepet kapott az alkotó és a társadalom viszonya, mivel az alkotás egy meghatározott társadalmi környezetben történik. E jogviszony kettős természettel rendelkezik: egyrészt az író saját tapasztalatait, benyomásait tudja megírni, ábrázolni; másrészt a szerző célja, hogy műve és ő maga ismertté váljon és elismert legyen. A szerző „*célja a társadalmi felhasználás*”.¹⁰⁶ Esetleg harmadik elemnek nevezhetők a kiadóvállalatok, nyomdavállalatok, színházak, filmgyárak, amelyek segítségével a társadalom ténylegesen megismeri a létrehozott alkotást.¹⁰⁷ E felfogás szerint: „A szerző érdeke és a társadalom kulturális értékeinek megóvása és gyarapítása egyképpen megkívánja az irodalmi, művészeti, tudományos alkotások védelmét, a szerző egyéniségének tiszteletben tartását.”¹⁰⁸

gyakorlatot, és összehasonlító jogi elemzést is végeztek. A törvénytervezetet többször vitára bocsátották. Ez idő alatt 1967-ben Stockholmban megújításra került a Berni Unió. Ezt figyelembe véve, hosszas kodifikációs munka után született meg az 1969. évi III. törvény a szerzői jogról, amely 1970. január 1-én lépett hatályba. Végrehajtásáról a 9/1969 (XII. 29.) MM rendelet szólt. In: Boytha: *A magyar szocialista szerzői jog* i.m. 62.o. Továbbra is hatályban maradt a legtöbb szerzői jogi tárgyú rendelet, sőt, újabb szerzői jogi tárgyú rendeletek születtek, például a 6/1970 (VI. 24.) MM rendelet az alkalmazott grafikai művek felhasználási szerződéseiről, feltételeiről és azok díjazásáról. In: Petkó i.m. 27. o.

¹⁰⁴ Petkó i.m. 27. o.

¹⁰⁵ Petkó i.m. 27. o.

¹⁰⁶ Benárd Aurél - Tímár István: A szocialista szerzői jog elméleti megközelítése. In: Benárd Aurél és Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973, [a továbbiakban: Benárd – Tímár: *A szocialista szerzői jog elméleti megközelítése*], 65-75. o., itt 66. o.

¹⁰⁷ Benárd – Tímár: *A szocialista szerzői jog elméleti megközelítése* i.m. 67. o.

¹⁰⁸ Benárd – Tímár: *A szocialista szerzői jog elméleti megközelítése* i.m. 68. o.

A törvény monista szemléletű volt. Ez azt jelenti, hogy a régi Szjt.-ben a szerző személyhez fűződő jogai és vagyoni jogai kerültek szabályozásra. Ezek a jogok a törvényben szorosan összefonódtak, nehezen voltak tárgyalhatók egymástól függetlenül.¹⁰⁹ Gyertyánfy is kiemeli, hogy: „*Működésük együttesen védi az alkotás egyéni és társadalmi folyamatát és a mű kereskedelmi értékét.*”¹¹⁰

A tárgyalt korszakban a mű nyilvánosságához való közvetítése felhasználási szerződés, például kiadói, megfilmesítési, színpadi előadási szerződés útján teljesült.¹¹¹ Ezért volt kiemelt szerepe és külön fejezetben kezelve a törvényben a felhasználási szerződés és benne önállóan a kiadói szerződés.

A régi Szjt V. fejezete *A felhasználási szerződések* (25.§-30.§) teljes körűen szabályozta a felhasználási szerződéseket. Tartalmazta az általános szabályokat és a törvényben nevesített egyes felhasználási szerződéseket, mint a kiadói szerződés és a sugárzási szerződés. Jogforrások tekintetében a törvényi szintű szabályozás mellett az egyes szerzői jogi műfajokra vonatkozó szabályokat a tárgyalt korszakban miniszteri rendeletek tartalmazták.

A kiadói szerződésre a Polgári Törvénykönyv kötelmi jogi és általános részi szabályai is vonatkoznak. Ezt az összefüggést a törvényjavaslat indoklása a polgári jog általános alapelvei közül a dispozitivitás szabályával támasztja alá.¹¹² A felhasználási szerződés alakszerűségi követelménye, hogy a felhasználási szerződést, mint általában a szerződéseket – ha jogszabály másként nem rendelkezik – írásban kell megkötni. (27.§). Nem kötelező a szerződés írásbeli megkötése napilapokban, folyóiratokban történő közzététel esetén. (A régi Szjt. 27. §-ához fűzött Vhr. 22. §) Utóbbi esetekben a felhasználási szerződés szóban is érvényes.¹¹³ Ezt a kivételes szabályt a gyakorlat alakította ki, mivel az 1980-as évektől a bírói gyakorlat lazított a szerződés formai követelményein, és megengedte a szóbeli szerződéskötést.

A felhasználás főszabály szerint nem jelent kizárólagos felhasználást. A 28. § alapján a felhasználó – ha jogszabály másként nem rendelkezik –, csak akkor szerez kizárólagos

¹⁰⁹ Ld. Gyertyánfy Péter: II. Személyhez fűződő jogok. In: Gyertyánfy Péter (szerk.): *A szerzői jogi törvény magyarázata*, Budapest, KJK - Kerszöv, 2000, 91. o.

¹¹⁰ Dr. Gyertyánfy Péter: A szerzőség fogalma és a mű hasznosítására kötött szerződések, 641-653.o. In: *Magyar Jog*. A Magyar Jogász Egylet Folyóirata. 11. szám, 1994. 651. o.

¹¹¹ Benárd Aurél: A felhasználási szerződések A) A felhasználási szerződések általános szabályai. In: Benárd Aurél és Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973, [továbbiakban: Benárd], 169-184. o, itt 169. o.

¹¹² 1. A szerzői jogi törvény, az általános végrehajtási rendelet és a törvény indoklása egységes szerkezetben Függelék.[a továbbiakban: *A szerzői jogi törvény, az általános végrehajtási rendelet...*], 435-472.o., itt 457. o. In: Benárd Aurél és Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973

¹¹³ Faludi i.m. 59. o.

felhasználási jogot, ha ezt a szerződésben kifejezetten kikötötték. Ez a 'nem kizárólagos felhasználás' elve. További előírás, hogy a felhasználó – ha jogszabály másként nem rendelkezik – jogait csak a szerző beleegyezésével ruházhatja át (28. §).

A tárgyalt korszakban egyes miniszteri rendeletek kizárólagos felhasználási jogot adtak bizonyos szervezeteknek, ahol a kizárólagos felhasználás egyértelmű volt. Így szerzett a filmgyár, a hanglemezkiadó kizárólagos felhasználási jogot.¹¹⁴

6.2.2. A kiadói szerződés a régi Szjt-ben

A régi Szjt. 31.§-33.§-ai írják le a kiadói szerződést. A kiadói szerződés lényege, mint Lindner fogalmaz, hogy „műve bizonyos felhasználási módjára a szerző meghatározott feltételek mellett más részére hozzájárulást adhat. A felhasználás módja ilyen esetben a mű kiadására vonatkozik.”¹¹⁵

Lindner a kiadói jogot nem tartotta a szerzői jog átruházási jogának, hanem a szerzői jogból eredő, arra alapított, önálló jogként kezelte. Sajátos jogügyletnek tekintette, ami nem sorolható be a szerződések körébe. „A kiadó ezt a - származékos jellegű¹¹⁶ – jogot a szerzőtől sajátos jogügylettel, kiadói szerződéssel szerezheti meg.”¹¹⁷

A régi Szjt. a 31. § (1) bekezdésben definiálta először a magyar szerzői jogban a kiadói szerződést: Kiadói szerződés alapján a szerző köteles a művet a kiadó rendelkezésére bocsátani, a kiadó pedig jogosult azt kiadni, valamint forgalomba hozni és köteles a szerzőnek díjat fizetni.

A kiadói szerződés főszabály szerint minden szerzői jogi védelem alatt álló irodalmi mű kiadására vonatkozik. A kiadás tág fogalom, beletartozott a műnek arra alkalmas eljárással (például nyomtatás, fényképezés, fénymásolás) egy időben vagy közvetlenül egymás után több példányban történő előállítás. E fogalom meghatározása szerint nem volt jelentősége annak, ki végezte a tényleges kiadást, a kiadó vagy nyomda, sokszorosító, mivel a kiadás folyamata a tárgyalt kor minden technikai újdonságára kiterjedt.¹¹⁸

A kiadói szerződés fogalma alapján a kiadó jogot szerzett a mű kiadására és forgalomba hozatalára. Ezt a jogot négy éves időtartamban korlátozta az 1/1970 (III. 20.) MM

¹¹⁴ Faludi i.m. 59. o.

¹¹⁵ Lindner Gyula: A felhasználási szerződések. B) Nevesített szerződések. 31-33.§. A kiadói szerződés. 185-213. o. In: Benárd Aurél és Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973, [a továbbiakban: Lindner], itt 185. o.

¹¹⁶ A 'származékos' kifejezéshez: „A szerződéskötés joga eredendően mindig a szerzőt illeti meg, mindenki más csak tőle származtatott jogon köthet a szerzői oldalról felhasználási szerződést.” In: Benárd i.m. 170. o.

¹¹⁷ Lindner i.m. 185. o.

¹¹⁸ Lindner i.m. 186. o.

rendelet a kiadói szerződések feltételeiről és a szerzői díjakról (a továbbiakban: Kr.). A kiadó jogainak e meghatározása a kiadó korábbi erőfölényének megszüntetését jelenti, a korábbi törvényi szabályozás hiányosságai lehetővé tették ugyanis a kiadó számára, hogy akár határozatlan ideig ne adja ki a művet, vagy ne adja oda a szerzőnek kijavításra vagy átdolgozásra.

A felhasználási szerződés általános szabályaitól eltérően, a kiadó a jogokkal a kiadói szerződés hatálya alatt kizárólagos módon rendelkezhetett. [31.§(2)] A kiadói szerződés kizárólagossága azt jelenti, hogy „a szerződés tartama alatt a kiadásra egyedül ő [a kiadó] jogosult és ezt a jogát mindenkivel szemben – még magával a szerzővel szemben is – érvényesítheti.”¹¹⁹ Ezért a kiadói szerződés fennállása alatt a szerző nem engedélyezhette másnak a műve kiadását. A törvény kivette a kizárólagosság hatálya alól a gyűjtemények (például iskolai szöveggyűjtemény, szótár) valamint a napilapok és folyóiratok számára készült műveket. A kizárólagosság főszabály szerint csak a mű magyar nyelvű kiadására vonatkozott, a szöveg fordításának kiadásáról a szerződő feleknek külön meg kellett állapodniuk. (31.§)

A kiadott mű forgalomba helyezésének joga azt jelentette, hogy a közönség a kiadó tevékenysége révén ismerhette meg a művet. A kiadó maga is terjeszthette a művet vagy kereskedelmi vállalatnak adhatta át ezt a jogát. A forgalomba helyezés mellett megjelent a forgalomban tartás fogalma, ami a jogszerűen kiadott és forgalomba hozott mű forgalomban tartását, esetleges későbbi eladás céljából raktáron tartását, jelentette. A törvényben ez nem volt korlátozva, ezért előfordulhatott, hogy egy mű korábbi kiadásai is forgalomban maradtak.¹²⁰

A kiadó kötelezettsége volt a szerzőnek való díjfizetés. [31.§(1)] A szerzőnek csak akkor nem járt díj, ha a kiadói szerződésben erről kifejezetten lemondott. [13.§ (3)] A törvény szűkszavúan tárgyalta a díjazást, ami a kiadónak kötelezettsége, a szerzőnek pedig joga. A szerződés visszterhes szerződés, a szerzőnek a szellemi terméke kiadásért cserébe jogdíj járt, tehát a kiadásból a szerző is részesedett, nemcsak a kiadó. Ez jelentős előrelépés a korábbi szabályozáshoz képest, egyértelműen a szerzőt támogató szabály. A szerződő felek a kiadói szerződésben rendezhették a jogdíj összegét és a fizetés módját. Ez is kötelező eleme volt a kiadói szerződésnek, de a díjfizetés részletes szabályait a Kr. írta le.

A szerződő felek a kiadó és a szerző. A törvény 4.§-ában került először meghatározásra a szerző fogalma a magyar szerzői jogban: A szerzői jog azt illeti, aki a

¹¹⁹ Lindner i.m. 187. o.

¹²⁰ Lindner i.m. 187-188. o.

művet megalkotta. [4.§(1)] A szerző fogalma egyben a szerzői jog jogosultját is jelenti. Ellentétben a hatályos szabályozással, a régi Szjt-ben a szerző nem csak természetes személy lehetett. A szocialista szemléletnek megfelelően „Szerzői oldalon az is szerződhet, aki a szerző jogán jogosult fellépni.”¹²¹ Ez azt jelenti, hogy a természetes személy mint szerző helyett az ő pozíciójában szerepelhettek a jogutódai vagy a törvény szerint felhasználási szerződés kötésére jogosult személyek vagy szervezetek (Benárd példája: az elkészült film tekintetében a filmgyár). [41.§ (3). bek.]¹²² Ezeket a szervezeteket Lindner jogi személyeknek nevezi. (Lindner i.m.189.o.)

Nincs a törvényben ehhez hasonlóan részletezve a kiadó fogalma. A szocialista felfogás szerint kiadó csak jogi személy lehetett. Ezt a Kr. 38.§-a nevesíti is.¹²³ A kiadói szerződés a törvény szerint csak meghatározott időre vagy meghatározott példányszámra szólhatott. (32.§) Az indoklásban szerepelt, hogy ez a szabály egyértelműen kizárja a művek „egyszer és mindenkorra történő „megvásárlását”,¹²⁴ amire az indoklás szerint az 1945 előtti könyvkiadói gyakorlat alatt volt példa.¹²⁵ A régi Szjt-ben szabályozásra került a kiadói szerződés időtartama, ami a szerzők érdekét szolgálta, a kiadónak meghatározott időn belül kellett kiadni a művet, nem tudta „elhúzni” a kiadást.

Végül a kiadó szerződésszegéséről szól a törvény. Ebben az esetben – ha a kiadó a kiadói szerződés alapján elkészített művet a törvény vagy a szerződés szerinti határidőn belül vagy ennek hiányában ésszerű határidőn belül nem adja ki – a szerző elállhat a szerződéstől és díjának megtérítését követelheti. (33.§) Ez a szabályozás is tekinthető szerzőt védő előírásnak.

A régi Szjt. egyértelművé tette, hogy a kiadói szerződés a szerzői jog része, a felhasználási szerződések nevesített esetének tekintve, vonatkoztatták rá a felhasználási szerződés szabályait. Ezért is – az ismétlés elkerülése miatt – olyan rövidek a kiadói szerződés szabályai a törvényben. Előremutató jellege mellett azonban voltak hiányosságai is. Hiányzott a törvényből az egyik legfontosabb kérdés, a szerzői jogdíjak meghatározása. A régi Szjt. kimondta, hogy a szerzőnek ez jár, de a mértéke nem volt meghatározva. A pontosabb szabályozás érdekében már 1970-ben egy újabb, a kiadói szerződéssel kapcsolatos rendelet került kiadásra.

¹²¹ Lindner i.m. 188. o.

¹²² Benárd i.m. 170-171. o.

¹²³ Lindner i.m. 189. o.

¹²⁴ *A szerzői jogi törvény, az általános végrehajtási rendelet* i.m. 459. o.

¹²⁵ *A szerzői jogi törvény, az általános végrehajtási rendelet* i.m. 459. o.

6.3. A kiadói szerződésre vonatkozó különös szabályok: 1/1970. (III. 20.) MM rendelet bemutatása

Az 1/1970 (III. 20.) MM rendelet a kiadói szerződések feltételeiről és a szerzői díjakról szól [a továbbiakban: Kr.]. Ezt a kérdést rendezte az új rendelet, amikor a Kr. szabályait¹²⁶ együtt kellett értelmezni a régi Szt. kiadói szerződésre vonatkozó szabályaival, ahogy Lindner is írta idézett tanulmányában. Megnehezítette a jogalkalmazást, hogy a kiadói szerződésre vonatkozó szabályok a tárgyalt időszakban partikulárisan helyezkedtek el. Régi hiányt pótoló és alapvető helyzetet rendezett, amikor meghatározta a szerzői jogdíj szabályait. A kiadói szerződés egész történetére jellemző, hogy a szerzői jogdíj mértéke és feltételei nem voltak jogszabályban meghatározva, hátrányos helyzetbe hozva ezáltal a szerzőket. Példányszámtól függött a díjazás mértéke szépirodalmi és ismeretterjesztő művek esetén.

A régi Szt.-ben nem szerepelt, de ez a rendelet előírta a kiadói szerződés tartalmi elemeit. Az 1951-es rendelettel egyezően jogszabályban volt előírva a kiadói szerződés felépítése, amely szerint a feleknek meg kellett kötni a szerződést. Így továbbra sem érvényesült a polgári jog egyik fő alapelve, a szerződési szabadság elve. A kiadói szerződésben meg kellett határozni a szerződés időtartamát, a mű jellegét (eredeti mű, átdolgozás, fordítás, gyűjteményes mű stb.) és műfaját (szépirodalmi, tudományos, ismeretterjesztő stb.), hozzátétőleges terjedelmét, teljes kéziratát átadásának időpontját és a kiadás határidejét. Új elem volt a szerző jogosultsága tiszteletpéldányokra.

A felsoroltak mutatják a jogalkotók szándékát, hogy kiadói szerződést minden vonatkozásában csak a szabályok mentén lehessen kötni. A szabályok próbáltak egyensúlyt teremteni szerzői és kiadói érdekek között.

A Kr. előírta, hogy a kiadói szerződést főszabály szerint írásba kell foglalni, és a feleknek a szerződés teljesítésével kapcsolatos jognyilatkozataikat is írásban kell megtenniük.

A Kr. meghatározta a kiadói szerződés időbeli hatályát, a magyar nyelvű kiadáson (4 év) kívül az idegen nyelvű (legfeljebb 6 év) és a magyarra idegen nyelvre történő fordítások (legfeljebb 8 év) kiadásának időtartamát is.

A jogalkotó szándéka, hogy teljes körűen szabályozza a kiadói szerződést, abban is látható, hogy bevezette a mű terjedelmének szerzői ívekben történő meghatározását (4.§). Ez lehetővé tette az objektív mennyiségmérést, ami hiányzott az 1951-es rendeletből, amit 1954-

¹²⁶ Jogszabálysöveg. Ld. 2. Az egyes műfajokra vonatkozó fontosabb jogszabályok. In: Benárd Aurél és Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Függelék 473-485.o. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973.

ben igyekeztek a 'Kiadói Főigazgatóság 3-32-1094/1954. számú utasítása a szerzői díjak kiszámítása tárgyában' című kiegészítésben pótolni.

A Kr.5.§-8.§-a részletesen tárgyalta a kézirat szolgáltatásával és elfogadásával kapcsolatos szabályokat is. Szigorú előírások vonatkoztak a szerződő felekre (például az 5.§ szerint szerző a kéziratot három példányban köteles szolgáltatni a kiadónak, a kiadó pedig a kézirat átvételét köteles írásban elismerni). A korszakban nem működtek magánkiadók, csak meghatározott számú állami kiadó volt a könyvpiaccon. Ezért valójában a gyakorlatban a szerzőnek csak annyi választása volt, hogy köt-e vagy nem köt kiadói szerződést.

A szocializmus alatt kötött kiadói szerződések legfeljebb 2007. augusztus 31-ig lehettek hatályban.¹²⁷ Ennek az a magyarázata, hogy a hatályos Szerzői jogi törvény 1999. szeptember 1-jén lépett hatályba, és rendelkezéseit a hatálybalépését követően megkötött felhasználási szerződésekre kell alkalmazni [107. §(1)¹²⁸]. Így az 1999. augusztus 31-éig megkötött kiadói szerződések a régi Szjt. vonatkoztak. A leghosszabb időtartam, amire kiadói szerződést lehetett kötni, 8 év volt, és ez telt le 2007. augusztus 31-én. Ezért nincs már érvényben 1999. szeptember 1-je előtt kötött kiadói szerződés.

7. A kiadói szerződés önálló szabályai az Szjt.-ben

7.1. A szerzői jog elhelyezkedése a jogrendszerben a rendszerváltozás után

Az 1999. évi LXXVI. törvény a Szerzői jogról (a továbbiakban: Szjt.) a rendszerváltozás utáni idő terméke, 1999. szeptember 1-jén lépett hatályba. Meg kell tehát felelnie a kapitalista életviszonyoknak és harmonizálnia kell az Európai Unió jogszemlélettel is.¹²⁹ Tattay írja a szerzői jogok újraszabályozásának szükségességéről: „[...] az 1990-ben bekövetkezett társadalmi-politikai rendszerváltás, a piacgazdaságra való átállás, a műszaki-tudományos fejlődés, és hazánk nemzetközi jogi kötelezettségei tették teljes mértékben indokolttá.”¹³⁰

Az új társadalmi-politikai berendezkedésben megszűnt az állami tulajdon egyeduralkodása, magánszemélyek, magánszervezetek is részt vesznek a gazdasági életben. Ez a helyzet kihat a művészet és a tudomány területeire is. Ahogy Tattay fogalmazta meg egy

¹²⁷ dr. Szinger András - dr. Tóth Péter Benjamin: Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Az EU- csatlakozástól hatályos szabályokkal, Bp., Novissima kiadó, 2004, 135. o. [a továbbiakban: Szinger - Tóth]

¹²⁸ 1999. évi LXXVI. tv. a Szerzői jogról, 107. § (1) bekezd., URL: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99900076.TV Letöltés ideje: 2014.07.04.

¹²⁹ Magyarország 2004 óta tagja az Európai Uniónak, de már 1999-ben tagjelölt volt. Forrás: A magyar EU-tagság története. URL: <http://eu.kormany.hu/a-magyar-eu-tagsag-tortenete> Letöltés ideje: 2014. 10.29.

¹³⁰ Dr. Tattay Levente: *A szellemi alkotások joga*, Budapest, Szent István Társulat, 2009, 40. o. [a továbbiakban: Tattay]

2009-ben írt tanulmányában: „Lényegében megszűnt a szellemi alkotó tevékenység központi irányítása és támogatása. A szerzői jogban a filmgyártás, könyvkiadás állami finanszírozása és más területek állami támogatása megszűnt, vagy jelentősen csökkent.”¹³¹

A szerzői jog jogági besorolása változatlan maradt, továbbra is a polgári jog elkülönült, önálló részét képezi, így a Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény) szabályai is vonatkoznak rá. A 2014. március 15-e óta hatályos Polgári Törvénykönyvben a jogterület ’szerzői jog és iparjogvédelem’ kifejezés alatt szerepel. Ezt a felfogást tükrözi a ’szerzői jog és iparjogvédelem’ állami hivatalának elnevezése is. A hivatal neve a 2010. évi CXLVIII. törvény szerint 2011. január 1-jétől ’Magyar Szabadalmi Hivatal’ helyett ’Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala’. Az elnevezésből következtetni lehet arra, hogy irányítása és felügyelete alá tartozik mind a szerzői jog, mind az iparjogvédelem, illetve a magyar szellemi tulajdon propagálása, hungarikumok és ország márkák kidolgozása.¹³² Ez amiatt fontos, mert „A szellemi alkotások területén mind ez idáig nem létezett egységes hatósági irányítás.”¹³³

7.2. A Szerzői jogi törvény új vonásai

Az Szjt. számos szerkezeti és tartalmi újdonsággal rendelkezik a régi Szjt.-hez viszonyítva. Tattay szerint a Szjt. megalkotása szakmai előrelépést jelent, ami a következőképpen foglalható össze: egységesen szabályozza a korábban szétszórta megjelenő szerzői jogi jogszabályokat, megfelel a modern piacgazdaság követelményeinek, tartalmazza a technikai fejlődéshez kapcsolódó új jogszabályokat (például szoftverrel kapcsolatos szabályozás, adatbázisok védelme) és megfelel a nemzetközi jogi szabályoknak is. A körülöttünk gyorsan változó világ eredményezte, hogy a törvényt már 2003-ban módosítani kellett, ahogy Tattay fogalmaz: „az információs társadalom szerzői jogi kihívásai”¹³⁴ és az Európai Unióhoz való csatlakozás előfeltételei miatt.

Fontos változást jelentett a Szerzői jogi törvény tartalmában, hogy megjelentek a szomszédos jogok, valamint a közös jogkezelés szabályai, ahogy ezt Solt Pál a törvény

¹³¹ Tattay Levente: A szellemi alkotások teljes körű újraszabályozása Magyarországon.150.o. In: *Iustum, Aequum, Salutare*. Jogtudományi Folyóirat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kar. Budapest, V. 2009/2. 149-165. o.

¹³² Tattay Levente - Pintz Gábor - Pogácsás Anett: Szellemi alkotások joga. (Szerk.) Tattay Levente. Szent István Társulat, Budapest, 2011 [a továbbiakban: Tattay – Pintz - Pogácsás] 30-31. o.

¹³³ Tattay – Pintz – Pogácsás i.m. 30. o.

¹³⁴ Tattay i.m. 46. o.

értelmezésében kiemeli. Mint ahogy kiemeli azt is, hogy a törvényben a szerzői jog a szerző személyi jogainak és vagyoni jogainak egységeként szerepel.¹³⁵

Az Szjt. szakított a megelőző törvény monista felfogásával. Visszatért a magyar magánjog hagyományos un. duális felfogásához. E felfogás szerint a szerző személyi és vagyoni jogai kapcsolatban vannak, de a jogok közötti kapcsolat szorossága enyhült, és a jogok egymás mellett léteznek. Ez a szemlélet a szerző jogai esetén azt jelenti, hogy a szerzőt megilleti a „szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége”¹³⁶

A kiadói szerződés megmaradt régi törvényi helyén, azonban látható, hogy az Szjt. új szemléletével és szerkezetével új jogi környezetet jelent a számára.

7.3. A kiadói szerződés jogszabályi háttere

A kiadói szerződésre vonatkozó hatályos jogszabályok négy csoportba sorolhatók.

Az első csoportot az Alaptörvény szerzői joghoz kapcsolódó előírásai jelentik. Az Alaptörvény Nemzeti Hitvallás fejezetben kimondja: Magyarország támogatja a szellemi alkotásokat. Az Alaptörvény idézett szabálya szerint Magyarország alkotmányos védelemben részesíti a szellemi alkotásokat. Az Alaptörvény a Nemzeti Hitvallásban szereplő kijelentést a Szabadság és felelősség fejezetben, a X. cikkben fejt ki. A X. cikk (1) bekezdés azt is kimondja, hogy Magyarország támogatja és védi a tudományos kutatás és a művészet eredményeit. Véleményem szerint ebben a szakaszban a törvény valójában az Szjt. hatálya alatt álló szerzői műveket védi, habár nem használja az Alaptörvény X. cikk (1) bekezdés a 'szerzői mű' kifejezést.

A második csoportot az általános szabályok alkotják. Általános szabálynak nevezem az Szjt. V. fejezetében található felhasználási szerződésekre vonatkozó rendelkezéseket, mint a kiadói szerződés fő jogszabályi hátterét, mert a kiadói szerződés a felhasználási szerződés törvényben nevesített fajtája.

A kiadói szerződés szabályainak harmadik csoportja, az un. különös szabályok, önállóan szerepelnek az Szjt. 56.§-57.§-ban. Az Szjt. e tömörsége azzal is magyarázható, hogy a kiadói szerződésre a felhasználási szerződés és az Szjt. általános szabályai is vonatkoznak. A jogalkotó ezért nem ismételte önmagát a kiadói szerződés szabályai esetén.

¹³⁵ Dr. Solt Pál: Előszó. In: Gyertyánfy Péter (szerk): *A Szerzői Jogi Törvény Magyarázata*, Közgazdasági és Jogi Kiadványok (KJK) - Kerszöv, Budapest, 2000, 15-16. o.

¹³⁶ Dr. Ficsor Mihály (szerk): *A szerzői jog a gyakorlatban*. A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (1997-2003). id. KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft, Budapest, 2004, 182. o.

A tárgyalt jogterület háttérjogszabályát, mint negyedik csoportot, a Polgári Törvénykönyv [2013. évi V. törvény] jelenti.¹³⁷

A szerzői jogra és az iparjogvédelemre vonatkozó szabályokat sem a korábbi (1959.évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről), sem a jelenlegi Ptk. nem építette be. Ennek az a jogi szemlélet az oka, miszerint a szerzői jogi és az iparjogvédelmi szabályok egységes rendszert alkotnak, ezért nem kerültek különválasztásra. A szellemi tulajdon jogviszonyai magánjogi jellegűek, így a Ptk. a jogviszonyok „védelmének magánjogi jellegét kifejezi”¹³⁸ tehát háttérjogszabályuk a Ptk.¹³⁹ A szerzői jogra és az iparjogvédelemre vonatkozó szabályozás a Ptk. Második Könyvében, a Személyek joga részben található.¹⁴⁰ Változás a megelőző Ptk.-hoz képest az elnevezés: 'szellemi alkotáshoz fűződő jogok' elnevezés helyett 'szerzői jog és iparjogvédelem' az új elnevezés.¹⁴¹

Ebből következően a Ptk.-ban nem szerepel az egyéb, a szerzői jogi és iparjogvédelmi törvényekben fel nem sorolt szellemi alkotások védelemére vonatkozó szabály, amely elv a hézagmentes oltalom elve. Így a hézagmentes oltalom elve is megszűnt. Megszűnt az a rendelkezés, amely a személyiségi jogsértési szankciókat alkalmazta szellemi alkotások megsértése esetén.¹⁴² Új előírás, hogy a szerzői jogi és az iparjogvédelmi szabályok a Ptk. személyiségi jogi szabályait követően, de attól elkülönülten szerepelnek.¹⁴³

A kiadói szerződés, mint a fogalom neve is mutatja, szerződés, mégsem a Ptk.-ban került elhelyezésre a szerződések között, hanem az Szjt.-ben. A kiadói szerződés két jogterület jellemző tulajdonságait hordozza, a szerzői jogét és a kötelmi jogét. Törvényi szintű besorolása miatt nevezhető szerzői jogi szerződésnek. E szerződés a szerzői jog része, de magában foglal kötelmi jogi jellemzőket is. Törvényi szintű besorolása és egyéb jellemzői (például a szerződés alanyai, tartalma) is a szerzői joghoz kötik.

¹³⁷ Szinger - Tóth i.m 72. o.

¹³⁸ Vékás Lajos: Az új Polgári Törvénykönyv kódex-jellege és jelentősége. [a továbbiakban: Vékás] In: *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Kézirat lezárva: 2013. március. 15. Szerkesztő: Vékás Lajos, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2013, 20-22.o., itt 21. o.

¹³⁹ Vö. Vékás i.m. 21. o.

¹⁴⁰ Vö. Ptk. 2.55.§ [*Kisegítő alkalmazás*] E törvényt kell alkalmazni a hatálya alá tartozó olyan kérdésekben, amelyeket a szerzői jogról és az iparjogvédelemről rendelkező törvények nem szabályoznak.

¹⁴¹ Ennek oka, hogy „a jogalkotó nem kívánt állást foglalni a szerzői jogra és az iparjogvédelemre vonatkozó jogtudományi elméleti vitában: szellemi alkotás vagy szellemi tulajdon.” Forrás: Faludi Gábor: Második Könyv: Negyedik Rész: Szerzői jog és iparjogvédelem. In: Vékás i.m. 76. o.

¹⁴² Vékás i.m. 75. o.

¹⁴³ Vékás i.m. 76. o.

7.4. A kiadói szerződés megkötése

Az Szjt. 45.§(1) bekezdése a Ptk. alapján¹⁴⁴ előírja a felhasználási szerződés, ideértve a kiadói szerződést is, kötelező alaki kellékeként az írásbeliséget: A felhasználási szerződést – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – írásba kell foglalni. A törvény kivételeket határoz meg a rendelkezés alól, vagyis nem kötelező a szerződés írásba foglalása: napilapban, illetve folyóiratban történő közzétételre kötött szerződés esetén [45.§(2)], illetve szoftver vagy adatbázis műpéldányának kereskedelmi forgalomban történő megszerzése eseteiben [60.§(5)].¹⁴⁵ Ezért nem lehet a felhasználási szerződést – ideértve a kiadói szerződést is – szóban vagy ráutaló magatartással megkötni. Ebben az esetben az Szjt. lerontja a Ptk. idézett törvényhelyét.

A kötelező írásbeliséget alátámasztja a szerződés stabil volta. A felek általában hosszú időre kötik a felhasználási szerződést, illetve kapcsolódik hozzá a szerző vagyoni jogainak átengedése.¹⁴⁶ Polgári jogi alapelv, hogy a szerződés írásba foglalásának elmaradása semmisséget eredményez, azaz alkalmatlanná teszi a szerződést joghatás kiváltására. Az Szjt. az 1990-es évek terméke, amikor még nem volt látható a számítástechnika fejlődése, az internet gyors elterjedése és szerepe a napi tájékozódásban és az információszerzésben.

A Szinger - Tóth szerzőpáros ehhez kapcsolódva az analógia elve alapján a napilapokra, folyóiratokra érvényes szabályt interneten megjelenő magazinok, weboldalak, újságok cikkeire is vonatkoztatja. Ezt azzal indokolják, hogy az online és az offline sajtó között hasonlóság van a felhasználás módjában és gyakoriságában. Mivel az internetes tartalomszolgáltatás dinamikus, ezért álláspontjuk szerint ebben az esetben „életszerűtlen egyedi írásbeli felhasználási szerződéseket kötni az egyes művekre.”¹⁴⁷

A kiadói szerződés megkötése során, mint általában a szerződések esetén, a szerződő felek a szerződési szabadság elve szerint szabadon választják ki a másik szerződő felet és ugyanígy állapítják meg a szerződés tartalmát.¹⁴⁸ Az Szjt. 42.§(2) bekezdése példa arra, hogy a felhasználási szerződés, és így a kiadói szerződés is, kettős természetű, a szerzői jog és a kötelmi jog jellemzőit is magában foglalja, mert az idézett törvényhelyben, tehát a szerzői jog

¹⁴⁴ Vö. Ptk. 6:4. § (2)[A jognyilatkozat] Jognyilatkozat szóban, írásban vagy ráutaló magatartással tehető.

¹⁴⁵ Gyertyánfy Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, Budapest, Complex Kiadó, Wolters Kluwer, 2014, V. Fejezet. Faludi Gábor – Grad-Gyenge Anikó – Tarr Péter: A felhasználási szerződések. 275-362.o., [a továbbiakban: *Nagykommentár V. Fejezet*] itt 302. o.

¹⁴⁶ *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 299. o. Faludi azt is kiemeli, hogy a régi Szjt.-hez kapcsolódó bírói gyakorlat is szigorúan értelmezte az írásbeliséget. A bírói gyakorlat szerint írásban történhetnek meg a felhasználási szerződés módosítása és a felhasználási szerződéssel kapcsolatos egyéb nyilatkozatok, például lemondás a jogdíjról, [Szjt. 16.§ (4) bek.], a szerződés módosítása.

¹⁴⁷ Szinger - Tóth i.m. 73. o.

¹⁴⁸ Vö. Ptk. 6:59. § [Szerződési szabadság]

területén, kötelmi jogi fogalmak szerepelnek. Ez is megerősíti, hogy a szerzői jog a polgári jog része.¹⁴⁹

Az Szjt.-ben nem szerepel a kiadói szerződés tartalmának meghatározása. Mégis, mivel kötött tartalmú szerződésről van szó, érdemes meghatározni a kiadói szerződésben az alapvető elemeken (például a szerződést kötő felek neve és adatai, a mű címe, műfaja) kívül a következő elemeket: a mű kiadására vonatkozó szerzői engedély, a szerzői jogdíj meghatározása, a kézirat átadásnak határideje, külön kikötés a kézirat javításáról vagy átírásáról, a kiadás határideje.¹⁵⁰

Az Szjt. szabályai egyes lényeges elemek hiánya esetén is lehetővé teszik a szerződés létrehozását és megmaradását. Tattay kiemeli, hogy a felhasználási szerződések esetén adottak a szerződések legfontosabb kellékei, és ezek meghatározott műfajokhoz kapcsolhatók (például a kiadói szerződés), ezért nem érvényesül a típuszabadság elve.¹⁵¹ A szerződő felek, ha kiadói szerződést kívánnak kötni, kötve vannak a kiadói szerződés jellegéből adódó törvényi feltételekhez (például az egyik szerződést kötő félnek szerzőnek kell lennie).

7.5. Szerződő felek a kiadói szerződésben

7.5.1. A szerző

Az Szjt. meghatározza a szerző fogalmát. A 4.§ (1) bekezdés szerint a szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta. A törvény szerint így szerzőnek minősül a mű alkotója, előállítója. Törvényi követelmény, hogy a mű a szerző szellemi tevékenységéből fakadó, egyéni, eredeti alkotás legyen. [1.§(3)]

Tattay kötetében pontosan bemutatja az idézett törvényhelyet.¹⁵² Arra hívja fel a figyelmet, hogy szerző csak természetes személy lehet, amire az 'aki' névmás utal.

Jogi személy nem lehet szerző. Számítógépes programokkal készített művek esetén is csak természetes személy, aki egyéni, eredeti alkotást hoz létre, lehet szerző, nem a számítógép.¹⁵³

¹⁴⁹ A tárgyalt jogterület „viszonylagos önállóságát” hangsúlyozza például Faludi Gábor. In: Lontai Endre - Faludi Gábor - Gyertyánfy Péter - Vékás Lajos: *Magyar Polgári Jog. Szellemi alkotások joga*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2006, 9. o., Ld. Gyertyánfy „a szerzői jog a polgári jog része, de attól elkülönült jogterület.” In: Dr. Gyertyánfy Péter: A szerzőség fogalma és a mű hasznosítására kötött szerződések, In: *Magyar Jog*. A Magyar Jogász Egylet Folyóirata.1994, 11. sz., 641-653. o., 651. o.

¹⁵⁰ Tattay i.m. 223. o.

¹⁵¹ Tattay i.m. 158. o.

¹⁵² Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 132. o.

¹⁵³ Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 132. o.

A szerzőség fogalma a mai korban is számos kérdést vet fel. 2014 augusztusában több internetes hírportál számolt be egy szerzői joghoz kapcsolódó jogesetről, ahol az érdeklődés középpontjába került a szerzői jog. 2011-ben történt a jogeset, amikor egy angol természetfotós, David Slater Indonéziába utazott üstökös makákókat fényképezni. Az egyik majom megszerezte a fotós fényképezőgépét, és képeket készített vele saját magáról. A fényképek az internet segítségével gyorsan elterjedtek és nagyon népszerűek lettek. Ezért döntött úgy a Wikipedia, hogy a majomról készült fényképeket feltölti saját adatbázisára, a Wikimédiára, ahol a public domain kategóriába kerültek, ahonnan a képeket bárki ingyenesen letöltheti és felhasználhatja a szabad felhasználás szabályai szerint. A Wikipedia megjelölte a képet, ami a szerző, vagyis a majom tulajdona. A természetfotós ezt nem ismerte el, igényt tartott a jogdíjra és neve feltüntetésére szerzőként. Ezt azzal indokolta, hogy az ő fényképezőgépével készült a kép, és erőfeszítéseket tett a kép elkészítésére, a helyszínre utazott, tanulmányozta a környezetet. A botrányt az okozta, hogy Slater a Wikimedia oldaláról el akarta távolíttatni a képet, de az adatbázis ezt nem tette meg.¹⁵⁴ A jogeset kapcsán Mezei Péter interjút adott az Origo honlapnak: „[...] Az érintett Egyesült Államok szerzői joga, akárcsak a magyar jog, szerzőként kizárólag emberi lényeket ismer el. Se a fotográfusnak, se a bátor és lelkes makákónak nem áll fent szerzői joga a kérdéses képen. [...] A fotó világosan a közkincs része.”¹⁵⁵

2014 augusztusában az Egyesült Államok Szerzői Jogi Hivatala megjelentette tervezetét a szerzői jogok gyakorlásáról. Ebben az ügghöz kapcsolódva azt is hangsúlyozták, hogy a szerzői jog csak olyan alkotásokra érvényes, amelyeket ember készített.¹⁵⁶ Vagyis a szerzői jog a művet létrehozó természetes személyt illeti meg. Hogyan lehet megtudni, ki a szerző? Az Szt. a bitörzés tekintetében szubszidiárius vélelmekkel állapítja meg, hogy ki a szerző. A legegyszerűbb eset, ha a művön név szerint megjelölt személy valóban azonos a szerzővel. Ha a szerző neve nem szerepel a művön, azt kell szerzőnek tekinteni, aki a művet a Szellemi Tulajdon Nemzet Hivatalánál nyilvántartásba vetette és ezt okirattal igazolja.

Ha az előzőek alapján nem állapítható meg, hogy ki a szerző, akkor az minősül szerzőnek, aki rendelkezik a közös jogkezelő szervezet által közös jogkezelés alatt álló

¹⁵⁴ *Közkincs a kép, ha egy majom a fotós.* Interneten, az Origo híroldalon megjelent cikk 2014. 08.07-én. URL: <http://www.origo.hu/techbazis/20140807-lopott-a-majom-amikor-szelfizett.html> Letöltés ideje: 2014. 08. 29.

¹⁵⁵ Pálos Máté: *Lehetnek-e művészek az állatok?* Interneten, az Origo híroldalon megjelent cikk 2014. 08. 08-án. URL: <http://www.origo.hu/kultura/20140808-az-allatoknak-nincsenek-jogaik.html> Letöltés ideje: 2014. 08.29.

¹⁵⁶ Ld. Védett-e szerzői jogilag az állat által készített fotó? - Az USA Szerzői Jogi Hivatala állást foglalt a majomszelfi-ügyben - In: Jogi Fórum / HENT. 2014.08.29. URL: <http://www.jogiforum.hu/hirek/32402> Letöltés ideje: 2014.09.02

művekről fenntartott adatbázis alapján kiállított igazolással. Az előzőek hiányában az a szerző, aki a művet először nyilvánosságra hozta.¹⁵⁷

A gyakorlatban sokszor előfordul, hogy a felhasználási szerződést nem személyesen a szerzővel kötik. Szerződést lehet kötni gazdasági társasággal. Ekkor jogosultként a szerződésben a szerző helyett egy gazdasági társaság szerepel. Ebben az esetben a felhasználó számára kiemelt jelentőségű, hogy a jogosult valóban rendelkezzen felhasználási jogokkal, és képes legyen átruházni azokat a felhasználó számára.¹⁵⁸

A szerzőt képviselheti ügynök, menedzser is. Ekkor a felek a szerződést általában nem személyesen, hanem képviselő vagy ügynök közreműködésével kötik meg. Szinger - Tóth említi, hogy ezekben az esetekben általában irodalmi, színházi képviselőkről, illetve zeneszerzők, előadóművészek menedzsereiről van szó, akik ügyfeleiket képviselik a szerződéskötés során.¹⁵⁹

7.5.2. A kiadó

A kiadó megfeleltethető a felhasználási szerződésben szereplő felhasználónak. A kiadó a mű kiadása során 'felhasználja' a kéziratot.

Az Szjt. nem határozza meg a kiadó fogalmát. A kiadói szerződés 56.§ (1) bekezdés törvényi fogalmából következtethetünk a kiadó fogalmára. Ez alapján a kiadó olyan 'személy', akinek joga az irodalmi munka kiadása és terjesztése (forgalomba hozatala), kötelessége pedig a szerzőnek való jogdíj megfizetése.

Eltérően a régi Szjt.-beli szabálytól, kiadó nemcsak jogi személy lehet. A rendszerváltozás után, amikor az állam korábbi ellenőrző szerepe megszűnt, a könyvkereskedelem is kikerült az állami felügyelet köréből. Az Szjt. nem korlátozza a kiadói jogot és a kiadóvá válást, természetes személy és e személy által alapított jogi személy is lehet kiadó. Ugyanígy szerző is bárki lehet, talán csak az a szerzővé válás feltétele, hogy írjon egy művet. A mű megjelenhet már magánkiadásban is. Magánkiadás esetén a magánszemély viseli a kiadás költségeit, a kiadó professzionális segítséget nyújt a mű megjelentetéséhez (például kapcsolattartás a nyomdával, felolvasó-est szervezése). Magánkiadás esetében az eladott példányszámok után járó bevétel a szerzőt illeti. Több magánkiadó van jelenleg is a piacon – például a Lilli Magánkiadó. Honlapja a szerzők számára négy lépésben foglalja össze a könyvkiadás folyamatát. Első lépésként, a kézirat beérkezése után, a magánkiadó un.

¹⁵⁷ Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 133. o.

¹⁵⁸ Vö. Szinger - Tóth i.m. 74. o.

¹⁵⁹ Szinger - Tóth i.m. 76. o.

'szerzői csomagot' állít ki a szerzőnek, ami szerintem valójában a kiadói szerződés: „[...] Mi a szerzői csomag? A szerzői csomag a könyv előállítására kötött szerződés a szerző és a kiadó között. A kiadvány tulajdonosa a szerző. Tartalmazza a kiadáshoz szükséges összes fázist árakkal, áfatartalommal az egyeztetett feltételeknek megfelelően (korrektúra, lektor, stilisztika, illusztráció, fedélterv, példányszám, stb.). A szerzői csomag egyedi, a mindenkori kézirathoz, példányszámhoz, hosszhoz, nyomdai megjelenés feltételeihez, egyéni elképzelésekhez igazodik.[...]”¹⁶⁰

A kiadó munkatársai közül általában két személy kerül kapcsolatba a szerzővel: a kézirat lektora és a szerkesztője. A kiadói szerződés időtartama alatt ők tartják a kapcsolatot a szerzővel (főleg a szerkesztő) és ezért az ő szakmai állásfoglalásuk szükséges a kiadói szerződés teljesítéséhez, ahhoz, hogy megjelenjen a mű. A lektor a kéziratot véleményezi, ami általában a kiadó belső használatára készül, a kiadó döntéshozó szerve számára. A szerkesztő a kéziratot ellenőrzi, átolvassa, javításokat végez vagy felhívja a szerző figyelmét a javításokra. A korrektor előkészíti a kéziratot. Ő felel a mű nyelvhelyességéért és a helyesírást.¹⁶¹

Ezek a személyek a kiadói szerződés teljesülését segítik elő. Meghatározó szerepük van abban, hogy a szerző teljesítse a szerződést, átadja a kéziratot a kiadónak és megjelenjen a mű. Nem ők gyakorolják a kiadói jogokat, hanem 'részei a kiadó gépezetének.'

8. A kiadói szerződés tartalma

8.1. A kiadói szerződés közvetett tárgya - a szerzői mű

A felhasználási szerződés és a kiadói szerződés közvetett tárgya a szerzői mű. Az Szjt.42.§(1) bekezdés szerint a felhasználási szerződés alapján a szerző engedélyt ad művének felhasználására, a felhasználó pedig köteles ennek fejében díjat fizetni.

Kiadói szerződés esetén az 56.§(1) bekezdés szerint a szerződés közvetett tárgya szintén a szerzői mű: a szerző köteles a művet a kiadó rendelkezésére bocsátani, a kiadó pedig jogosult azt kiadni, valamint forgalomba hozni, és köteles a szerzőnek díjat fizetni.

Az Szjt.1.§-a meghatározza a szerzői mű fogalmát. Az Szjt. szerzői jogi védelemben részesíti az irodalmi, tudományos és művészeti alkotásokat. Az 1.§(2) bekezdés szerint: Szerzői jogi védelem alá tartozik – függetlenül, hogy e törvény megnevezi-e – az irodalom,

¹⁶⁰ A könyvkiadás lépései. Könyve megjelentetése 4 lépésben. 2.4. A szerzői csomag. URL: <http://www.lilli.hu/news/news/119/a-konyvkiadas-lepesei.html> Letöltés ideje: 2014. 09.02.

¹⁶¹ Gyurgyák János: Szerzők és szerkesztők kézikönyve. Második, átdolgozott kiadás. Osiris Kiadó, Budapest, 2005, [a továbbiakban: Gyurgyák] 219-220.o.

tudomány és a művészet minden alkotása. Néhány példa a törvényből: az irodalmi (például szépirodalmi, szakirodalmi, tudományos, publicisztikai) mű, színmű, zenemű, filmalkotás, televízió-rádiójáték, szoftver, gyűjteményes műnek minősülő adatbázis. A törvény egy kritériumot ad meg a szerzői mű fő jellemzőjeként: az alkotás a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellegű legyen. A szerzői jogi védelem nem függ minőségi, mennyiségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől. [1.§(3)]. Nem illeti meg szerzői jogi védelem azt a művet, ami nem felel meg ennek a kritériumnak.

8.1.2. A szerződés közvetett tárgya - a felhasználási jog

A felhasználási szerződés közvetett tárgya a szerzői mű felhasználásának joga. Kiadói szerződés, mint különleges felhasználási szerződés esetén is, a szerződés közvetett tárgya a szerzői mű feletti rendelkezés. Ez a speciális 'felhasználási jog' valójában a kiadás: a kiadó a művet jogosult kiadni, valamint forgalomba hozni és köteles a szerzőnek díjat fizetni.

Az Szjt. a 16.§(1) bekezdésben meghatározza a szerzői mű felhasználásának fogalmát. A felhasználás és a felhasználás engedélyezése a szerző kizárólagos joga. E kizárólagos jog alapján engedélyezheti a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában való bármilyen felhasználását. A törvény eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély csak felhasználási szerződéssel szerezhető. Kiadói szerződés esetében a szerző a szerződés megkötésekor beleegyezik, hogy művét a kiadó a kiadás során felhasználja. Szoros értelemben a kiadó joga csak a mű kiadására, forgalomba helyezésére vonatkozik, valójában azonban a kiadó jóval több jogot gyakorol. Például a mű forgalomba hozatala előtt ismertetőt tesz közzé a sajtóban, megszervezi, hogy a szerző interjút adjon a műről, könyvbemutatókat szervez számára. Ezért is áll érdekében a szerzőnek a szerződéskötési tárgyalások során pontosan meghatározni a 'felhasználás' fogalmát.

8.2. A szerződő felek jogai és kötelezettségei

8.2.1. A kiadó jogai és kötelezettségei

A kiadói szerződésre vonatkozó törvényhelyek nem határozzák meg a kiadás jogát. Az 56.§ alapján a kiadás joga azonosítható a többszörözéssel és a forgalomba hozatal segítségével megvalósuló terjesztéssel. Ez a megállapítás a régi Szjt.-ben lévő kiadói

szerződés szabályára is igaz volt. A gyakorlatban a szerződő felek a szerződésben a 'kiadás' szóval utalnak ezekre a jogokra, ezért a feleknek nem kell külön kikötni a szerződésben, hogy a kiadó többszörözési és forgalomba hozatali jogot szerez.¹⁶²

A kiadó kiadási jogai megegyeznek a szerző vagyoni jogaival. A szerzőt a törvény 18.§ (1) bekezdése alapján ezek a vagyoni jogok illetik meg: A szerzőnek joga, hogy művét többszörözze vagy erre másnak engedélyt adjon illetve a szerző kizárólagos joga, hogy művét terjessze és erre másnak engedélyt adjon. Valójában a szerzőnek ezek a jogai a kiadási szerződés segítségével a kiadó által érvényesülnek.

Faludi rámutat, hogy, ha kiadási szerződés alapján a kiadó 'kiadási jogot' szerez, és ebbe a jogba az 56.§(1) bekezdésből következően beletartozik a forgalomba hozatali jog is. Faludi megállapítja, hogy ez a rendelkezés a 47.§(4) bekezdésének alkalmazása a kiadási szerződésre.¹⁶³ Ez a többszörözési jog csak a hagyományos felhasználásra ad jogosultságot a kiadónak. Főszabály szerint a terjesztés fogalma a szerzőt megillető vagyoni jogok közé tartozik, amely vonatkozik az eredeti és a többszörözött példányokra is. A szerző gondolatai, nézetei a terjesztés joga segítségével jutnak el a nyilvánossághoz. Ezért e jog segítségével biztosítva van a nyilvánosság számára való hozzáférés, ami e jog központi eleme és lényege. A terjesztés fogalomnak része a művek forgalomba hozatala és az erre vonatkozó felkínálás is, azonban az üzletszerűség nem feltétele. [23.§(2)-(3)] A gyakorlatban a többszörözés meghatározása változatlan a régi Szjt. korabeli gyakorlathoz képest: a mű példányainak nyomtatását jelenti mechanikai úton, egymást követően vagy egy időben.¹⁶⁴

A 23.§ (3) bekezdés a terjesztés jogához kapcsolódva szól a művek haszonkölcsönbe adásáról. Ez a gyakorlatban könyvtári könyvek kölcsönzését jelenti, mivel a műpéldányokat a kölcsönvevő csak meghatározott ideig használhatja, és ezért nem kell díjat fizetnie.

A kölcsönzésért a szerzőt meghatározott díjazás illeti meg, amely jogát a szerző csak a közös jogkezelő útján érvényesítheti a 23./A § szerint.

A digitális többszörözés nem része a kiadás jogának. Ezt az Szjt. is mutatja a 47.§(2) bekezdésben, itt az áll, hogy a feleknek külön meg kell állapodniuk a szerződésben a digitális többszörözésről. Szinger - Tóth hangsúlyozza, hogy a terjesztés fogalmába beletartozik az Szjt. 23.§(2) bekezdés¹⁶⁵ szerint a művek konkrét forgalomba hozatala és a művek

¹⁶² *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 346. o.

¹⁶³ *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 346. o.

¹⁶⁴ Gyertyánfy Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, Budapest, Complex Kiadó, Wolters Kluwer, 2014, III. Fejezet. Vagyoni jogok. Gyertyánfy Péter – Szinger András, 148-241.o.[a továbbiakban: *Nagykommentár III. fejezet*] itt 186-187.o.

¹⁶⁵ Szinger - Tóth 290. lábjegyzete: Szjt. 23.§(2) bekezdés, in: Szinger - Tóth i.m. 138. o. A dolgozatban zárójelben szereplő oldalszámok is erre vonatkoznak.

Magyarország területére behozatala forgalomba hozatali célból, valamint e művek terjesztésének bérbeadása is. A kiadói jog nem vonatkozik ez utóbbi két részjogra, hacsak a felek eltérően nem állapodnak meg a szerződésben.¹⁶⁶

A terjesztés fogalma kapcsán érdemes röviden megemlíteni a jogkimerülés intézményét is. A jogkimerülés fogalma a következőket jelenti az Szjt. 23.§(5) bekezdés szerint: ha a mű a jogosult engedélyével forgalomba került adásvétel útján vagy a tulajdonjog más módon történő átruházása útján belföldön vagy az Európai Unió területén, akkor a mű további forgalmát a jogosult kizárólagos joga már nem akadályozhatja meg. Ez alól kivétel a bérbeadás, a haszonkölcsönbe adás és a behozatal joga. [23.§(5)] Tehát ha a mű egyszer már értékesítésre került, akkor a törvény alapján a jogosulttól már nem kell engedélyt kérni a további értékesítésre.¹⁶⁷

Szinger - Tóth kiemeli, hogy a szabálynak fontos gyakorlati jelentősége van a könyvkiadás és a könyvterjesztés területén, ugyanis „megteremti az antikvár könyvkereskedelem jogi lehetőségét.”¹⁶⁸ Ugyanis, mivel a jogkimerülés intézménye az EU egész területén forgalomba helyezett művekre vonatkozik, a jogosult nem köthet egy tagállamra vonatkozó kizárólagos terjesztési szerződést. Ezért a jogosult forgalomba hozatali jogának kimerülése után az EU területén, így hazánkban is, bárki árusíthat szerzői jogi műveket, filmeket, CD-ket, például antikváriumban.¹⁶⁹ Tehát az „antikvárium az általa megvásárolt műpéldányokat forgalomba hozhatja anélkül, hogy a szerző jogait megsértené, annak ellenére, hogy a szerző eredetileg a kiadót jogosította fel kiadásra és terjesztésre.”¹⁷⁰

A kiadó kötelessége a szerzői jogdíj megfizetése.

Az Szjt. 16.§(4) bekezdés szerint a mű engedélyezett felhasználásáért a szerzőnek jogdíj jár, tehát visszerthes szerződésről van szó, a szolgáltatással szemben (például kiadói szerződés esetén a szerző a mű átadásával engedélyezi a kiadást) ellenszolgáltatás áll, azaz a szerzőnek jár a jogdíj. Ez lényeges kötelezettség, ami a szerző érdekét szolgálja. A szerzői jogdíjra való jog a szerző törvényben biztosított joga, amiről a szerző érvényesen nem mondhat le.

A Kr.-ben szereplő szerzői jogdíjak összegének rendeleti meghatározása megszűnt, így a felek szabadon állapíthatják meg a szerzői jogdíj mértékét a szerződésben. A Gyertyánfy – Szinger szerzőpáros rámutat, hogy a kiadói szerződés szabályainak esetében, ahogy a megelőző szabályozásban is, mindig fontos szerepe volt a gyakorlatnak. A szocializmus alatt a Kr. 9.§ b) pontjából kiindulva „a könyvkiadás gyakorlatában egyre általánosabbá vált az

¹⁶⁶ Szinger - Tóth i.m. 138. o.

¹⁶⁷ Ld. Szinger – Tóth i.m. 148.o.

¹⁶⁸ Szinger – Tóth i.m. 148.o.

¹⁶⁹ Ld. Szinger – Tóth i.m. 52.o.

¹⁷⁰ Tattay i.m. 131. o.

eladott példányokkal elért bevétel arányában való jogdíjfizetés.”¹⁷¹ Gyertyánfy - Szinger a joggyakorlat fontosságát a Legfelsőbb Bíróság 1990-es évekbeli gyakorlatával támasztja alá. A Legfelsőbb Bíróság ítéleteiben ugyanis kimondta, hogy ha a kiadói szerződésben a felek megállapodtak abban, hogy a díj nem fix összegű és a nyereséghez igazodik, vagyis az eladott példányszámokhoz (azaz a felek közötti közös kockázatvállaláshoz), ennek a megállapodásnak egyértelműen ki kell derülnie a szerződésből. Sőt, a szerző ekkor sem maradhat díjfizetés nélkül, kivéve, ha a díjfizetésről kifejezetten lemondott. Tehát a könyvkiadás terén főszabállyá a bevétellel arányos jogdíj vált. (Ld. Szjt. 10.§-14.§)¹⁷² E jogdíj-típus alól vannak kivételek, például amikor „a mű felhasználása a bevételhez vezető szolgáltatásnak csak kiegészítő része (például gépi háttérzene szolgáltatása étteremben, üzletben).”¹⁷³

Ha az Szjt. másként nem rendelkezik, akkor a szerzőt a mű felhasználására adott engedély fejében díjazás illeti meg. Ez a díj eltérő megállapodás hiányában a felhasználáshoz kapcsolódó bevétellel arányban áll. Faludi hangsúlyozza, hogy „nem biztos, hogy a szerzőnek fizetett ellenérték teljes összege a jog átengedésének az ellenértéke.”¹⁷⁴ Ugyanis a felhasználási szerződés szerint fizetett díj abban az esetben számít jogdíjnak, „ha már korábban elkészült és változatlanul felhasznált mű felhasználási jogának ellenértékeként fizetik.”¹⁷⁵

A szerző a díjazásról csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le. Ha a törvény a felhasználási szerződés érvényességét megszabott alakhoz köti (például a kiadói szerződés csak írásban érvényes), a díjazásról való lemondás is csak a megszabott alakban érvényes, azaz csak írásban. A törvényben meghatározott esetekben a szerzőt a mű felhasználásáért megfelelő díjazás illeti meg anélkül, hogy a felhasználás engedélyezésére kizárólagos joga volna. A törvény kizárhatja az ilyen díjazásról való lemondás jogát; a szerző ilyen rendelkezés hiányában is csak kifejezett nyilatkozattal mondhat le a róla. [16.§(4) (5)]

8.3. A szerző jogai és kötelezettségei

A kiadói szerződés fogalma alapján a szerző fő kötelezettsége a kézirat átadása megfelelő minőségben és kellő időben a kiadónak, vagyis a szerződés teljesítése. Ha ezt nem teljesíti a szerző, szerződésszegést követ el.

¹⁷¹ *Nagykommentár III. Fejezet* i.m. 154.o.

¹⁷² u. o. 154-155.o.

¹⁷³ *Nagykommentár III. Fejezet* i.m. 155.o.

¹⁷⁴ *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 277.o.

¹⁷⁵ *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 277.o.

A szerzőt megillető jogok az Szjt. általános részében találhatók. A törvényben a kiadói szerződés bemutatásánál e jogok nem kerülnek újra tárgyalásra, ebben az esetben az Szjt. mondhatni a háttérből érvényesül. A törvény II. fejezete tartalmazza a személyhez fűződő jogokat. Ide tartozik a mű nyilvánosságra hozatalának, visszavonásának joga, a szerző névfeltüntetéshez és a mű egységéhez (integritáshoz) való jog.

Főszabály szerint a szerző dönt, él-e szerzői jogaival. A szerző, mint önálló szellemi termék létrehozója, rendelkezik a művével. A szerző dönt arról, hogy műve nyilvánosságra hozható-e. A nyilvánosságra hozatal történhet a szerző által – néhány évvel ezelőtt Leányfalun a költészet napján a költők a fák törzsére rakták saját verseiket –, de elsősorban kiadói szerződés útján. A mai korban sem csökkent a kiadói szerződés szerepe, annak ellenére, hogy az internet világában a szerzőnek számos lehetősége van a nyilvánosságra hozatalra, például a saját blogján. A nyilvánosságra hozatal előtt a mű lényeges tartalmáról tájékoztatás csak a szerző beleegyezésével adható. Felhasználási (kiadói) szerződés alapján – ellenkező kikötés hiányában – megadottnak kell tekinteni a szerző hozzájárulását ahhoz, hogy a felhasználó (a kiadó) a mű lényeges tartalmáról a nyilvánosság számára tájékoztatást adjon [10.§(1)-(3)]. A szerző alapos okból, írásban visszavonhatja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyt, a már nyilvánosságra hozott művek további felhasználását pedig megtilthatja. Köteles azonban a szerző a nyilatkozat időpontjáig a felmerült kárt megtéríteni (11.§). Itt a törvény korlátot állít fel a szerző e jogának gyakorlására, mert előírja, hogy a szerzőnek meg kell térítenie az esetlegesen okozott kárt.

A mű nyilvánosságra hozatalának jogát érinti a közkincs, public domain intézménye, mivel ezek a művek szabadon hozhatók nyilvánosságra. Az Szjt. szerint a védelmi idő – a szerző halálát követő 70 év – lejártá után minden szerzői alkotás közkinccsé válik. Ez azt jelenti, hogy a közkinccsé vált műveket a jogutódok számára fizetett jogdíj és az ő engedélyük nélkül, szabadon lehet újból kiadni, megjelentetni, megfilmesíteni, átdolgozni, megzenésíteni, előadni. 2015-től Radnóti Miklós művei váltak közkinccsé, 2017-ben Bartók Béla műveinek védelmi ideje jár le. Érdekességgként megemlíthető, hogy jelenleg a leghosszabb szerzői jogi védelemben az amerikai művek részesülnek, az un. Mickey Mouse Act óta. A jogszabályt 2003-ban alkotmányosnak mondta ki az amerikai Legfelsőbb Bíróság.¹⁷⁶

¹⁷⁶ Az Egyesült Államokban hosszú ideig a szerzői jogi védelmi idő 50 évben volt meghatározva. A törvényhozás az 1990-es évek elején - amikor a Walt Disney-rajzfilmek védelmi ideje közeledett a lejáráthoz – a védelmi időt 70 évre emelte. Ez volt az un. Mickey Mouse Act, ami kimondta, hogy a munkaviszonyban létesített szerzői művek védelmi ideje az alkotástól számított 120 évig tart, illetve a nyilvánosságra hozataltól számított 95 évig. A törvény alapján a rajzfilmek 120 éves védelmi időben részesülnek. Az 1978 után készült

A közkinccsé vált művek szabadon felhasználhatók. Pogácsás tanulmányában kiemeli, hogy „[...] a védelmi idő lejártá [...] szabadon felhasználhatóvá teszi a műveket, maga a szerző könnyedén hozzáférhetővé teheti művét az interneten [...]”.¹⁷⁷

A szerzőt megilleti az a jog is, hogy művén és a művére vonatkozó közleményen szerzőként feltüntessék. A szerző a felhasználás jellegéhez igazodva gyakorolhatja a név feltüntetéséhez való jogot. Fel kell tüntetni a szerző nevét az át- vagy feldolgozáson. A fordításon az alapul szolgáló mű szerzőjének nevét is fel kell tüntetni. Illetve, a szerző jogosult művét nevének megjelölése nélkül vagy álnéven is nyilvánosságra hozni. (12.§)

A mű egységének védelme (az integritáshoz való jog) azt jelenti, hogy a szerző személyiségi jogait sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy a mű más olyan megváltoztatása, vagy a művel kapcsolatos más olyan visszaélés, amely a szerző becsületére vagy hírnevére nézve sérelmes. (13.§) A szerző engedélye nélkül nem lehet a művön változtatásokat, akár tartalmi, akár szerkezeti, végezni. A gyakorlatban a szerkesztő olvassa el a kiadóba beérkezett kéziratot. Miután megismerte a művet, javaslatokat tud tenni a szerzőnek esetleges tartalmi vagy szerkezeti változtatásra, amelyeket a szerzőnek kell végrehajtania. Emellett vannak olyan javítások a művön, amelyeket a szerkesztő végez (például kisebb szövegjavítások), egyeztetve a szerzővel.¹⁷⁸

Fontos szabály a szerző személyi jogaira vonatkozóan, hogy ezek a jogok a szerzőt megilletik életében; illetve az ő halála után a védelmi időn belül pedig jogutódját vagy jogutódjait [14.§(1)]. A védelmi idő a régi Szt.-beli 50 évről 70 évre változott.

A régi Szt. egyáltalán nem szólt a műhöz kapcsolódó kereskedelmi hasznosítás, kereskedelmi forgalomban való részvételről. Ez a vagyoni jogok elidegeníthetatlensége a szocializmus gazdaságpolitikájából következett, amikor a gazdaság állami irányítás alatt volt, magánszemélyek, vállalatok nem léphettek piacra. „[...] a vagyoni jogok elidegeníthetatlenségének az elve jórészt ideológiai megfontolásokon alapult, [...]. Az elidegeníthetatlenség alternatívája annak lehetővé tétele lett volna, hogy a vagyoni jogokat átruházzák az állami tulajdonban lévő kiadókra, lemez- és filmgyárakra, rádió- és tévétársaságokra, ami a szerzői jogok közvetlen kollektivizálását jelentette volna.” – idéz Ficsor Mihály Zoltán az 1969. évi Szt. miniszteri indoklásából.¹⁷⁹

alkotások pedig 95 évig részesülnek szerzői jogi védelemben. Forrás: Jogfosztott szerzők. Jogi Fórum / Sereg András. 2013.03.7. URL: <http://www.jogiforum.hu/hirek/29185> Letöltés ideje: 2014.09.03.

¹⁷⁷ Pogácsás Anett: A szerző jelentősége és művével való kapcsolata. 157.o.in: *Iustum. Aequum. Salutare.* Jogtudományi Folyóirat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kar, Budapest, X.2014/1. 149-162. o.

¹⁷⁸ Gyurgyák i.m. 264. o.

¹⁷⁹ Ficsor Mihály Zoltán: *A szellemi tulajdon és a Ptk.* (PJK, 2001/2. 27-30. o.) URL:

A szerzőt megilleti még a címvédelem joga is, ha az ő szellemi alkotása, 'találmánya' az adott cím. A szerző engedélye kell a mű sajátos címének felhasználásához is. A szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga is. [16.§(2)-(3)] A címvédelem joga a kiadói szerződés megkötése és a mű elkészülte után válik fontossá.

Fentiekre példa az un. Csiribiri-jogesetben¹⁸⁰ 2010-ben az Szerzői Jogi Szakértői Testületnek (a továbbiakban: SZJSZT) címvédelemmel kapcsolatos döntést kellett hoznia. Többek között azt kellett megválaszolnia a hivatalnak, hogy megállapítható-e, hogy a *Csiribiri* verscím a szerző, Weöres Sándor által adott cím-e és megilletik-e a címet a szerzői jogok. Az SZJSZT kimondta, hogy a *Csiribiri* címet nem illeti meg szerzői jogi védelem, mivel nem sajátos cím, nem egyéni, eredeti jellegű. Tehát nincs meg a feltétele a szerzői jogi védelemnek. Az Szjt. a sajátos címet külön védi, és nem mint a szerzői művet. Ezért nem volt alkalmazható az Szjt.1.§-a és a 4.§(1) bekezdése a jogesetben. Az SZJSZT kifejtette, hogy a gyakorlatban előfordul a szerző akaratától függetlenül, hogy egy-egy mű címe vagy a mű néhány sora ismertebbé válik, mint a mű eredeti címe. Ha az önálló címmé lett részlet megfelel a szerzői jogi védelemnek, azaz önálló, egyéni mű, akkor védelem alatt áll. Az SZJSZT ismert példákat hozott: Petőfi Sándor: *Nemzeti Dal* c. művének elterjedt elnevezése 'Talpra magyar'. A másik, a *Szomorú vasárnap*, eredetileg a mű szövegrészlete volt, később vált a mű ismert címévé. (BH 1986. 14. sz. eset szerint) Az SZJSZT gyakorlata szerint a szerzői művek címe általában nem részesül szerzői jogi védelemben, csak az egyéni, eredeti művek analógiájára az egyéni, eredeti címek. Ilyennek minősül például: a *Csinn-bumm cirkusz* (Pf. II. 20. 171/1956) mint sajátos cím, a *Mátrix-újrátöltve* filmcím (SZJSZT-13/2003) és az *Egy boltkórós naplója* fordított könyvcím (SZJSZT- 21/09).

A szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza vagy erre másnak engedélyt adjon. A kiadói szerződés tekintetében ez a szerzői jog a gyakorlatban nagy jelentőséggel bír. A szerződés kötéskor a szerző rendelkezhet a mű színpadi átdolgozásáról, vagy filmadaptációjáról. Átdolgozásnak minősül a mű fordítása, valamint színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a műnek minden olyan más megváltoztatása, amelynek során az eredeti műből származó más mű jön létre (29.§). A törvényhely szerint az eredeti mű kis arányú megváltoztatása nem jelent átdolgozást, viszont egy megjelent mű filmadaptációja átdolgozásnak minősül. Az SZJSZT egy határozatában

<http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/ficsor-mihaly-zoltan-a-szellemi-tulajdon-es-a-ptk-pjk-20012-27-30-o/841> Letöltés ideje: 2014. 09. 05.

¹⁸⁰ SZJSZT. 22/10. szakvélemény: Cím szerzői jogi védelme. 1-6. oldal, A Szerzői Jogi Szakértő Testület 2010. évi szakvéleményei. URL: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenek/2010/PDF/szjszt_szakv2010_22.pdf Letöltés ideje: 2014. 09. 05.

hangsúlyozta, hogy az eredeti és a származékos mű között „erős, származási jellegű viszony mutatható ki. Ez akkor állapítható meg, ha közös lényegi és egyéni-eredeti gondolati formák azonosíthatóak az átdolgozott és az átdolgozó műben. Kivétel, ha a második mű szerzői az alkotáskor nem ismerték, nem ismerhették a másik művet: ilyenkor párhuzamos önálló alkotásról van szó.”¹⁸¹

9. A kiadói szerződés fő jellemzői

9.1. A kiadói szerződés kizárólagossága

A kiadói szerződésnek, mint a felhasználási szerződésnek is, fontos fogalmi eleme a kizárólagosság. Az Szjt. a kiadói szerződés esetében a kizárólagosságot kötelező tartalmi elemmé tette. Ez azt jelenti, hogy főszabályként a kiadó a szerzőtől kizárólagos jogot szerez a mű kiadására és forgalomba helyezésére, ezért csak „kizárólagos kiadói szerződés” köthető. Az Szjt. 56.§(2) bekezdés szerint ez a kizárólagosság nem vonatkozik a gyűjtemények, valamint a napilapok és folyóiratok számára készült művekre. A kötelező kizárólagosság eltérés a törvénybeli felhasználási szerződés szabályaitól. Az Szjt. 43.§(1) bekezdés tárgyalja, hogy a felhasználási szerződés csak kifejezett kikötés esetén ad kizárólagos jogot, tehát a felhasználási szerződésekre a nem-kizárólagosság a jellemző. Az idézett törvényhely mondja ki, hogy kizárólagos felhasználási engedély alapján csak a jogszerző használhatja fel a művet, a szerző további felhasználási engedélyt nem adhat, és maga is csak akkor marad jogosult a mű felhasználására, ha ezt a szerződésben kikötötték.

A törvény 43.§(3) bekezdés szerint a jogosult, azaz a szerző korlátozhatja a kizárólagos felhasználási engedélyt. A kizárólagos felhasználási engedélyt korlátozni lehet valamely területre, időtartamra, felhasználási módra és a felhasználás meghatározott mértékére.

Szinger - Tóth példája szerint egy kiadói szerződésben megállapodhatnak a felek úgy, hogy belföldön a felhasználó kap kizárólagos felhasználási engedélyt, míg külföldi kiadások esetén a jogosult, a szerző, más felhasználóknak ad felhasználásra engedélyt.¹⁸²

Faludi hangsúlyozza, hogy a mű átadása nem tartozik a kiadói szerződés fogalmi elemei közé. Ezt azzal indokolja, hogy a felhasználási szerződés és így a kiadói szerződés szabályai főszabály szerint diszpozitívak, tehát a szerződésben a felek az Szjt. vonatkozó

¹⁸¹ SZJSZT 11/12. szakvélemény: Irodalmi mű filmes átdolgozásának szerzői jogi kérdései, 2-3. o. A Szerzői Jogi Szakértő Testület 2012. évi szakvéleményei. URL: http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2012/PDF/szjszt_szakv_2012_11.pdf Letöltés ideje: 2014. 09. 02.

¹⁸² Szinger - Tóth i.m. 80-81. o.

szabályaitól eltérhetnek. A kiadói szerződés esetén alkalmazni kell a felhasználási szerződés szabályait is. Tehát Faludi megállapítja, hogy a szerző csak akkor köteles átadni a művet, ha a felek ebben megállapodtak. Faludi szerint a kiadó kiadói jogának keletkezéséhez elegendő, ha az rendelkezik kiadói engedéllyel és megfelelően körül van írva a kiadói jog.¹⁸³

9.2. A kiadói jog terjedelme

A felhasználási szerződés legfontosabb fogalmi eleme a felhasználás engedélyezése, ami azt eredményezi, hogy a felhasználási jogot nem a felhasználó gyakorolja. A szerző, díjért cserébe, engedélyt ad a felhasználónak műve felhasználására. Az Szjt. szerint a szerzőnek a szerzői jogi védelem alapján kizárólagos joga van a mű egészének vagy valamely azonosítható részének anyagi formában és nem anyagi formában való bármilyen felhasználására és a felhasználás engedélyezésére. E törvényszakasz eltérő rendelkezése hiányában a felhasználásra engedély csak felhasználási szerződéssel szerezhető. [16.§(1)]

A felhasználási szerződés megkötésekor a felek számára lényeges kérdés, hogy mire terjed ki a felhasználás. Ez a kérdés attól függ, hogy a szerződésben a jogosult mire kiterjedő felhasználási engedélyt ad a felhasználónak.¹⁸⁴ A felhasználási szerződés idézett törvényhelyeivel ellentétben a kiadói szerződés esetén a kiadó 'felhasználási joga' törvényileg korlátozott az 56.§-ban, mivel csak a mű kiadására és forgalomba hozatalára vonatkozik. (Esetlegesen) a mű más jellegű felhasználására a kiadó nem jogosult.¹⁸⁵

Az Szjt. 29.§-a szerint a szerződés megkötésekor ismeretlen felhasználási módra vonatkozó felhasználási engedély nem adható. Ez a szabály vonatkozhat kiadói szerződés kötése esetén ismeretlen kiadási vagy nyomtatási módra is.

A szerződést kötő felek akarata vonatkozhat arra, hogy a felhasználó a felhasználási engedélyt harmadik személynek átruházhatja. Erről az Szjt. 46.§(1) bekezdés szól. Tehát ebben az esetben a felhasználó harmadik személynek átruházható felhasználási engedéllyel rendelkezik. Azonban a felhasználási engedély átengedése csak akkor kerülhet sor, ha a jogosult (a szerző) ezt kifejezetten megengedte.¹⁸⁶ A kiadói szerződés kizárólagossága miatt ez a szabály nem érvényesül.

Az Szjt. 56.§(2) bekezdés mondja ki, hogy a kiadói szerződés csak a magyar nyelvű kiadásokra vonatkozik. Faludi megállapítja, hogy ez az előírás nem a területi korlátozást jelenti, hanem azt, hogy a mű fordításának jogát a kiadónak külön meg kell szereznie. Tehát

¹⁸³ *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 346. o.

¹⁸⁴ Szinger - Tóth i.m. 77. o.

¹⁸⁵ Ld. *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 346 o.

¹⁸⁶ Szinger - Tóth i.m. 79-80. o.

ellenkező kikötés hiányában a kiadói szerződés Magyarország területére és a magyar nyelvű kiadásokra vonatkozik.¹⁸⁷ Az Szt. 43.§(4) bekezdés közös szabályokat állapít meg a felhasználási szerződés időbeli és térbeli hatályára vonatkozóan. Ha jogszabály vagy a felek eltérően nem rendelkeznek, a felhasználási engedély és a kiadói szerződés is Magyarország területére terjed ki és időtartama a szerződés tárgyát képező művek felhasználási szerződésének szokásos időtartamához igazodik.¹⁸⁸ A kiadói szerződésre vonatkozó törvénybeli szabály külön hangsúlyozza, hogy a kiadás csak a mű magyar nyelvű kiadására vonatkozik. A mű fordításának kiadására vonatkozóan a feleknek új kiadói szerződést kell kötniük.

9.3. További speciális szerződési kikötések

Az egyik legfontosabb kikötés a kiadói szerződésben a műhöz kapcsolódó képek, illusztrációk kérdése. A kiadói szerződés törvényi szabályai az 57.§(1) bekezdésben előírják, hogy a mű kiadásánál képek alkalmazásához a szerző engedélye szükséges. Azért kell a szerző engedélye, mert a műben képek alkalmazása a mű integritásának jogát érinti, a mű tagolása esetleg megváltozhat. Ebben az esetben a képek a mű értelmezését segítik, hangulatát adják vissza, és nem lehet szó átdolgozásról. Abban az esetben, ha a képek hangsúlya megváltozik a műben és már átdolgozásról beszélhetünk, akkor már önálló műről, képregényről van szó.¹⁸⁹ Az 57.§ (2) bekezdés szerint, ha a szerző beleegyezett abba, hogy a művét illusztrációkkal jelentessék meg, az egyes képeket önállóan is fel lehet használni, például a könyvet reklámozó plakátként. Ennek alapja az 57.§ (2) bekezdés második fordulata, miszerint a szerző az egyes képekhez való hozzájárulását csak alapos okból tagadhatja meg.

A szerzőt megilleti a műben szereplő jellegzetes és eredeti alak kereskedelmi hasznosításának és az ilyen hasznosítás engedélyezésének kizárólagos joga is. [16.§(2)-(3)] Ezt a kereskedelmi-felhasználási jogot a felek a szerződésben tovább árnyalhatják. A magyar joggyakorlatban – igaz, nem nevesítve –, már az 1950-es években megjelent ez a jog. Erről az ún. Dörmögő Dömötör-eset szól, amelyet Benárd mutat be tanulmányában.¹⁹⁰ Az eljáró bíróság a *Dörmögő Dömötör* címet részesítette védelemben. A tényállás szerint a szerző művében szereplő közismert, népszerű figurát használták fel egy másik mű, egy folyóirat

¹⁸⁷ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 346. o.

¹⁸⁸ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 347. o.

¹⁸⁹ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 349.o.

¹⁹⁰ Benárd Aurél: Vagyoni jogok, Dörmögő Dömötör.118-119. o.[a továbbiakban: Benárd]. In: Benárd Aurél és Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973, 115-136. o.

népszerűsége érdekében. A folyóirat célja az eladott példányszámok növelése volt, akkor is, ha a bíróság álláspontja szerint „ez a közönségben nem kelti azt a benyomást, hogy az utóbbi mű vagy folyóirat azonos a korábbi művel.” (Fővárosi Bíróság 16. P. 24 696/1957)¹⁹¹ A bíróság az 1921-es Szerzői jogi törvény alapján járt el, de a törvényben szereplő versenyjogi szemlélet helyett kiterjesztő módon értelmezte a szerző művére vonatkozó címvédelmet. Ez az eset tekinthető a merchandising előfutárának is.

A műben szereplő jellegzetes és eredeti karakterek hasznosításának joga a modern korban önálló jogot jelent. E jog elnevezése merchandising.¹⁹² A fogalomnak nincs magyar nyelvű megfelelője. „A merchandising lehetséges jelentése arculatátvitel. Általában a filmes- és a gazdasági terminológia használja a kifejezést.”¹⁹³ Fő jellemzője, hogy az egyes figurákat, az alkotások címét, szereplőit önálló árucikként jelentetik meg a piacon, mint például a „Bonnie and Clyde” eszpresszó esetében.¹⁹⁴ Tattay így ír erről: „[...] szerzői jogi szempontból a merchandising a szerzői jogilag védett alkotások, az eredeti rendeltetésen kívül más célra, főleg reklámcélra irányuló felhasználása, amely a szerzői jogban önállósult, a szerző engedélyezése alá eső, felhasználási jogot képez.”¹⁹⁵

A törvény 47.§ (1) bekezdésben szerepel, hogy a felhasználási engedély, ide értve a kiadást is, csak kifejezett kikötés esetén terjed ki a mű átdolgozására.

Tehát a feleknek a szerződésben ki kell kötni, hogy a felhasználó megszerzi-e a mű átdolgozásának jogát. A szerző kizárólagos joga, hogy művét átdolgozza vagy másnak erre engedélyt adjon (29.§).

Az Szjt. 50.§-a szerint, ha a szerző a mű felhasználásához hozzájárult, köteles végrehajtani a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges, a mű lényegét nem érintő változtatásokat. Ha a szerző nem tesz, vagy nem tud eleget tenni e kötelezettségének, akkor a felhasználó a szerző hozzájárulása nélkül is elvégezheti ezeket a változtatásokat. Ez a rendelkezés általános polgári jogi alapelvből, a felek együttműködési kötelezettségéből ered. Kiadói szerződés esetén is érvényes mind az együttműködési kötelezettség, mind az Szjt.50.§. -a

Az Szjt. 47.§ (1) bekezdés szerint a felhasználót a mű átdolgozásának joga csak a szerző beleegyezésével, a törvényhely szerint csak kifejezett kikötés esetén illeti meg. Kiadói

¹⁹¹ Benárd i.m.118. o.

¹⁹² „Magyarországon sincs jogszabályban meghatározott fogalmi megközelítés a merchandising vonatkozásában.” In: Tattay Levente: A merchandising és a film. In: Tattay Levente (szerk.): *Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól*. Budapest, Szent István Társulat, 2009, 337-357.o a továbbiakban: Tattay: *A merchandising és a film* 346. o.

¹⁹³ Tattay: *A merchandising és a film* i. m. 337. o.

¹⁹⁴ Tattay: *A merchandising és a film* i.m. 338. o.

¹⁹⁵ Tattay: *A merchandising és a film* i.m. 347. o.

szerződés esetén is igaz ez a szabály. Ezt indokolja, hogy a mű átdolgozásának célja, hogy az eredeti mű és az átdolgozással keletkezett, un. származékos mű elváljon egymástól, megkülönböztethető legyen.¹⁹⁶ A gyakorlatban nehéz megkülönböztetni egymástól az átdolgozást és a szabad felhasználást. Mint a Szerzői Jogi Szakértői Testület egy jogesethez¹⁹⁷ kapcsolódó határozatában kimondta, hogy ha jogszerű is az átdolgozás, az eredeti mű szerzőjét továbbra is megilletik a műhöz kapcsolódó személyhez fűződő és vagyoni jogok. „Ez azt jelenti, hogy (még ha jogszerű is egy átdolgozás), annak engedély nélküli felhasználása az eredeti mű szerzőjének a jogait is sérti.”¹⁹⁸

Az Szjt. 48.§-a tartalmazza az un. bestseller-klauzulát, ami azt jelenti, hogy annak következtében, hogy a mű iránti kereslet a szerződéskötés után jelentősen megnő, aránytalanná válnak a szerződésben megállapított feltételek. Ezért a szerződésben meghatározott jogdíj mértéke nem felel meg a szerződéskötés körülményeinek, „nevezetesen az arányosságnak.”¹⁹⁹ Ebben az esetben a bíróság a polgári jog általános szabályai szerint módosíthatja a szerződést, amely így kiegyenlítetté válik, a felek szolgáltatásai közötti értékkülönbség megszűnik.²⁰⁰

Faludi a régi Ptk. és az Szjt. szabályait összevetve megállapította, hogy a bestseller-klauzula szabályai két esetben eltérnek a Ptk. szabályaitól. Megállapításai a hatályos Ptk. vonatkozásában is érvényesek, habár a hatályos Ptk. nem „a szolgáltatás és ellenszolgáltatás közötti feltűnően nagy értékkülönbségről”, hanem „a szolgáltatás és ellenszolgáltatás értéke közötti feltűnően nagy aránytalanságról” (Ptk. 6:98.§) ír. Faludi hangsúlyozza, hogy a felek szolgáltatásai közötti lényeges értékkülönbség nem a szerződéskötéskor jelentkezik, hanem a szerződéskötés után alakul ki. Ez az egyik különbség a polgári jogi feltűnő értékaránytalansághoz képest (Ptk. 6:98.§ [*Feltűnő értékaránytalanság*]).²⁰¹ További eltérés, hogy a Ptk. szabálya (Ptk. 6: 192.§ [*Bírósági szerződésmódosítás*]) szerint a bírósági szerződésmódosítás csak tartós jogviszonyokban lehetséges,²⁰² ellenben az Szjt. 48.§. alapján

¹⁹⁶ *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 314. o.

¹⁹⁷ A jogesetben a közismert rajzfilmsorozat, a Flinstones család figuráit és környezetét apróbb változtatásokkal ábrázolta egy üzletház a plakátjain és internetes oldalán. Az SZJSZT megállapította, hogy hiába nem teljesen azonosak ezek az ábrázolások a rajzfilmfigurákkal, mégis a könnyebb azonosíthatóság kedvéért „a figura lényeges vonásai és azok kifejezési eszközei [...] eléggé közeli és erős azonosságot mutatnak, [...] lényegében a filmbeli figura egyfajta változatáról van szó.” In: *A szerzői jog a gyakorlatban* i.m. 223. o.

¹⁹⁸ *A szerzői jog a gyakorlatban* i.m. 225. o.

¹⁹⁹ *Nagykommentár V. Fejezet* i.m.315. o.

²⁰⁰ Szinger - Tóth i.m. 82. o.

²⁰¹ „A feltűnően nagy értékaránytalanság vizsgálatát - a korábbi joggal egyezően - a Ptk. is a szerződéskötés időpontjában írja elő. Következésképpen figyelmen kívül maradnak a szerződés megkötését követő változások a keresleti-kínálati viszonyokban, a forgalmi értékben stb.” In: Vékás Lajos: *A szerződések általános szabályai*. In: Vékás i.m. 573. o.

²⁰² *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 316. o.

a bíróság a felhasználási szerződést módosíthatja nem-tartós életviszonyok esetén is. Ez vonatkozik a kiadói szerződésre is, mint a felhasználási szerződés nevesített esetére.²⁰³

9.4. Érvénytelen szerződési kikötések

Az un. életmű-szerződés tilalma szintén fontos szabály a törvényben. Az Szjt. 44.§(1) bekezdés szerint semmis a felhasználási szerződésnek az a kikötése, amellyel a szerző meghatározatlan számú jövőbeli művének felhasználására ad engedélyt.

Szinger - Tóth szerint ez a rendelkezés nem a jövőben alkotandó művekre vonatkozik, hanem kizárólag az un. életmű-szerződésekre. Ezekben a szerződésekben a szerző által készítendő művek számának meghatározottnak kell lennie.²⁰⁴ A szerző esetleges kárára nem lehet időben nem meghatározott, minden jövőbeli művére vonatkozó szerződést kötni, ahogy ez a kiadói szerződés korábbi, hiányos szabályozása esetén lehetséges volt. Az Szjt. rendezte az előző szabályozások hiányosságait, amikor ez a szerzők érdekeit védő szabály megfogalmazásra került. Faludi is tárgyalja az életműszerződést, amikor a felek a jövőben elkészülő egy vagy több műre kötnek szerződést. Mint az Szjt. garanciális szabályát említi, hogy szerzői életműre, „vagyis a szerző meghatározatlan számú jövőben megalkotandó művére kötött felhasználási szerződés vagy a szerződés ilyen tartalmú kikötése semmis.”²⁰⁵

Tattay azt mutatja be, hogy a törvény szerint milyen esetekben köthető a szerződő felek között a jövőben alkotandó, egyedileg nem meghatározott művek felhasználására vonatkozó érvényes szerződés – mivel félő, hogy az életműszerződés „a szerző teljes kiszolgáltatottságát eredményezné.”²⁰⁶ Az előszerződés nem ad megoldást az életműszerződés problémájára, mivel kötelmi jogi szabály, hogy az előszerződés nem hoz létre a felek között szerződéskötési kötelezettséget, azaz az előszerződés nem hoz létre felhasználási szerződést. A gyakorlatban sokszor az opciós jogot tartalmazó szerződést alkalmazzák az életműszerződés esetében. Tattay kiemeli, hogy az opciós jogot tartalmazó szerződés „a szerzői jogi felhasználásra biztosít egyoldalú felhasználási lehetőséget a felhasználó javára.”²⁰⁷

Faludi megállapítja, hogy az opciós szerződés sem hoz létre szerződéskötési kötelezettséget, hasonlóan az előszerződéshez. Az opciós szerződés „csupán egyoldalú felhasználói jogot teremt azáltal, hogy az opció jogosultja a szerződés tartama alatt egyoldalú

²⁰³ Nagykomentár V. Fejezet i.m. 316. o.

²⁰⁴ Szinger - Tóth i.m. 82-83. o.

²⁰⁵ Nagykomentár V. Fejezet i.m. 296. o.

²⁰⁶ Tattay i.m. 162. o.

²⁰⁷ Tattay i.m. 162. o.

nyilatkozatával létrehozhat egy felhasználási szerződést, vagyis felhasználási jogot keletkeztet a saját maga javára.”²⁰⁸ Tehát az opciós jogot tartalmazó szerződés alapján nem jön létre felhasználási jog. Ahhoz, hogy a felhasználási jog létrejöhessen, három elem szükséges: a kész mű, a felhasználási jog gyakorlása, vagyis az opció és az opció útján megkötendő felhasználási szerződés. A tényleges felhasználási szerződéshez szükséges, hogy a felek az opciós szerződés megkötése előtt megállapodjanak a felhasználási szerződés lényeges tartalmi elemeiben.²⁰⁹

9.5. A kiadói szerződés kötésekor még el nem készült mű esete

A szerződés kötésekor még el nem készült mű estén a felhasználó nem ismerheti a művet, így bizonytalan helyzetbe kerül a szerződéskötés során. Az Szjt. ezért, annak érdekében, hogy a felhasználó szerződés szerinti művet kapjon, külön szabályozza a jövőben alkotandó művekre vonatkozó felhasználási szerződést.²¹⁰

Ekkor a felhasználási jog keletkezéséhez szükséges elemek a jog átengedése a felhasználónak és a mű elkészülte. Az, hogy mikor történik a felhasználási jog átengedése, attól függ, mikor adja át a szerző a művet a felhasználónak: a mű átadása jelenti a felhasználási szerződésben előírt kötelezettség teljesítését.

Mit jelent a mű átadása? Fontos, hogy a mű átadása „a szerzői jogi felhasználás lehetővé tétele céljából történik”.²¹¹ Faludi szerint a mű átadása kauzális (jogcímes) jogügylet. A jogcím valójában a felhasználási szerződés, mivel a szerződés átvitt értelemben tartalmazza a szerző személyiségi jogait is, így a mű nyilvánosságra hozatalához kapcsolódó hozzájárulás jogát is.²¹²

A kiadói szerződés ellentmond a felhasználási szerződés előbbi szabályainak. Itt ugyanis nem tartozik hozzá a mű átadása a szerződés tárgyához. A szerző a művet csak akkor köteles átadni a kiadónak, ha ebben kifejezetten megállapodtak. Ez a megállapítás a felhasználási és így a kiadói szerződések diszpozitív voltán és a felhasználási szerződés általános szabályain alapul. Nem a mű átadása, hanem a kiadói jogok meghatározása szükséges a kiadó kiadói jogainak keletkezéséhez.²¹³

²⁰⁸ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 296.o.

²⁰⁹ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 297. o.

²¹⁰ Szinger - Tóth i.m. 83.o.

²¹¹ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 317. o.

²¹² Nagykommentár V. Fejezet i.m. 317. o.

²¹³ Ld. Nagykommentár V. Fejezet i.m. 346. o.

Az egyedileg nem meghatározott, jövőben megalkotandó művekre vonatkozó felhasználási szerződés érvényes lesz, ha a szerződés meghatározza a művek számát és típusát, jellegét.²¹⁴ Faludi ezt az Szjt.52.§(1) bekezdésből vezeti le, amely szerint: Ha a felhasználási szerződést jövőben megalkotandó művekre úgy kötik meg, hogy a jövőbeli műveket csak fajtájuk vagy jellegük szerint jelölik meg, a szerződés megkötésétől számított öt év elteltével és azt követően újabb öt-öt év elteltével bármelyik fél hat hónapra felmondhatja a szerződést.

9.6. A mű elfogadása

A felhasználónak a törvény szerint több lehetősége van a mű elfogadásával kapcsolatban. Az első lehetősége a 49.§ (1) bekezdés alapján a mű elfogadása, amiről az átadástól számított két hónapon belül köteles nyilatkozni. Ha a kiadó a határidőn belül nem nyilatkozik, akkor a művet elfogadottnak kell tekinteni, és így a szerző jogdíjra is igényt tarthat. Az elfogadott kézirattal a szerző részéről teljesített a szerződés. A teljesítéssel azonban nem szűnik meg a kiadói szerződés, ezzel csak a szerző kötelezettsége szűnt meg. Hátra van még a mű kiadása.²¹⁵

A kiadó a szerzőnek akár többször is visszaadhatja kijavításra a művet, mindenkor erre megfelelő határidő megadásával.

Ha a szerző a mű kijavítását alapos ok nélkül megtagadja, vagy határidőre nem végzi el, akkor a felhasználó a szerződéstől díjfizetés kötelezettsége nélkül elállhat [49.§ (3)]. A szerzőnek nem jár jogdíj, mivel nem teljesítette a szerződést. A gyakorlatban a szerzők teljesíteni szokták a kijavítást és az apróbb változtatásokat a művön, például stilisztikai javításokat. Az Szjt. az 50.§-ban előírja, hogy a felhasználáshoz elengedhetetlen vagy nyilvánvalóan szükséges és a mű lényegét nem érintő változtatásokat végre kell hajtani. Nem teljesítés esetén az a szankció, hogy a kiadó a változtatásokat a szerző hozzájárulása nélkül is végrehajthatja.

Előfordul, hogy a mű az ismételt javítás után sem megfelelő a felhasználásra. A hibás teljesítést a törvény külön szabályozza a 49.§(4) bekezdésben. Ebben az esetben a szerzőnek az Szjt. szerint mérsékelt összegű díjazás jár. A szerzői jog sajátosságai miatt tehát a kiadó a szerző szerződésszegése esetén nem élhet az általános polgári jogi elállás jogával, amelynek a

²¹⁴ Nagykommentár V. Fejezet i.m.297. o.

²¹⁵ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 319. o.

jogkövetkezménye az eredeti állapot helyreállítása (in integrum restitutio).²¹⁶ Az Szjt. olvasása során észrevehető, hogy a kiadói szerződés különbözik a többi polgári jogi szerződéstől, ugyanis az egyik fél (kiadó) viseli a másik fél (szerző) szerződésszegésének következményeit, amennyiben hibás teljesítés esetén is kell a kiadónak díjazást, habár mérsékelt összegűt, fizetnie. Ez következik a 49.§(4) bekezdésből, vagyis, hogy a szerző hibás teljesítés esetén mérsékelt összegű díjra tarthat igényt. Erről a díjról a szerző nem mondhat le, de ha a 16.§ (4) bekezdés alapján lemond a teljes jogdíjról, akkor ez kiterjed – az Szjt. által nem meghatározott mértékű – mérsékelt összegű díjazásra is. Ezt kétféleképpen lehet értelmezni: az Szjt. hiányosságaként, vagy a kötelmi jogi alapelvek teljes körű szabadságának érvényesüléseként. A szerzők szempontjából nézve hátrányos lehet, hogy nincs törvényileg meghatározva a konkrét összeg.²¹⁷

9.7. A felhasználási szerződés megszüntetése – az Szjt.-ben nevesített felmondási jog

A Ptk. Hatodik könyve szabályozza a szerződések jogát, így a szerződések megszűnését is (6: 3.§ [*A kötelelem megszűnése*]). Az általános megszűnési okokból az Szjt. az 51.§-ban kiemeli a kizárólagos felhasználási szerződés, így a kiadói szerződés megszűnési eseteként, a szerző felmondási jogát. A szerzőnek a törvény szerint csak kizárólagos felhasználási engedélyt tartalmazó szerződés esetén van erre joga. A kiadói szerződés is ilyen kizárólagos felhasználási engedélyt tartalmaz.

A szerző két esetben mondhatja fel jogosan a felhasználási szerződést. Első esetben, ha a kiadó nem kezdi meg a mű felhasználását a szerződésben meghatározott időn belül, vagy ennek hiányában az adott helyzetben elvárható időn belül. A másik esetben akkor, ha a kiadó a szerződéssel megszerzett jogait nyilvánvalóan a szerződés céljainak megvalósítására alkalmatlan módon vagy nem rendeltetésszerűen gyakorolja [51.§(1) a) b)]. A szerző egyik esetben sem mondhat le felmondási jogáról, ez kógens szerzői jogi szabály. Szinger - Tóth is hangsúlyozza ezt a kógens szerzői jogi szabályt. A szerzői jogi jogviszonynak annyira lényeges eleme a szerződés nem megfelelő teljesítéséből vagy nem teljesítéséből eredő felmondási jog, hogy az Szjt. a szerzők érdekeit védve nem engedi meg, hogy felmondási jogáról a szerző előzetesen lemondjon.²¹⁸

²¹⁶ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 319-320. o

²¹⁷ Nagykommentár V. Fejezet i.m. 319-320. o

²¹⁸ Szinger - Tóth i.m. 87. o.

A törvény a felmondási joggal kapcsolatban időbeli korlátot is szab. Az 51.§(2) bekezdése szerint a felmondás jogát a szerző a szerződés megkötésétől számított két év eltelte után gyakorolhatja, ha a felhasználási, vagyis kiadói szerződést határozatlan időtartamra vagy öt évnél hosszabb időtartamra kötötték.

A fenti törvényhely a szerző felmondási jogára vonatkozik kizárólagos felhasználási szerződés esetén. A kizárólagos felhasználási szerződés a szerző számára kedvezőtlen, mivel kizárólagosság esetén megszűnik annak lehetősége, hogy a művet ő maga használja fel. Például ha a felhasználó kifizette a szerzőnek a jogdíjat, de nem kezdte meg a felhasználást, a szerződés hatálya alatt a szerző nem adhatja ki a művet, vagy nem kereshet másik kiadót. Az Szjt. a szerzők számára hátrányos helyzetet oldja meg a fenti speciális felmondási joggal.²¹⁹

Szinger - Tóth hangsúlyozza, hogy a gyakorlatban előfordulhat olyan eset is, amikor a szerzőnek érdekében áll fenntartani a szerződést, például a mű felhasználására jóval később mégis sor kerül. Ilyen esetekben az Szjt.51.§ (5) bekezdése megengedi a szerzőnek, hogy a felhasználási szerződés felmondása helyett a szerződés kizárólagosságát szüntesse meg. Tehát a felhasználónál marad a felhasználási jog, de a szerző más felhasználókkal is megjelentetheti művét. Azonban a kizárólagos jogot szerzett felhasználó hátrányos helyzetbe kerül, mivel megszűnt a szerződés kizárólagossága. A törvény szerint ekkor az eredeti felhasználási szerződésben kikötött szerzői jogdíjat arányosan csökkenteni kell a szerződő felek érdekeinek védelme miatt.²²⁰

9.8. A kiadói szerződés megszüntetése és megszűnése

9.8.1. A kiadói szerződés megszüntetése - az Szjt.-ben szabályozott felmondási jog

Az Szjt. a kiadói szerződés felmondását nevesítve nem szabályozza, a felmondás szabályait a felhasználási szerződés szabályai között helyezte el.

A szerződés felmondása a szerződés megszüntetését jelenti. A Ptk. Hatodik könyve tartalmazza a kötelmi jog szabályait. Itt szerepelnek a szerződések 'általános' megszűnési esetei, mint például a szolgáltatás teljesítése, a felek közös megállapodása a szerződés megszüntetéséről. (6:3§ [*A kötelelem megszűnése*]) Az Szjt. önállóan tárgyalja egyrészt az 'életműszerződés' felmondását, másrészt a szerzőnek a mű nyilvánosságra hozatalának jogához kapcsolódó felmondási jogát.

²¹⁹ Ld. Szinger - Tóth i.m. 85. o.

²²⁰ Szinger - Tóth i.m. 86. o.

Az Szt. 52.§(1) bekezdése szól az 'életműszerződés' felmondásáról. Ebben az esetben a szerződés felbontása akkor lehetséges, ha a felek a szerződést a jövőben alkotandó művekre úgy kötik meg, hogy a jövőbeli műveket csak fajtájuk vagy jellegük szerint jelölik meg. Az ilyen típusú szerződést bármelyik fél felbonthatja. A szerződés megkötésétől számított öt év elteltével nyílik meg a felmondási jog, hat hónapos időtartamra, és ezt követően minden öt év elteltével hat hónapra.

Az 52.§ (2) bekezdése alapján a szerző az (1) bekezdés szerinti felmondási jogáról előzetesen nem mondhat le, például a kiadói szerződésben, csak a felmondás eljövetelekor nyilatkozhat, hogy fenn kívánja-e tartani a szerződést. Ez a szerző érdekét védő, egyoldalúan (klausulárisan) kógens szabály.²²¹

A szerző az 53.§(1) bekezdése szerint a mű nyilvánosságra hozatalának jogához kapcsolódva is felmondhatja a szerződést. Alapos okból visszavonhatja a mű nyilvánosságra hozatalához adott engedélyét vagy megtilthatja a már nyilvánosságra hozott mű további felhasználását. A felmondási jog gyakorlásának feltétele, hogy a szerző adjon biztosítékot a nyilatkozat idejéig felmerült kár megtérítésére. A törvény emellett biztosítja a korábbi felhasználó számára az elővásárlási jogot az 52.§(3) bekezdésében. Ez a jog akkor illeti meg őt, ha a szerző a korábban visszavont műveket újból nyilvánosságra hozza, vagy a továbbiakban felhasználja.

9.8.2. A kiadói szerződés megszűnése

Az Szt. nem konkrétan a kiadói szerződés megszűnését tárgyalja. E szerződés megszűnési okai a felhasználási szerződés szabályai között, az 54.§-ban szerepelnek.

Az általános polgári jogi szerződés megszűnési okok közül az Szt. egy okot emel ki, és ezt tárgyalja a törvényben, a jövőre nézve való szerződésmegszűnést. A határozott időre kötött szerződés megszűnik a szerződésben megállapított idő elteltével. A szerződésben meghatározott körülmények bekövetkezte, ilyen például a teljesítés, szintén a szerződés megszűnését eredményezi (54.§).

Speciálisan a kiadói szerződésre vonatkoztatható szerződés megszűnési szabály, hogy a felhasználási illetve a kiadói szerződés a védelmi idő elteltével szűnik meg. A szerző halála után, de még a védelmi időn belül az örökösrel vagy a jogutóddal lehet kiadói szerződést kötni. Az idézett 54.§ tárgyalása során Faludi megkülönbözteti a határozatlan és a határozott

²²¹ Nagykomentár V. Fejezet i.m. 331-332. o.

időre kötött felhasználási szerződés megszűnését.²²² Ennek alapja a kiadói szerződés szabályozásában található, ugyanis most már nem határozza meg a szerződés időtartamát kötelező jelleggel jogszabály. A Kr.-ben 8 évben volt megszabva a kiadói szerződés időtartama, a hatályos törvény viszont lehetővé teszi a határozatlan idejű szerződéskötést is. A szerződő feleknek érdemes a szerződésben rögzíteni, ha megállapodásuk szerint a kiadó a teljes védelmi időre kiadói jogot szerez.²²³

Kiss Zoltán a kiadói szerződés szabályainak gyakorlatát tárgyalta, 2008-ban egy, a szerzői jog és a könyvkiadás, könyvkereskedelem kapcsolatára vonatkozó kérdőív kiértékelése kapcsán:

A kiadói jogok érvényesülésével a jogi szakirodalom nem foglalkozik. Bírói gyakorlat hiányában,²²⁴ részben ennek következményeként szerzői jogi szakértői döntések nem születhettek. Ennek oka részben abból fakad, hogy a kiadók – nem ismervén azokat pontosan – csak kevésbé élnek jogaikkal, és érdekérvényesítési képességük is kizárólag az MKKE-ra [Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülete] koncentrálódik.²²⁵

Kiss a szerzők és a kiadók jogviszonyában a kiszolgáltatottságot tartja az egyik legfőbb megoldandó kérdésnek. A kiadók és a szerzők egymásra vannak utalva, Kiss szerint ők a piac szempontjából nézve egy „közös monopólium,” a kizárólagos jog jogosultjai, amelybe szellemi munkát és pénzt fektettek.²²⁶ Ez a kiszolgáltatottság nem a törvényből ered, mivel a jogszabály a felekre bízta a szerződés tartalmának meghatározását, hanem a könyvkiadásban, mint a piac többi területén, a gazdasági élet szabályai érvényesülnek.²²⁷

10. Szerzői jogok az információs társadalomban, tekintettel az e-könyvre

10.1. Az információs társadalom fogalma és a vonatkozó jogszabály kapcsolata

Dolgozatomban a nyomtatott művekre vonatkozó szabályozást mutattam be, de nem lehet szó nélkül hagyni digitális megfelelőjét, az e-könyvet. A mai kort, a XX. század második felétől kezdődő időszakot nevezhetjük az információs társadalom korának. Még inkább illik ez a 2010-es évekre, amikor is a számítástechnika és az informatika nagyarányú

²²² Ld. *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 335. o.

²²³ Vö. Szinger - Tóth i.m.135-136. o

²²⁴ A 2014-ben megjelent *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez* Gyertyánfy Péter (szerk.), Complex Kiadó, Wolters Kluwer, Budapest, 2014, [a továbbiakban: *Nagykommentár*...] tartalmaz a kiadói szerződésről szóló jogeseteket, igaz, nem a hatályos Ptk. ideje alattiakat. In.: *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 345-349.o.

²²⁵ Dr. Kiss Zoltán: A könyvkiadás és könyvkereskedelem a szellemi tulajdon-védelem célkeresztjében. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 3.(113.) évfolyam, 4. szám, 2008. augusztus, 34-51.o. [a továbbiakban: Kiss] itt: 50.o. URL: <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200808-pdf/808-kiss-zoltan.pdf> Letöltés ideje: 2014. 12.04.

²²⁶ Kiss i.m. 39. o.

²²⁷ Kiss i.m. 43. o

fejlődését és felhasználását figyelhetjük meg a mindennapi élet területén, gondoljunk például az okostelefonra, a táblagépre. Az informatikai cégek nagy hatalomra tettek szert, behálózák az egész világot – a szó szoros és metaforikus értelmében egyaránt, mint például a Google a 'gmail' e-mail-rendszerrel.

Az információs társadalom kialakulását a XX. század második felétől, a negyvenes évektől számíthatjuk: ekkor jelent meg a számítástechnika, a digitális, elektronikus számítógép, fejlődött a biotechnológia, a DNS szerkezetének feltárása.²²⁸ Az információs társadalom fogalom maga Yoneji Masuda japán professzorhoz köthető, aki „**1980-ban jelentette meg „Az információs társadalom mint posztindusztriális társadalom” c. munkáját.**”²²⁹ A szerző szerint a következőket jelenti a fogalom:

*Az információs társadalom olyan új típusú társadalom lesz, amely teljes mértékben különbözik a jelenlegi ipari társadalomtól. A társadalom átalakulása és fejlődése mögött álló haterő az információs javak termelése lesz, nem pedig az anyagiaké. Olyan társadalom terveit körvonalazza, amely az anyagi javak bőséges fogyasztása helyett az ember kreativitását virágoztatja fel.*²³⁰

Ez egy olyan társadalom – kicsit utópisztikus – képe, amelyben az információ a legfontosabb gazdasági termék, amelyben az ember alapvetően jó lehet, mert a társadalom az intellektualitását és a kreativitását erősíti. A társadalom tudásalapúvá válik, azaz ez lesz a gazdasági hajtóerő motorja.

A jog területén a technikai fejlődés új jogszabályok megalkotásának kérdését vetette fel. A jogalkotók igyekeztek megoldani az informatika által felvetett kérdéseket, a szerzői jog területén is számos új műfaj (például számítógépes adatbank, szoftver) és felhasználási mód jelent meg (például műholdas közvetítés).²³¹

A közösségi jogalkotás hamar reagált a társadalom változásaira. Az információs társadalom egyik legfontosabb közösségi irányelve az un. InfoSoc irányelv. 2001-ben fogadta el az Európai Parlament és a Tanács a 2001/29/EK irányelvet a szerzői jogok és a szomszédos jogok egyes vonatkozásainak az információs társadalomhoz történő harmonizálásáról. Magyarországon az irányelv 2003-ban került átültetésre az Szjt.-be a CII. törvénnyel.²³²

Az irányelv szerint az interneten való felhasználás a nyilvánosságához való közvetítés fogalom része, így a szerzői jogi felhasználási módok közé tartozik. Erről az Szjt. 26.§(8)

²²⁸ Tattay Levente: Az információs társadalom és a szellemi alkotások. IV. rész In: Tudományirányítás és a szellemi alkotások joga az EU-ban. Magyar Tudományos Akadémia Tudomány és Kutatások Jogi és Igazgatási Kérdéseinek Kutatócsoportja, Budapest, 2003, (Szerk.) Dr. Tattay Levente, 77-93.o, [a továbbiakban: Tattay: Az információs társadalom és a szellemi alkotások] itt 78.o.

²²⁹ Tattay –Pintz - Pogácsás i.m. 39. o

²³⁰ Idézi Tattay in: Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 40. o

²³¹ Tattay: Az információs társadalom és a szellemi alkotások i.m. 89.o.

²³² Vö. Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 95 - 96. o

bekezdése szól. Az irányelvet részletesen bemutatja a Tattay – Pintz – Pogácsás kötet 3. fejezete.²³³

Az irányelv a szabad felhasználás eseteinek az internetes felhasználásra vonatkoztatott taxatív felsorolását (az eseteire vonatkozóan is) tartalmazza. A rendelkezés területi hatálya az EU tagállamaira terjed ki.²³⁴

Az Info Soc Irányelv további területekre is kiterjed. Az Irányelv a szabad felhasználás körében 15 esetet szabályoz, amelyek közül az EU tagállamok kiválaszthatják, mely eseteket ültetnek át a hazai jogba. A magyar jogalkotó 11 szabad felhasználási esetet emelt át a magyar szabályozásba, többek között az idézést, tudományos kutatást, oktatást, politikai beszédek és nyilvános beszédek felhasználását.²³⁵

Az EU a szellemi alkotások joga területén is különböző stratégiákat, megállapodásokat fogad el. A dolgozat témájához kapcsolódik az EU szellemi alkotásokra vonatkozó Stratégiai Koncepciója. Az Európai Bizottság által 2011. május 24-én nyilvánosságra hozott koncepció a kreativitás és az innováció elősegítésére irányul.²³⁶

Az Európai Unió jelenleg nem szabályozza egységesen a kiadói szerződést, de a főbb szerzői jogi rendelkezései hatással vannak rá.

10.2. Az interneten történő felhasználás és megjelenése az Szjt.-ben

Az internet az 1990-es évek óta elérhető magánszemélyek részére is, ennek oka nagy részben a számítástechnikai feltételek gyors fejlődése volt. Ma már nehezen elképzelhetők hétköznapijaink az internet használata nélkül.

Az internetes kommunikáció újdonsága az interaktivitásban rejlik, azaz az internetező, a felhasználó, a számítógép segítségével információkat tölthet le illetve tehet fel az internetre: a felhasználó egyúttal tartalomszolgáltatóvá²³⁷ is válik. Az online felületen tulajdonképpen „bármilyen” elérhető. Az online tartalmaknak a legfőbb jellemzője a digitális formátum. Manapság a legtöbb szerzői mű (könyv, CD lemez, film) elérhető digitális formában is, és így az online tartalom jelentős részét szerzői művek teszik ki.

Az online felhasználás esetén is fontos a jogbiztonság.²³⁸ Az internetes felhasználásra vonatkozó nemzetközi jogszabályok 1996-ben jelentek meg, amikor már az internet széles

²³³ Vö. Tattay – Pintz – Pogácsás i.m. 96. o.

²³⁴ Vö. Tattay – Pintz – Pogácsás i.m. 96 - 97. o.

²³⁵ Tattay – Pintz – Pogácsás i.m. 98. o.

²³⁶ Tattay – Pintz – Pogácsás i.m. 98. o.

²³⁷ Szinger - Tóth kifejtése. In: Szinger-Tóth i.m. 203. o.

²³⁸ Szinger - Tóth i.m. 204. o.

elterjedéséről beszélhetünk. 1996-ban jöttek létre a Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) által elfogadott un. Internet-szerződések (WIPO Copyright Treaty illetve WIPO Performances and Phonograms Treaty),²³⁹ amelyeknek fő jellemzője a technológia semlegesség, és amelyek a szerzőknek és a szomszédos jogi jogosultaknak az online felhasználások kizárólagos jogát biztosították.

Az Szjt. szabályainak alapja az említett WIPO egyezmény. Ezért, amikor az Szjt. 26.§(8) bekezdés tartalmazza, hogy a nyilvánossághoz közvetítéshez a jogosult engedélye szükséges, egyúttal alkalmas arra is, hogy a legújabb online felhasználások szabályainak megfeleljen. Ez biztosítja a művekhez történő egyedi hozzáférés lehetőségét. Kritikaként lehet megfogalmazni a törvény szövegére vonatkozóan, hogy nem szerepel benne az internet, számítógépes hálózat kifejezés.²⁴⁰

Az online felhasználás kezdete az írott mű átalakítása digitális formátumúvá. Az Szjt. 18.§(3) bekezdése szerint többszörözés digitális formában a mű tárolása egy elektronikus eszközön. Az Szjt. azt is előírja, hogy a mű felhasználására adott engedély csak kifejezett kikötés esetén ad jogot a felhasználónak arra, hogy a művet számítógépre vagy elektronikus adattárolóra másolja. A szigorú szabályozás oka az, hogy a digitális formátumú műről ma ellenőrizhetetlen számú másolat készíthető és terjeszthető az interneten.

Csak a szerző személyes engedélyével lehet a műről digitális másolatot készíteni, ez a jog nem gyakorolható közös jogkezelésben. Egyedül a szerzővel kötött felhasználási szerződés útján tudja a felhasználó megszerezni a műhöz kapcsolódó digitális többszörözés jogát. Ha a szerző korábban átengedte ezt a jogot kizárólagosan egy másik felhasználónak (ez általában a kiadó), csak ettől a felhasználótól lehet érvényesen megszerezni. Ha megtörtént a digitális többszörözés és a terjesztés jogának átengedése, akkor a felhasználó ezzel jogot kapott a mű digitális hordozón való terjesztésére (például DVD-lemezen való terjesztés). Az internetes felhasználáshoz a felhasználónak rendelkeznie kell a mű un. online lehívásra hozzáférhetővé tétel jogával is.²⁴¹

Pogácsás tanulmányában rámutat arra, hogy: „A kérdés természetesen nem az, hogy maga az „internet” mint technikai lehetőség jó és hasznos-e számunkra, hanem, hogy hogyan lehet az egyensúlyt megtalálni a különféle jogos érdekek és alapvető jogok között erre a platformra nézve is.”²⁴² Pogácsás idézett tanulmányában a ’személyhez fűződő és szerzői

²³⁹ Szinger - Tóth 430. lábjegyzete. In: Szinger - Tóth i.m. 204. o.

²⁴⁰ Vö. Szinger - Tóth i.m. 205. o.

²⁴¹ Vö. Szinger - Tóth i.m. 222. o.

²⁴² Pogácsás Anett: Személyhez fűződő és szerzői jogok a közösségi oldalak korában. 241-253.o.[a továbbiakban: Pogácsás: *Személyhez fűződő...*] In: *Pro Vita Et Scientia*. Ünnepi kötet Jobbágyi Gábor 65.

jogok a közösségi oldalak korában’ kérdéskör mellett azt is bemutatja, hogy az interneten hogyan érvényesülnek az alapvető személyi és szerzői jogok, hiszen az internet sem jogon kívüli terület.²⁴³ Az internethasználat gyors terjedésével együtt, ahogy Pogácsás írja, „ma már kikristályosodott jogszabályi háttere van annak, hogy milyen tartalmak vezetnek személyhez fűződő, illetve szerzői jogi jogsértéshez [...] ennek megfelelően pedig a felhasználók, a társadalom tagjai számára is világosan látható az a határ, amely a jogos és jogtalan felhasználásokat elválasztja egymástól.”²⁴⁴ Jogtalan felhasználás történik például akkor, ha valaki a személyi számítógépén digitalizál egy hagyományos könyvet és ezt az interneten pénzért terjeszti.

A mű digitális többszörözésének joga és az online felhasználás joga is átruházható harmadik személyre szerződés útján. Például egy kiadó átruházhatja az online felhasználás jogát egy harmadik személyre. Ekkor a feleknek a szerződésben körültekintően kell eljárniuk, mivel figyelemmel kell lenniük arra az Szjt.-beli szabályra, miszerint felhasználási engedély csak a felhasználási szerződés megkötésekor ismert felhasználási módokra adható. Tehát meg kell vizsgálni, hogy a kiadó és a szerző közötti kiadói szerződésben szerepel-e az online felhasználás engedélye, amit a kiadó tovább kíván ruházni. A gyakorlatban a kiadói szerződésben a felek külön pontban kikötik a mű digitális változatának, az e-könyvnek a megjelentetését.²⁴⁵

10.3. Az e-könyv jellemzői: megkülönböztetés a hagyományos könyvektől

Az e-könyv 2000-ben jelent meg először, de még éveket kellett várnia, hogy elfogadottá váljon. Fogalmát nehéz meghatározni. Az általános meghatározás szerint: „minden alapvetően digitálisan tárolt szöveg, [...] amely elektronikus képernyőn jeleníthető meg.”²⁴⁶ Az e-könyv digitális formában tárolható CD-ROM-on vagy más hordozókon (például pendrive-on), továbbítható számítógépes hálózaton vagy telefonvonalon, olvasható számítógépen, notebook-on, okostelefonon, PDA-n vagy e-könyv-olvasóeszközön. Ezeknek az eszközöknek közös jellemzője, hogy műszakilag megfelelnek e-könyv-olvasónak, azaz van képernyőjük.

születésnapja alkalmából. Tattay Levente - Pogácsás Anett - Molnár Sarolta (szerk), Szent István Társulat, Budapest, 2012. 246. o.

²⁴³ Ld. Pogácsás: *Személyhez fűződő...* i.m. 249. o.

²⁴⁴ Pogácsás: *Személyhez fűződő...* i.m. 246. o.

²⁴⁵ Vö. Szinger - Tóth i.m. 224.o.

²⁴⁶ Reinicz Béla (ford.): Az elektronikus könyvet övező öt tévhit eloszlata In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 53. évfolyam (2006) 7-8. szám, oldalszám nélkül. URL:

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4491&issue_id=474 Letöltés ideje: 2014. 08.09. Eredeti cím:

GALL, James E.: Dispelling five myths about e-books.

E-könyv lehet nyomtatott szöveg elektronikus másolata vagy változata. Könyvkiadással foglalkozó szakemberek véleménye szerint „az igazi” e-könyvnek nincs klasszikus, nyomtatott változata, a szerző direkt digitalizált formában írta.²⁴⁷

Kiss tanulmányában a könyvkiadás és a könyvkereskedelem egyik legfontosabb kihívásaként említi az új technológiák megjelenését, térhódítását (például elektronikus könyv, digitalizálás).²⁴⁸

Az e-könyv megjelenése a kiadói szerződés és tartalmára is hatással van. Lehetőség van csak e-könyv kiadására szóló szerződést kötni – a digitális fejlődés a szerződés számos elemére hatással van. Új felhasználási mód kerül be a szerződésbe, például a mű digitális többszörözése, internetes felhasználása. Kiss szerint az e-könyvek a hozzáférést szabadítják fel, ezért a hagyományos könyv és az e-könyv rendeltetése eltérő, nem helyettesítik egymást.²⁴⁹

Az e-könyv kétféle formátumban jelenhet meg. Az egyik hasonlít a hagyományos könyvhöz látványra és lapozhatóságra is (például az Adobe PDF-állományok). Nevezhetjük könyvközpontú megjelenésűnek. A másik formátumban megmarad a szöveg eredeti felépítése, viszont a megjelenítése változatos lesz. Ez

médiaközpontúnak vagy technocentrikusnak nevezhető, jobban kihasználja az új eszköz lehetőségeit, és könnyen felismerhető a hipertext használatáról. A hiperhivatkozások használata a kapcsolódó szövegek és megjegyzések könnyű elérhetőségét szolgálja. Másik különlegessége, hogy a hiperhivatkozások nem folytonos szövegfolyamot kínálnak; a szöveg az olvasó általi felépítésben új jelentést nyerhet.²⁵⁰

A digitalizálás nagy jelentőségű, segítségével könyvtárak értékes, régi könyveket tudnak eljuttatni a felhasználókhoz, és a mű védelmi idejének lejárta után az interneten megosztani. Dolgozatom elkészítése során így olvastam Nagy Ferenc és Sente Andor műveit a Digitalizált Törvényhozási Tudástár²⁵¹ internetes elérhetőségén.

Az e-könyv az internetes kultúra része. Megjelenése újraértelmezi a szerzői és a kiadói jogokat. A terjesztéséhez kapcsolódva Koltay Tibor a hagyományos és az e-könyvek közötti különbségnek a fogyasztók ellenőrzésének lehetőségét tartja. Internetes vásárlás esetén a vásárlónak banki adatait is meg kell adnia. Az egyes szolgáltatók további személyes, érzékeny

²⁴⁷ u. o.

²⁴⁸ Kiss i.m. 36. o. „Az internetes könyvkereskedelem sikerágazat, bizonyos tartalmak elérhetőek elektronikus formában is, ami anyagi és időráfordítás szempontjából forradalmi változást jelent.” In: Kiss i.m. 36. o.

²⁴⁹ Kiss i.m. 45. o.

²⁵⁰ Reinicz Béla: Az elektronikus könyvet övező öt tévhit eloszlátása In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 53. évfolyam (2006) 7-8. szám, oldalszám nincs megadva. URL:

http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4491&issue_id=474 Letöltés ideje: 2014. 08.09.

Eredeti cím: GALL, James E.: Dispelling five myths about e-books.

²⁵¹ Digitalizált Törvényhozási Tudástár URL: <http://dt.ogyk.hu/hu/gyujtemenyismertetok/konyvek>. Letöltés ideje: 2014. 08.29.

adatokat gyűjthetnek a fogyasztókról, már az alapján is, ki milyen e-könyveket vásárol vagy milyen típusú e-könyv hirdetésre kattint.²⁵²

A Koltay által felvetett másik kérdés a digitális tartalmak szerzői jogi védelme. Erre vonatkozik a DRM (Digital Rights Management), ami

úgy határozható meg, mint a digitális tartalom kereskedelme során a digitális tartalmakhoz való hozzáférést lehetővé tevő és szabályozó technikai, műszaki, hardver- és szoftvereszközök összessége. Ezeknek az eszközöknek a segítségével ellenőrizhető a hozzáférés, nyomon követhetővé válik és korlátozható a digitális művek felhasználása, és mód nyílik felhasználási díjak elszámolására.²⁵³

A DRM-rendszer az egész világon lehetővé teszi művek elérhetőségét és hozzáférhetőségét az interneten. A DRM-rendszerek nyomon követik és ellenőrzik a másolást is, de jelenleg nem tudják eldönteni, ki másol jogosan és ki jogtalanul.²⁵⁴

A DRM-rendszer legfőbb kritikája abban áll, hogy a felhasználókról személyes adatok gyűjtésére és felhasználására ad lehetőséget. Nehezen ellenőrizhető, hogy ezen adatoknak mi lesz a sorsa. Az Európai Unió már 2002-ben kiadott egy munkaanyagot a digitális jogkezelő rendszerekről. A dokumentum kimondta, hogy a digitális adatbázisok sebezhetők, mert az egyes rendszerek nem átjárhatók és a felhasználókról gyakran tudtuk nélkül magánjellegű adatokat gyűjtenek össze. 2005-ben pedig az Európai Unió „adatvédelmi és adatbiztonsági tanácsadó testülete aggodalmát fejezte ki amiatt, hogy az egyre jobban terjedő digitális jogkezelési technikákat – illetve ezek közül főként a használok azonosítására szolgáló digitális vízjeleket – az emberek tisztességtelen és fölösleges megfigyelésére is fel lehet használni.”²⁵⁵

Az e-könyvvel kapcsolatban számos, még megválaszolatlan kérdés van. Ezeknek a kérdéseknek a megválaszolása a technikai fejlődés gyorsaságától függ, és attól, hogy ez a fejlődés hogyan és mikortól válik elérhetővé a mindennapokban.

10.4. A szerzői jog mint a nemzetstratégia része a XXI. században

A szerzői jog és a legújabb kor kihívásaival kapcsolatban fontos megemlíteni a magyar Jedlik-tervet.²⁵⁶ A Jedlik-terv elsősorban a szellemi tulajdon védelmére koncentrál,

²⁵² Koltay Tibor: *E-könyvek: technológia és birtoklás*. In: *Médiakutató* 2010. ősz, oldalszám nincs megadva.[a továbbiakban: Koltay] URL: http://www.mediakutato.hu/cikk/2010_03_04_e-konyvek/ Letöltés ideje: 2014.08.25.

²⁵³ Koltay i.m.

²⁵⁴ u. o.

²⁵⁵ Tószegi Zsuzsanna: *A szerzői jogok védelmét szolgáló digitális technológia*, oldalszám nélkül. URL: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4533&issue_id=476 Letöltés ideje: 2014. 08.26.

²⁵⁶ Jedlik Ányos-terv. Nemzeti Stratégia A Szellemi Tulajdon Védelmére. 2013-2016. 1-218. o. Budapest, 2013. [a továbbiakban: Jedlik-terv] URL: <http://www.sztnh.gov.hu/jedlik-terv/> Letöltés ideje: 2014. 09.20.

felkarolja az innovációt és a kreativitást. Ezáltal nemzetstratégiai szerepet is vállal. A terv maga is megállapítja, hogy „Magyarországon még soha nem készült a szellemi tulajdont a középpontjába helyező, átfogó stratégia.”²⁵⁷ A Jedlik-terv a jövőre vonatkoztatva hangsúlyozza, hogy „a szerzői jogi szabályozás és intézményrendszer előtt tornyosuló kihívások közé tartozik a digitális fejlődés, az infokommunikációs technika és az Internet térhódítása, illetve a felhasználói szokások, igények ezzel járó átalakulása, a közös jogkezelés hagyományos rendszerének fenntarthatósága az EU határok nélküli, egységes piacán [...]”²⁵⁸ Ez az a közeg, amelyhez a kiadói szerződés alkalmazkodik: változik a szerző és a kiadó fogalma, bárki lehet mindkét pozícióban. Az új technikai háttér új felhasználási, terjesztési módokat és megjelenési formát jelent. Ehhez kapcsolódik Pogácsás gondolata a szerzői jog jövőbeli változásáról: „napjainkban a közönség nagy része nem egyszerű műélvező, hanem igen könnyen válhatnak maguk is szerzővé, vagy épp a szerzői jogi értelemben vett felhasználókká.”²⁵⁹

Egy újabb keletű jelenség, az Open Access, a nyílt hozzáférésű publikálás, elsősorban a tudományos közlemények területén. A kiadói szerződések alakulására is hatással lesz, mivel a szerződésnek tartalmaznia kell a mű elektronikus terjesztésével kapcsolatos rendelkezéseket, például hogy a szerző műve elérhető lehessen egy non-profit internetes oldalon. Így a hagyományos könyvkiadással párhuzamosan a mű online megjelenése is lehetővé válik.²⁶⁰

11. Nemzetközi kitekintés

11.1. A kiadói szerződésre vonatkozó nemzetközi és európai uniós rendelkezések

A kiadói szerződés nemcsak a magyar, hanem a nemzetközi szabályozásban is fontos szerepet tölt be. A szerzői jog, amelynek része a kiadói szerződés, általános jellemzője, hogy gyakran országhatárokat ível át. Erre példa az un. Marrakesh Szerződés, a vak, látássérült és olvasási képességükben akadályozott személyeknek a kiadott szerzői művekhez való könnyebb hozzáféréséről szóló 2013-ban létrejött WIPO egyezmény. Jelenleg az EU és

²⁵⁷ Jedlik-terv, 6. o.

²⁵⁸ Jedlik-terv, 7. o.

²⁵⁹ Pogácsás Anett: A szerző fogalmának jelentőségének alakulása napjainkban. In: *Quaerendo et Creando*. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. Születésnapja alkalmából. Pogácsás Anett szerkesztésében. Szent István Társulat, Budapest, 2014, 477-491.o., itt 485.o.

²⁶⁰ Ld. URL: http://www.open-access.hu/kiadoi_szerzodesek Letöltés ideje: 2015.01.22. URL: http://mta.hu/mta_hirei/a-magyar-tudomanyos-akademia-elen-jar-az-open-access-kerdeseben-131494/ Letöltés ideje: 2015.01.22.

Magyarország nem tagjai az egyezménynek. A dokumentum célja a legkevésbé fejlett országokban élő sérült személyek helyzetének javítása és segítése. Az egyezményben szerepel az is, hogy az információs és kommunikációs technológiák hatékonyan tudják javítani a művekhez való hozzáférés lehetőségét, vagyis az egyezmény a felhasználókat segíti. („Az eddigi szerzői jogi nemzetközi egyezmények [...] a művek (vagy más teljesítmények) felhasználók által hozzáférhetővé tételére koncentráltak...”).²⁶¹ Emellett az egyezmény támogatja a művek határon átnyúló hozzáférését, ami újdonságnak mondható, mivel ez előtt nem szólt erről nemzetközi szerzői jogi egyezmény.²⁶²

Nemzetállami szinten jött létre a szerzői jogi védelem még a XIX. században, tehát csak az adott ország területén kapott védelmet a szerzői mű. A XIX. század második felében kialakult modernizáció, iparosítás és technológiai fejlődés hatására megnőtt az érdeklődés a szellemi termékek és a szerzői jogi alkotások iránt. Ellentétben állt egymással a szerzői jogi alkotások területi hatálya és a megélénkülő gazdasági érdeklődés. Ezzel a folyamattal egy időben megnőtt a szerzői jogi művek sérelmére elkövetett jogsértések száma is.²⁶³

A problémára a nemzetközi jogfejlődés választ keresett. Kétoldalú nemzetközi egyezmények jöttek létre a szellemi alkotások joga területén, így a szerzői jog körében is. Magyarország a szabadalmi jog területén kötött kétoldalú egyezményeket 1876-ban Nagy-Britanniával, 1878-ban Ausztriával és 1881-ben Németországgal.

A szellemi alkotások iránt megnőtt a piaci érdeklődés, az egyre növekvő áruforgalom problémát jelentett a kétoldalú nemzetközi egyezmények számára. Ezért az államok többoldalú nemzetközi egyezményeket kötöttek, amelyek közül sok a mai napig fennáll.²⁶⁴ A legjelentősebbek közé tartozik a BUE (Az irodalmi és művészeti művek védelméről szóló 1886. évi Berni Egyezmény), ami „mind ez idáig a szerzői jog legjelentősebb univerzális sokoldalú nemzetközi megállapodása”.²⁶⁵ Ide tartozik még az 1952-ben létrejött Nemzetközi Szerzői Egyezmény, az 1996-os WIPO Szerzői Jogi Szerződés, valamint a szomszédos jogokról szóló nemzetközi egyezmények, az 1961. évi Római Egyezmény és az 1971. évi Genfi Egyezmény.²⁶⁶

²⁶¹ Gyertyánfy Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, Budapest, Complex Kiadó, Wolters Kluwer, 2014, Grad-Gyenge Anikó: A hatályos szerzői és szomszédos jogi sokoldalú szakegyezmények. 7-8. pont., 62-76.o., [a továbbiakban: *Nagykommentár. A hatályos szerzői...*] itt 69.o.

²⁶² *Nagykommentár. A hatályos szerzői...* i.m. 69.o.

²⁶³ Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 69.o.

²⁶⁴ Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 69-70.o.

²⁶⁵ Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 72.o.

²⁶⁶ Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 72.o.

A multilaterális egyezmények nem tárgyalják a szerzői jogi szerződéseket, de védik a szerzői jogot annak nemzetközi vonatkozásában.²⁶⁷

Az Európai Unió joga nem szabályozza a szerzői jogot, így a kiadói szerződés szabályait sem. Az EU-tagállamok szerzői jogát nem kodifikálták közös törvénykönyvben. A szerzői jogra vonatkozó jogszabályok megalkotása és tartalma tagállami hatáskörben van.

A tagállami szerzői jogoknak azonban figyelemmel kell lenni az EU szerzői jogi irányelveire, amelyek céljaikat illetően minden tagállamra kötelező erejűek. A magyar Sztj.-re is hatással vannak ezek az irányelvek, amelyek „[...] összhangban állnak a szerzői jogra vonatkozó nemzetközi egyezményekkel (ilyenek elsősorban a BUE, a TRIPs és a WIPO Egyezmények).”²⁶⁸ További jellemzőjük, hogy a szerzői jog egy bizonyos területét szabályozzák, vagyis nem horizontális hatályúak. A szerzői jog területén jelenleg töredékes az EU szabályozás.²⁶⁹

A fenti irányelvek közé tartozik például az InfoSoc-irányelv (2001), amely a szabad felhasználásról is tartalmaz szabályokat, és amely 2003-ban került átültetésre az Sztj.-be, a 2003. évi CII. törvénnyel.²⁷⁰ Az irányelveket a tagállamoknak kötelező átültetni a hazai jogba, azonban a jogszabály formáját ők dönthetik el, például Magyarországon az Árvamű irányelv (az Európai Parlament és a Tanács 2012. október 25-i 2012/28 EU irányelve) átültetése a 2013. évi CLIX. törvénnyel történt meg, amely 2014. október 29-én lépett hatályba. Ez az Sztj. bővítését jelentette: az árva művek szabályai egy új fejezetben, a IV/A-ban szerepelnek.²⁷¹

Az EU szerzői jogi szabályrendszer hiányának oka másrésztől, Tattay állásfoglalása szerint, több tényezőre vezethető vissza. A legfontosabb momentum az európai integráció kiindulási pontja, amely gazdasági együttműködés volt, a vámokra, a kereskedelemre, a gazdaságra koncentrált, ezért az irodalom, művészetek és találmányok szerzői joga távolabb állt az integrációtól, mint az iparjogvédelemé. A tagállamok együttműködése csak az 1990-es évektől kezdődött meg a szerzői joghoz kapcsolódó területeken, mint például oktatás, média.

²⁶⁷ Gyenge Anikó: A szerzői mű ára - díjak az egyedi felhasználási szerződésekben. 1. rész. In: Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109.évfolyam, 6. szám, 2004. december. Elektronikus publikáció, oldalszám nélkül. URL: <http://www.sztjh.gov.hu/kiadv/ipsz/200412/01-gyenge-aniko.html> Letöltés ideje: 2015. 01.20.

²⁶⁸ Gyertyánfy Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, Budapest, Complex Kiadó, Wolters Kluwer, 2014, XVI. Fejezet. Gyertyánfy Péter: Záró rendelkezések, 662- 682.o. [a továbbiakban: *Nagykommentár XVI. Fejezet*] itt 682.o.

²⁶⁹ *Nagykommentár XVI. Fejezet* i.m. 682.o.

²⁷⁰ Az InfoSoc- irányelvről Ld. Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 95 - 99.o.

²⁷¹ *Nagykommentár V. Fejezet* i.m. 355.o.

Ide tartozik még, hogy az EU vezetői viszonylag későn ismerték fel a szerzői jogi alkotások fontos versenyjogi szerepét.²⁷²

A nemzetközi egyezmények és az EU szerzői jogi szabályai mellett a nemzetközi magánjog rendelkezései is fontos szerepet játszanak a kiadói szerződés esetén.

Az alkalmazandó jog kérdése abban az esetben merül fel, ha a szerzői jogi igény érvényesítése olyan tényálláson alapul, ahol van lényeges külföldi elem. Ekkor a bíróság nem a hazai jog szerint jár el, hanem általában a külföldi jog alapján, amely az adott jogviszony tényállási elemeivel kapcsolatban van.²⁷³ A kiadói szerződés esetében az érdemi elemek a következők lehetnek: a szerző, a kiadó, a szerződéskötés és a felhasználás helye.

A felhasználás helye kiemelt jelentőségű a nemzetközi egyezmények szerint, mivel ebben az esetben annak az államnak a jogát kell alkalmazni, ahol a védelmet igénylik, ami általában a felhasználás helye. Ezzel a BUE-előírással összhangban van a magyar kollíziós jogszabály.²⁷⁴ (Nmjt. 19.§, lex loci protectionis) Ez alapján külföldi szerző Magyarországon megjelent művére a magyar szerzői jog, magyar szerző külföldön megjelent művére a külföldi szerzői jog szabályait kell alkalmazni.²⁷⁵ Ha a szerző szerint megsértették személyiségi vagy vagyoni jogait, akkor annak az államnak a joga az irányadó, ahol a jogsértés történt. A kiadó is hasonlóan léphet fel jogsértés esetén.

A felhasználási szerződéseket a nemzetközi magánjog nem szabályozza, ezért esetükben a kollíziós szabályoknak megfelelően a nemzeti jogot kell alkalmazni. A nemzetközi magánjogban szerepel a jogválasztás elve (Nmjt. 24.§.), amely szerint a szerződéskötő felek szabadon határozzák meg, hogy melyik állam joga legyen az irányadó. Jogválasztás hiányában a felhasználási szerződésekre vonatkozó jog annak az államnak a joga, amelyben a szerződés megkötésének időpontjában a felhasználó lakóhelye, szokásos tartózkodási helye, jogi személy felhasználó esetén székhelye vagy telephelye található. [Nmjt.25.§ c)]²⁷⁶

Ha jogvitára kerül sor, amelyben a kiadói szerződés is érintett, és nem azonos a lex loci protectionis és a szerződésre irányadó jog, a bíróság határoz. A felek kiküszöbölhetik ezt a problémát, ha előre kikötik az alkalmazandó jogot és rögzítik azokat a jogszabályokat, amelyek erre a helyzetre megoldásul szolgálhatnak.

²⁷² Tattay – Pintz - Pogácsás i.m. 95. o.

²⁷³ Tattay i.m. 81.o.

²⁷⁴ 1979.évi 13. törvényerejű rendelet a Nemzetközi Magánjogról (a továbbiakban: Nmjt.)

²⁷⁵ Tattay i.m. 82.o.

²⁷⁶ Tattay i.m. 84.o.

11. 2. A kiadói szerződés a német jogrendszerben

A magyar szerzői jogi jogrendszerben nagy szerepe volt a német jognak, mintaként szerepelt például a Kt. megalkotásához.

A német (és az osztrák) jogrendszer más struktúrájú, mint a magyar. A kiadói szerződés a magánjogon belül az egyéb magánjogi jogágak (Sonderprivatrechte) között, a szerzői jogi törvény (Urheberrechtsgesetz) kiegészítő részében, a kiadásra vonatkozó törvényben (Gesetz über das Verlagswesen, VerlG) található, amely 1902. január 1-je óta van hatályban, utoljára 2002-ben módosították.²⁷⁷

A kiadói szerződés tehát a szerzői jogi felhasználási szerződések (urheberrechtliche Verwertungsverträge) csoportjába tartozik, amelyre magánjogi szabályok vonatkoznak, emellett alkalmazni kell rá a szerzői jogi törvényt és az általánosan a szerződésekre érvényes polgári jogi (BGB) szabályokat is. A Möhring-féle kommentár hangsúlyozza, hogy a kiadói szerződés sajátos szerződés, ami nem sorolható be egyik BGB-beli szerződéstípusba sem. Tartalmaz a haszonbérleti viszonyra utaló elemeket – a felhasználási engedély jellege miatt. Tartós kötelmi jogviszonyt létrehozó, kölcsönös szerződésként jellemzi, ahol a felek kölcsönös függőségi viszonyban állnak.²⁷⁸ A szerző (Verfasser) köteles a művet a kiadónak (Verleger) többszörözésre és terjesztésre átadni, a kiadó köteles a művet többszörözni és terjeszteni. (VerlG 1.§) A német törvény abban különbözik a magyartól, hogy a kiadó köteles a művet kiadni, mégpedig „für eigene Rechnung”, azaz saját kockázatára.²⁷⁹ A mű lehet irodalmi mű (kifejtése, mint a magyar jogban) vagy zenemű. A mű kiadására a kiadó kizárólagos jogot szerez, szintén, mint a magyar jogban is. Különbség viszont, hogy a kiadó csak a mű egyszeri kiadására jogosult, maximum 1000 példányban. (VerlG 5. §) A törvény leírja, hogy a többszörözés és terjesztés kötelességének megszegése a kiadó által szerződésszegésnek és nem a szerzői jogok megsértésének minősül. [VerlG 14.§(1)] A szerző joga a művön való változtatáshoz a sokszorosítás végéig fennáll. (VerlG 12.§)

A kiadói törvényben szerepel a kiadó (Verlag) és a 'kiadó' (Herausgeber) azaz főszerkesztő közötti szerződés is. [VerlG 1.§ (10)] A törvény ezt a szerződést a kiadói-

²⁷⁷ Möhring/Nicolini: *Urheberrecht. UrhG · KUG · UrhWahrnG · VerlG. Kommentar*, hg. Prof. Dr. Hartwig Ahlberg und Prof. Dr. Horst-Peter Götting, 3. Auflage, München: Verlag C. H. Beck, 2014, 1374.o. [a továbbiakban Möhring/Nicolini]

²⁷⁸ Möhring/Nicolini i.m. 1375 o.

²⁷⁹ A kommentár szerint a kiadói szerződés előfeltételéhez tartozik, hogy a kiadó anyagilag jelentős „rizikót” vállal a kiadással. Amennyiben nincs jelen ez a feltétel, bizományi szerződésről beszélünk, amire az általános polgári jogi szabályok vonatkoznak. Ld. Möhring/Nicolini, 1376. o.

szolgáltatói és vállalkozási szerződés keverékeként írja le.²⁸⁰ Ilyen szerződés nincs a magyar törvényben.

A német jogrendszer szerint a kiadói szerződés nem igényel különös formai kötöttséget. (VerlG 23.§) A kiadói törvény írásbeliséget csak akkor ír elő, ha a szerző ismeretlen felhasználási módra ruhazza a jogokat vagy jövőre vonatkozó, közelebből nem meghatározott művekre kötik a szerződést.²⁸¹ Ez lényeges különbség a magyar joghoz képest, ahol a kiadói szerződés kötelező alakszerűségi kelléke az írásbeliség.

A díjazás (Vergütungspflicht), megfelelő szerződésbeli megegyezés hiányában, nem főkötelezettsége a kiadónak, de a kiadó és a szerző közötti kölcsönösségi viszonyban, ez áll szemben a szerző jogaival, mint ellenszolgáltatás. A kiadói szerződésre itt vonatkoztatni kell a szerzői jogi törvénybe 2002-ben bevett szakaszt a megfelelő mértékű (angemessen) díjazásról. (UrhG 32.§) E rendelkezés kimondja, hogy a szerzőnek elvitathatatlan igénye van a megfelelő mértékű – méltányos – díjazásra. A törvenymódosítás egyik lényege a szerződési paritás elérése volt. A szerző és a felhasználó közötti egyenlőtlenséget akarták felszámolni úgy, hogy jóléti állami és kultúrpolitikai megfontolások alapján a szerzőt erősítik, aki a gazdaságilag előnyösebb helyzetben lévő felhasználóval szemben sokszor nem tudta érdekeit képviselni: A szerzőt abból a haszonból, amit műve hoz, megfelelő mértékben kell díjazni. (VerlG 22.§)²⁸²

Az UrhG 32a §(1) bekezdése *A szerző további részesedéséről* lehetővé teszi a szerződés módosítását, a felhasználó köteles ugyanis a szerző kérésére további méltányos díjazást adni, amennyiben feltűnő értékaránytalanság mutatkozik az előzetesen megegyezett díjazás és a felhasználásból származó nyereség között. Az UrhG 32.§ (2) bekezdésének 2. mondat a bestseller klauzulával együtt *A díjazás közös szabályai* (UrhG 36.§) a szerzői jogi törvény reformjának egyik legfontosabb pillérét alkotják.²⁸³

Az Európai Unió szerzői jogi jogharmonizációja miatt a német szerzői jogi törvény többször módosult. Az első szerzői jogi reform-csomagot 2003-ban vezették be, a 2001-es európai uniós InfoSoc irányelv alapján. A módosítás célja a szerzői jogi törvény modernizációja volt.

²⁸⁰ Möhring/Nicolini i.m. 1377.o.

²⁸¹ Möhring/Nicolini i.m. 1375-1376. o.

²⁸² Ezt a szabályt sok kritika érte. A szerződési szabadság durva megsértését látták benne, illetve a felhasználóra háruló jelentős gazdasági teherként értelmezték. Kifogásolták azt is, hogy az „angemessen” kifejezés nem elég egzakt meghatározású. Különösen problematikus lehet elektronikus publikáció esetében, digitalizált műveknél, e-könyv vagy internetről letöltött e-könyv esetében. Ld. Ilja Braun: Piraterie im Internet. in: Die Welt, 16. 07. 09. Interneten: URL: <http://www.welt.de/wirtschaft/webwelt/article4134466/So-muss-das-Verlagsrecht-ueberarbeitet-werden.html>. Letöltés ideje: 2015. 01. 07.

²⁸³ Fromm/Nordemann: *Urheberrecht. Kommentar zum Urheberrechtsgesetz, Verlagsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz*, Hg. von Prof. Dr. Axel Nordemann und Prof. Dr. Jan Bernd Nordemann, LL. M., 11. Auflage, überarbeitete und ergänzte Auflage, Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2014, 94.o-95.o., 944.o.

Erről szólt a 'Szerzői jog szabályozására vonatkozó törvény az információs társadalomban' törvény (Gesetz zur Regelung des Urheberrechts in der Informationsgesellschaft), ami például a mű nyilvánosságra hozatalának jogát próbálta rendezni az internetes letöltések tekintetében. (UrhG 19a § - Recht der öffentlichen Zugänglichmachung) Valamint a sokszorosítás kontrollálására technikai jellegű rendelkezéseket vezettek be. (UrhG 95a §- 95d §)²⁸⁴

A második reform-csomagra 2007-ben került sor a 'Szerzői jog szabályozására vonatkozó második törvény az információs társadalomban' elnevezésű törvény bevezetésével. Ebben megszüntették az ismeretlen felhasználási módokra való felhasználási jogok adásának tilalmát [UrhG 31a§(1)], de írásbeli formához kötötték, és hozzá kapcsolták a visszavonás jogát és a külön díjazást. (UrhG 32.§) Két vonatkozásban szabtak korlátokat, a mű könyvtárak, múzeumok és levéltárak elektronikus olvasóhelyein való reprodukálása esetén [UrhG 52.§], illetve rendelésre küldött másolatok esetében. (UrhG 53a§) Az idézés jogát is megreformálták. (UrhG 51.§)²⁸⁵

11.3. A kiadói szerződés az angol jogban

Az angol szerzői jog sok vonatkozásban különbözik az európai kontinentális jogtól. Néhány jellemző különbséget emelek ki.

A szerzői jog az angol jogrendszerben a szellemi alkotások jogának (intellectual property) része. Három nagy törvényben szerepel a szellemi alkotások joga: Szabadalmi jogokról szóló törvény (Patents Act, 1977), Szerzői jogi törvény (Copyright, Design and Patents Act, 1988) és Kereskedelmi árujelzőkről szóló törvény (Trade Marks Act, 1994). Fontos rendelkezéseket tartalmaznak az EU szabályai, például a közösségi védjegyrendelet (Community Trade Mark, 1996).²⁸⁶ Az angol szerzői jogban a védelmi idő a 2011-ben bevezetett EU rendelkezés miatt meghosszabbodott 20 évvel.²⁸⁷

A szerzői jog hagyományos módon az irodalmi, zenei és művészeti munkákra vonatkozik. A Copyright törvény hatálya alá olyan szerzői jogi területek tartoznak, amelyeket a kontinentális jogban külön szabályoznak szerzői jogi és szomszédos jogi törvényekben.²⁸⁸ Az angol törvény sajátosságága, hogy az irodalmi, drámai, zenei művek, művészeti munkák,

²⁸⁴ Fromm/Nordemann i.m. 944.o., 98-99.o.

²⁸⁵ Fromm/Nordemann i.m. 98-99.o.

²⁸⁶ William Cornish, David Llewlyn & Tanya Alpin: Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights, Eight Edition, Sweet & Maxwell, 2013, London, UK. [a továbbiakban: Cornish, Llewlyn & Alpin], 5.o.

²⁸⁷ Ld. Cornish, Llewlyn & Alpin i.m. 458-459.o.

²⁸⁸ Cornish, Llewlyn & Alpin i.m. 428.o.

film, zene és az előadóművészet, rádióadás, kiadás (published edition) egymás mellé vannak rendelve.²⁸⁹ A mű kiadásának előfeltétele az, hogy ne legyen még publikálva. Időtartam az első kiadástól számított 25. év vége.²⁹⁰

A 'Moral Rights' megfeleltethető a kontinentális jogban a szerző személyhez fűződő jogainak. Az angol jogban beletartozik például a mű nyilvánosságra hozatalának joga, a szerző névviseléséhez és a mű változtatásához való joga. Ez a felfogás az angolszász társadalomfilozófiában uralkodó utilitarista etikában gyökerezik, ahol elvárás volt a kereskedelmi ügyletek terén a korrektség, a tulajdon tisztelete és a bizalom.²⁹¹

Nagy-Britanniában általában az írók jogaik gyakorlása során irodalmi ügynököt, menedzsert (literary agent) alkalmaznak, akik ismerik a piac igényeit. Ezért a szerzők kollektív joggyakorlása csak az elmúlt két évtizedben jelent meg. A két legfőbb szerzői szervezet, a Society of Authors és a Writers' Guild of Great Britain kiadói mintaszerződéseket (Minimum Term Agreements, MTAs) hozott létre, melyek a szerződés tárgyát képező jogokat és a fizetendő díjazást (royalty) tartalmazzák, valamint azt, hogy a felhasználási szerződés főszabály szerint kizárólagos. A kizárólagos felhasználási szerződés napjainkban nemcsak a hagyományos könyv-formát jelenti, hanem ide tartoznak egyéb felhasználási módok is, mint például az oktatási segédanyag, periodika, képregény, de a merchandising és az elektronikus publikáció is. A szerződés időtartama maximum 20 év lehet, amit időszakonként felül kell vizsgálni.²⁹²

A kiadók egyesülete (Publishers' Association) a kiadói szerződésre vonatkozóan önálló szabályokat állított össze. (Code of Practice) Ezek visszaigazolják az MTA-rendelkezéseit. Ajánlásokat fogalmaz meg a kiadók számára, nem kötelező jelleggel. Például ajánlja a kiadóknak, hogy a szerző megfelelően részesüljön a kiadó sikeréből, és a kiadónak tájékoztatási kötelezettséget ír elő a szerzővel szemben. A kiadónak tiszteletben kell tartania a szerző személyiségi jogait. (The publisher should be aware of the author's moral rights.)²⁹³

²⁸⁹ Cornish, Llewlyn & Alpin i.m. 430.o.

²⁹⁰ Cornish, Llewlyn & Alpin i.m 431 - 434.o.

²⁹¹ Cornish, Llewlyn & Alpin i.m. 503 - 504.o.

²⁹² Cornish, Llewlyn & Alpin i.m. 536 - 537.o.

²⁹³ Cornish Llewlyn & Alpin i.m. 537.o.

12. Záró gondolatok

Dolgozatomban történeti fejlődésükben vizsgáltam a kiadói szerződésre vonatkozó magyar jogszabályokat. Azt néztem, hogy milyen úton jutott el a kiadói szerződés a mai törvényi elhelyezéséig. Speciális vonása a kiadói szerződésnek, hogy két jogterületet is érint: ugyan egyértelműen a szerzői jog része, de erős hatással van rá a polgári jog, ezen belül a kötelmi jog. Ez a kettős természet volt az oka, hogy nehezen találta meg a megfelelő törvényi elhelyezkedést. A kiadói szerződés, ami szerzői jogi szerződés, kötelmi jogi tulajdonságokkal is rendelkezik. (Például a felek a kiadói szerződés tartalmát szabadon állapítják meg, a szerződési szabadság elve szerint.) Igen szoros az összefüggés a szerzői joggal – közös gyökerek, mindkettő az utánnomlás tilalmából fejlődött ki.

A kiadói szerződés a magyar törvényekben igen későn, először 1875-ben jelent meg, a Kereskedelmi törvénybe sorolva. Ez kifejezetten magyar jogi szabályozási sajátosság volt: nem a szerző, hanem a kiadó mint kereskedő érdekeit képviselte a törvény. Szemléletbeli változás következtében, 1969-ben került a kiadói szerződés a mai helyére. A hatályos Szjt., (1999) még inkább szerzőközpontúvá vált, és igazodott a megváltozott társadalmi körülményekhez.

Ma nem a társadalmi körülmények változása, hanem az információs társadalom megváltozott igényei jelentik azt a közeget, amelyhez a kiadói szerződésnek alkalmazkodnia kell. A digitalizálás, a megváltozott olvasási szokások, a kiadók megváltozott helyzete, a szerző fogalmának változása azok a tényezők, amelyek hatással vannak arra, hogyan változzon, bővüljön a kiadói szerződés tartalma. Az internet világának is szüksége van a jogbiztonságra, és ez a szerzői jog és a kiadói szerződés számára egyaránt kihívást jelent. Ezért úgy gondolom, hogy a kiadói szerződésre vonatkozó jogszabályi környezet, valószínűleg a nem túl távoli jövőben, változni fog.

Felhasznált irodalom

Könyvek

Benárd Aurél - Tímár István (szerk.): *A szerzői jog kézikönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1973.

Cornish, William/ Llewlyn, David & Alpin, Tanya: *Intellectual Property: Patents, Copyright, Trade Marks and Allied Rights*, Eight Edition, Sweet & Maxwell, London, UK, 2013.

Faludi Gábor: *A felhasználási szerződés*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1999.

Dr. Ficsor Mihály (szerk.): *A szerzői jog a gyakorlatban*. A Szerzői Jogi Szakértő Testület véleményeinek gyűjteménye (1997-2003), Budapest, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft, 2004.

Fromm/Nordemann: *Urheberrecht. Kommentar zum Urheberrechtsgesetz, Verlagsgesetz, Urheberrechtswahrnehmungsgesetz*, Hg. von Prof. Dr. Axel Nordemann und Prof. Dr. Jan Bernd Nordemann, LL.M., 11. Auflage, überarbeitete und ergänzte Auflage, Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 2014.

Gyurgyák János: *Szerzők és szerkesztők kézikönyve*. Második, átdolgozott kiadás. Budapest, Osiris Kiadó, 2005.

A könyv és könyvtár a magyar társadalom életében. Az államalapítástól 1849-ig.
Összeállította: Kovács Máté, Budapest, Gondolat Kiadó, 1963.

Gyertyánfy Péter (szerk.): *A szerzői jogi törvény magyarázata*, Budapest, KJK - Kerszöv, 2000.

Gyertyánfy Péter (szerk.): *Nagykommentár a szerzői jogi törvényhez*, Budapest, Complex Kiadó, Wolters Kluwer, 2014.

Jakab Éva: *Szerzők, kiadók, kalózok. A szellemi alkotások védelmének kialakulása Európában*. Budapest, Akadémiai Kiadó, 2012.

Kókay György: *A könyvkereskedelem Magyarországon*, Budapest, Balassi Kiadó, 1997.

Lontai Endre - Faludi Gábor - Gyertyánfy Péter - Vékás Lajos: *Magyar Polgári Jog. Szellemi alkotások joga*, Budapest, Eötvös József Könyvkiadó, 2006.

Möhring/Nicolini: *Urheberrecht. UrhG · KUG · UrhWahrnG · VerlG. Kommentar*, hg. Prof. Dr. Hartwig Ahlberg und Prof. Dr. Horst-Peter Götting, 3. Auflage, München: Verlag C. H. Beck, 2014.

Nótári Tamás: *A magyar szerzői jog fejlődése*, Szeged, Lectum Kiadó, 2010.

Palágyi Róbert: *A magyar szerzői jog zsebkönyve*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1957.

dr. Szinger András - dr. Tóth Péter Benjamin: *Gyakorlati útmutató a szerzői joghoz. Az EU-csatlakozástól hatályos szabályokkal*, Budapest, Novissima kiadó, 2004.

Dr. Tattay Levente: *A szellemi alkotások joga*, Budapest, Szent István Társulat, 2009.

Tattay Levente (szerk.) - Pintz György - Pogácsás Anett: *Szellemi alkotások joga*. Budapest, Szent István Társulat, 2011.

Vékás Lajos (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázatokkal*. Kézirat lezárva: 2013. március. 15., Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., 2013.

Tanulmányok

dr. Földi Károly, kir. tsz. tanácselnök: Szerzői és kiadói jog összeütközése. In.: *Magyar Jogi Szemle*, Budapest, 1924. március hó, V. évfolyam, 3.szám, 119-120. o.

Dr. Gyertyánfy Péter: A szerzőség fogalma és a mű hasznosítására kötött szerződések,. In: *Magyar Jog*. A Magyar Jogász Egylet Folyóirata. 11. szám, 1994., 641-653.o

Dr. Kiss Zoltán: A könyvkiadás és könyvkereskedelem a szellemi tulajdon-védelem célkeresztjében. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 3.(113.) évfolyam, 4. szám, 2008. augusztus, 34-51.o.

Mezei Péter: *A szerzői jog története a törvényi szabályozásig* (1884: XVI. tc.), In: *Jogelméleti Szemle*, 2004, 3. sz., 1-21.o.

Part Krisztina Katalin: A szerzői jogi szabályozás kialakulása Angliában, Németországban és az Egyesült Államokban. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 1 (111.) évfolyam, 4. szám, 2006. augusztus. 140-153.o.

Petkó Mihály: A szerzői jogi szabályozás története. In: *Collega* folyóirat, VI. évf., 5. sz., 2002, 23-27. o.

Pogácsás Anett: A szerző jelentősége és művével való kapcsolata. In: *Iustum. Aequum. Salutare*. Jogtudományi Folyóirat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kar, Budapest, X. 2014. 1. 149-162. o.

Pogácsás Anett: A szerző fogalmának jelentőségének alakulása napjainkban. In: *Quaerendo et Creando*. Ünnepi kötet Tattay Levente 70. Születésnapja alkalmából. Pogácsás Anett szerkesztésében. Szent István Társulat, Budapest, 2014, 477-491.o.

Pogácsás Anett: Személyhez fűződő és szerzői jogok a közösségi oldalak korában. 241-253.o. In: Tattay Levente - Pogácsás Anett - Molnár Sarolta (szerk): *Pro Vita Et Scientia*. Ünnepi kötet Jobbágyi Gábor 65. születésnapja alkalmából. Budapest, Szent István Társulat, 2012. 241-252.o.

Dr. Szalai Emil budapesti ügyvéd: A békeszerződés szerzőjogi rendelkezései. In: *Jogtudományi Közlöny*, 55. évfolyam, 4. szám, Budapest, 1920. február 15. 28-30. o.

Dr. Szalai Emil: Jog helyett jogbizonytalanság szerzők és kiadók közt. Törvénykezési szemle. In: *Jogtudományi Közlöny*, hatvanhetedik évfolyam, 32. sz., Budapest, 1932. szeptember 3. 185-186. o.

Tattay Levente (szerk.): Az információs társadalom és a szellemi alkotások. IV. rész. In: *Tudományirányítás és a szellemi alkotások joga az EU-ban*. Magyar Tudományos Akadémia Tudomány és Kutatások Jogi és Igazgatási Kérdéseinek Kutatócsoportja, Budapest, 2003, 77-93.o.

Tattay Levente: A szellemi alkotások teljes körű újraszabályozása Magyarországon. In: *Iustum, Aequum, Salutare*. Jogtudományi Folyóirat. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Jog-és Államtudományi Kar, Budapest, V. 2009/2. 149-165. o.

Tattay Levente: A merchandising és a film. In: Tattay Levente (szerk.): *Emlékkönyv Ficsor Mihály 70. születésnapja alkalmából barátaitól*. Budapest, Szent István Társulat, 2009, 337-357.o.

Toldy Ferencz (D. Schedel Ferenc): Az írói tulajdon philosophiai, jogi és literaturai szempontból, az azt tárgyzó külföldi törvények, és vélemény egy magyar írójogi törvényről. *A Budapesti Szemle* első kötetéből, Heckenast Gusztáv tulajdona, Pest, M.D.CCC.XL., 5-85.o.

Internetes források

Boóc Ádám: Észrevételek az új Polgári Törvénykönyv tervezetéhez nemzetközi magánjogi szempontból. *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2008/3. 3-8. o. X. évfolyam, 3. szám. URL: <http://ptk2013.hu/polgari-jogi-kodifikacio/booc-adam-eszrevetelek-az-uj-polgari-torvenykonvy-tervezetehez-nemzetkozi-maganjogi-szemponthol-pjk-20083-3-8-o/90>

Braun, Ilja: Piraterie im Internet, Die Welt, 16. 07. 09. Interneten: URL: <http://www.welt.de/wirtschaft/webwelt/article4134466/So-muss-das-Verlagsrecht-ueberarbeitet-werden.html>

Grad-Gyenge Anikó – Sarkadi Ildikó: Közös jogkezelés az audiovizuális médiában. *Médiatudományi Könyvtár* 10. Médiatudományi Intézet 2014, 25-26. o. URL: http://mtmi.hu/dokumentum/513/mk10_web.pdf

Gyenge Anikó: A szerzői mű ára - díjak az egyedi felhasználási szerződésekben. 1. rész. In: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 109.évfolyam, 6. szám, 2004. december. Elektronikus publikáció, oldalszám nincs megadva. URL: <http://www.sztnh.gov.hu/kiadv/ipsz/200412/01-gyenge-aniko.html>

Jogfosztott szerzők. *Jogi Fórum* / Sereg András. 2013.03.7. URL: <http://www.jogiforum.hu/hirek/29185>

Kósa János: *Az utánnyomás eltiltása Magyarországon*. 377-378. o. In: Magyar Könyvszemle LXIV. év. Harmadik folyam 4. füzet, 1940. Okt.-Dec., 377-389. o. URL: <http://epa.oszk.hu/00000/00021/00203/pdf/377-389.pdf>

A könyvkiadás lépései. Könyve megjelentetése 4 lépésben. 2.4. A szerzői csomag. URL: <http://www.lilli.hu/news/news/119/a-konyvkiadas-lepesei.html>

Közkincs a kép, ha egy majom a fotós. Interneten, az Origo híroldalon megjelent cikk 2014. 08.07-én. URL: <http://www.origo.hu/techbazis/20140807-lopott-a-majom-amikor-szelfizett.html>

Kutasi Elemér dr. szócikke *Szerzői jog*. in: Magyar Jogi Lexikon I- VI., Pallas Irodalmi és Nyomdai Rt., Budapest, 1907, VI. kötet, 397.o. URL: http://dtl1.ogyk.hu/view/action/nmets.do?DOCCHOICE=10378714.xml&dvs=1405179921141~965&locale=hu_HU&search_terms=&view_profile=user&adjacency=&VIEWER_URL=/view/action/nmets.do?&DELIVERY_RULE_ID=4&usePid1=true&usePid2=true©RIGHTS_DISPLAY_FILE=copyrights3.

A magyar EU-tagság története. URL: <http://eu.kormany.hu/a-magyar-eu-tagsag-tortenete>

Nagy Ferencz: *A Magyar Kereskedelmi Jog Kézikönyve. Különös tekintettel a magyar bírói gyakorlatra*. Az Athenaeum R. Társulat Kiadása, Budapest, 1884, 670.o.y] URL: http://dtl1.ogyk.hu/R/8Q5QJEKBY7YYRHLXADTUAGLFJSGFU1KMD6D9DNXPGHLNYJ4NV-04193?func=results-next-page&result_format=001

Reinicz Béla (ford.): Az elektronikus könyvet övező öt tévhit eloszlata In: *Tudományos és Műszaki Tájékoztatás*, 53. évfolyam (2006) 7-8. szám. URL: http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4491&issue_id=474

Sennowitz Adolf: *Emich Gusztáv*. Budapest, Az Athenaeum R. Társulat Könyvnyomdája, 1898. URL: <http://mek.oszk.hu/10000/10084/10084.htm>

Dr. Sente Andor: *Rádió, film és hangosfilm a szerzői jogban*. Budapest, A Kereskedelmi Jog Kiadása, 1934. URL: http://www.mtdaportal.extra.hu/books/sente_andor_radio_film_es_hangosfilm.pdf.

SZJSZT. 22/10. szakvélemény: Cím szerzői jogi védelme. 1-6. oldal A Szerzői Jogi Szakértő Testület 2010. évi szakvéleményei. URL:
http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/szjszt/SZJSZT_szakvelemenyek/2010/PDF/szjszt_szakv_2010_22.pdf

Tevan Andor: *A könyv évezredes útja. Könyvkiadás és könyvkereskedelem.* URL:
<http://www.mek.oszk.hu/01600/01650/html/fejez32.htm>

Tószegi Zsuzsanna: *A szerzői jogok védelmét szolgáló digitális technológia.* URL:
http://tmt.omikk.bme.hu/show_news.html?id=4533&issue_id=476

Védett-e szerzői jogilag az állat által készített fotó? - Az USA Szerzői Jogi Hivatala állást foglalt a majomszelfi-ügyben - In: *Jogi Fórum* / HENT. 2014.08.29. URL:
<http://www.jogiforum.hu/hirek/32402>